

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 20.

Onsdagen den 19 mars

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Malmroth* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 80, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 81, angående pension å allmänna indragningsstaten åt klockaren vid amiralitetsförsamlingen i Karlskrona C. A. Andersson och förre daglönaren M. Olsson Stål; och

nr 120, angående provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid statens bakteriologiska laboratorium m. fl.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

I enlighet med därom den 12 innevarande mars fattat beslut företogs nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Borggren*,
» *Brännberg*,
» *Bäcklund*,
» *Corneliusson*,
» *Eriksson* i Grängesberg,
» *Eriksson* i Stockholm,
» *Ernfors*,
» *Fast*,
» *Fjellman*,
» *Gardell*,
» *Hamrin*,
» *Janson* i Kungsör,
» *Jeppsson*,
» *Johansson* i Uppmälby,
» *Kinmanson*,
» *Kloo*,
» *Leffler*,
» *Lindman*,
» *Lovén*,
» *Lundquist*,

herr *Persson* i Björbyholm,
 » *Ryberg*,
 » *Rydén* och
 » *Röing*,

var och en med 136 röster; samt

suppleanter:

herr *Hansson* i Bäck,
 » *Holmström* i Gävle,
 » *Norsell*,
 » *Paulsen*,
 » *Uddenberg* i Varberg och
 » *Västberg*,

var och en med 96 röster.

§ 3.

Herr statsrådet *Beskow* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, angående utsträckning av tiden för ansökan om inlösen av skattefrälseräntor;

nr 143, angående pension åt prägelförmanen vid mynt- och justeringsverket Lars Petter Karlströms änka;

nr 144, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 145, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 4.

*Svar å
interpellation.*

Ordet lämnades härefter till

Hans excellens herr statsministern **Trygger**, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens begivande har herr Törnkvist i Karlskrona till mig framställt en interpellation angående vissa åtgärder, som ägaren av godset Göholm i Blekinge län företagit i syfte att avhysa å godset bosatta torpare och lägenhetsinnehavare. Med åberopande av uppgifter, vilka delvis tidigare varit offentliggjorda i ortspressen, har interpellanten redogjort för ett antal fall, i vilka godsets ägare, A. Werner, låtit till avflyttning uppsäga flera av interpellanten namngivna innehavare av torp och lägenheter, samt för två fall, i vilka verkställighet ägt rum av domstols beslut om avhysning av dylika lägenhetsinnehavare. Under hänvisning till att enligt ett i orten gängse rykte jordägaren med dessa åtgärder skulle avse att efter traktens avfolkande förvandla densamma till jaktmark, har interpellanten förklarat sig med sin framställning åsyfta ett skyndsamt ingripande till skydd för de uppsagda. Det spørsmål, i vilket interpellationen utmynnar och vilket jag nu går att besvara, avser, hurvida regeringen vill överväga vidtagande av åtgärder i syfte att trygga de av interpellanten omnämnda medborgarnas kvarboende i den bygd och i de hem, där de och deras fäder sedan långa tider tillbaka levat och haft sin verksamhet samt att förekomma upprepande i framtiden av dylika för det allmänna rättsmedvetandet kränkande vräkningsåtgärder.

Med anledning härav har länsstyrelsen i Blekinge län anmodats inkomma med utredning och yttrande angående de förhållanden, vilka berörts i interpellationen. Sådant yttrande har nu avgivits, och därvid äro fogade en promemoria av landssekreteraren, vilken för ärendets utredning personligen besökt platsen, och vidare utdrag av domstols protokoll i de nyss omnämnda avhysningsmålen jämte vissa av landsfiskalen i orten skriftligen lämnade upplysningar.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Den utredning, som verkställdes av länsstyrelsen, utvisar, att av egendomens hela ägovidd, som utgör c:a 500 hektar, till brukare — 5 jordtorpare och 11 fiskare samt en arrendator utan dagsverksskyldighet — upplåtits sammanlagt c:a 20 hektar. Dessutom bo å gården en del änkor och äldre personer utan att vara därtill kontraktsevenligt berättigade och utan att betala arrende. I vissa fall tillhöra byggnader å de upplåtna områdena brukarna, i andra fall icke. De detaljerade uppgifter, som härutinnan och i övrigt lämnats av interpellanten, hava av länsstyrelsen gjorts till föremål för undersökning och därvid befunnits i vissa avseenden kräva rättelse. Riktigt är emellertid, att samtliga torpare och lögensarrendatorer å godset blivit uppsagda, några till avflyttning i år, andra till följande år. Såsom huvudsaklig anledning härtill har ägaren för länsstyrelsen uppgivit, att han icke kunde i fortsättningen fullgöra sitt kontraktsevenliga åtagande att tillhandahålla arrendatorerna vedbränsle, enär egendomens skogsbestånd vore otillräckligt härför. Sistnämnda uppgift har bestyrkts genom den av länsjägmästaren på länsstyrelsens förfrågan meddelade upplysningen, att skogstillväxten på en stor del av egendomens mark är mycket klen, dels på grund av det exponerade läget vid Östersjön och dels till följd av svaga björkbestånd på c:a halva arealen av utmarken. Förutvarande ägaren av godset har meddelat, att vedtillgången redan tidigare varit mycket knapp, varför han på sin tid måste delvis lämna arrendatorerna torv i stället för ved. — Beträffande skälen i övrigt för uppsägningarna har ägaren upplyst, att han önskade bliva av med en eller annan av arrendatorerna, som olovligen jagat och fiskat eller gjort sig skyldig till annat ohägn eller mindre redbart uppförande. Samtliga jordtorpare skulle emellertid få sina kontrakt förnyade. Även i vissa fall, där arrendatorerna häftat för oguldet arrende eller uraktlåten dagsverksskyldighet, hade de, med hänsyn till personliga omständigheter, tillåtits kvarbo. Att någon avsikt förefunnits att använda de utarrenderade områdena till jaktmark har bestämt förnekats under hänvisning jämväl därtill, att dessa områden vore för sådant ändamål oanvändbara och till arealen alltför obetydliga. Riktigheten av den sistnämnda uppgiften har vitsordets av den förutvarande ägaren.

Länsstyrelsen har vid besök å platsen hört åtskilliga av ifrågavarande torpare och fiskare samt dem närstående personer. Om resultatet av denna undersökning yttrar länsstyrelsen: »Samtliga hörda utan undantag vitsordade, att godsägaren Werner städse varit synnerligen tillmötesgående och även hjälpsam mot sina arrendatorer. Sålunda hade en av dem, mot vilken vräkningsdom utverkats redan år 1922, fått kvarbo på förutvarande villkor och bekommit vedbränsle och till och med penningförsträckning, trots att han sedan 1922 icke fullgjort honom åliggande dagsverksskyldighet. Alla hade till fullo erhållit utfäst vedbränsle. Något missnöje över arrendevillkoren förefanns ej; samtliga ville gärna kvarbo, och allenast en uttalade önskan att om möjligt få tillösa sig det arrenderade området. Flera av arrendatorerna hade redan vid tiden för uppsägningarna och senare erhållit godsägarens löfte att få kvarbo, och de övriga hade i förvisning, att även de skulle få stanna kvar, icke ens ännu gjort förfrågan därom.»

Beträffande de fall, i vilka vräkning förekommit, framgår av handlingarna, att dessa fall avse två personer. Den ene, en fiskare, dömdes år 1921 av vederbörande häradsrätt, vars dom fastställdes av hovrätten, på grund av vanhävd av fastigheten förlustig nyttjanderätten. Han avhystes i juni samma år. Den

Svar å
interpellation.
(Forts.)

andra personen, som var den förras syster, förklarades av häradsrätten i oktober 1922 skyldig avflytta från sin lägenhet och avhystes i augusti 1923. Som emellertid den nyssnämnde brodern inflyttat i hennes lägenhet och vägrat att avflytta därifrån, utverkade sig jordägaren i nov. 1923 häradsrättens utslag om skyldighet för honom att avflytta. Detta utslag verkställdes i januari detta år. Vid länsstyrelsens nu företagna undersökning å platsen vitsordades av några av arrendatorerna, att i dessa fall anledning till vräkning förelegat.

Länsstyrelsen avslutar sin framställning med det uttalande, att länsstyrelsen för sin del av utredningen fått den bestämda uppfattningen, att berättigad anledning till klagomål mot godsägare Werners behandling av sina arrendatorer å godset icke förefinnes lika litet som någon fara för, att fiskarbefolkningen där skall komma att sättas på bar backe.

Av den redogörelse jag nu lämnat torde kammaren finna, att den av vederbörlig ämbetsmyndighet verkställda undersökningen givit vid handen, att de saktliga uppgifter, vilka ligga till grund för interpellationen, i väsentliga avseenden befunnits icke överensstämma med verkliga förhållandet. Utredningen har ådagalagt, att de åtgärder från den ifrågavarande jordägarens sida, vilka här gjorts till föremål för klander, ägt stöd av lag och icke i något avseende inneburit åsidosättande av laga former eller missbruk av laglig rätt. I den mån det här gäller förhållanden, vilka varit underkastade domstols prövning, är tydligen ett ingripande från regeringsmaktens sida uteslutet. Ej heller i övrigt har jag efter den utredning, som ägt rum, kunnat anse omständigheterna i förevarande fall innefatta giltig anledning till någon ytterligare min åtgärd.

Vidare yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag får till hans excellens herr statsministern framföra mitt tack för det svar, som avlämnats på min interpellation.

Jag skall emellertid med herr talmannens medgivande be att få göra några randanmärkningar till det avlämnade svaret. Jag måste med tanke på vad som i pressen har förekommit, icke allenast inom mitt partis press utan i övrigt, redan från början ställa mig mycket starkt undrande inför de kategoriska slutsatser länsstyrelsen vågat draga i föreliggande förhållanden vid Göholm. Jag skall, innan jag närmare ger mig in på dessa randanmärkningar, be att få andra följande.

Det var ju väntat, att jag efter min interpellations framställande särskilt i en viss press skulle få mottaga ganska hårdhänta tillrättavisningar, såsom att man skulle beteckna den som ovederhäftig och icke med sanningen överensstämmande. Det var en tidning med högerfärg nere i Blekinge, som också två dagar, d. v. s. andra söckendagen efter interpellationens framställande, kom med mycket starka uttalanden av den sorten. En vecka därefter kom tidningen emellertid med följande yttrande: »Då vi emellertid sedermera blevo satta i tillfälle att taga närmare del av interpellationen med de däri åberopade fallen, beslöto även vi göra en liten undersökning i saken, och vad vi därvid erfarit synes oss ge fullt stöd för påståendet, att godsherrens sätt att behandla de flesta å hans ägor boende fiskarefamiljerna är både hjärtlöst och egenmäktigt.» Det är en högertidning i Ronneby, som begagnat dessa uttryck, vida starkare än jag vågat använda i interpellationen, och detta har skett efter av vederbörande på orten företagen undersökning i de speciella fall jag i min interpellation dragit fram.

Jag tror mig kunna finna i den undersökning, som verkställdes, och i det svar, som hans excellens herr statsministern här har avgivit, ett mycket prononcerat försök att bagatellisera denna angelägenhet. Jag vill emellertid gentemot detta

framhålla en synpunkt, som vederbörande torde hava anledning att beakta. Det gäller här en del av en befolkning, som, jag tror jag icke överdriver, till 90 % har egna hus på ofri grund och som på grund av yrkets natur i en tidig tid dragit sig ned till kusten och öarna och bosatt sig där, icke för att idka något jordbruk, icke för att utöva dagsverksskyldighet åt bönderna, icke för att jaga, utan helt enkelt för att utöva skärgårdsfiske och utehavsfiske. När de tvingats utgöra dagsverk eller övertaga torp, har det icke sällan berott därpå, att de på annan grund och på andra villkor icke kunnat få tillräcklig jord för en stuga. Deras huvudnäring är fiske. Nu har ju deras fiske under de senare åren — jag vill säga under de senare tre årtiondena — väsentligen kringskurits, särskilt gäller detta under blekingska kusten. Förr hade fiskarena tillgång till skärgårdsfisket så gott som obeskuret med undantag av vissa genom särskilda statsåtgärder vidtagna inskränkningar på vissa orter. De hade också till sitt förfogande utehavsfisket. Det gällde då, mina herrar, på den tiden då det fanns, om jag får använda uttrycket, en naturlig solidaritet mellan jordens brukare och fiskarena, som bodde vid kusten och fiskade ute på havet. Att jordägaren icke fäste sig så mycket vid, huruvida han fick kontant betalning för fiskerätten vid hans strand eller han fick det i form av viss portion eller visst mått fisk. Den senare betalnings- eller ersättningsmetoden var den som i allmänhet tillämpades. Men nutidens gulascheri har haft sitt särmärke i den ökade känslan och kärleken för penningen, och så har under den senare generationen strandfisket allt mera utarrenderats till vissa personer, som hava tagit fisket icke på samma sätt som ursprungligen den historiskt framvuxna fiskarebefolkningen, utan såsom förtjänstkälla på samma sätt som en industri eller ett annat företag. Så har fiskarebefolkningens möjlighet till fiske kringskurits, och den har på det sättet drivits ut, så att den så gott som uteslutande nu sysselsätter sig med utehavsfiske även under tider, då man till följe naturförhållanden icke bör utsätta sig för de risker, som följa med detta slags fiske.

Det är detta man bör erinra sig, när man talar om dessa människors rätt att sitta kvar på den jord och i den bygd, där de och deras fäder genom århundraden hava haft sitt bofäste. Deras boplatser kan man icke betrakta på samma sätt som vilken annan boplatz som helst, alldenstund deras näringsutövning är förlagd till sjön. De måste ha ett ställe att bo på; och när de för kanske hundra, kanske flera hundra år tillbaka i tiden fått tillfälle att bygga sig ett hus på någon liten plätt, så kan man icke i nutiden tillåta, att vem som helst, det må vara en gulaschlantbrukare eller någon annan, får träda fram med en slags äganderättskänsla och säga: »Det där hemmet stryka vi bort. Rätten till platsen sedan en förgången tid bry vi oss icke om.» Fiskarens tänkesätt är ett annat. De kräva att få ha sitt hus okränkvt stående där det står och länge stått, och grunden är mången gång en bergknalle eller i ett »skärv», som man säger på bygdespråket där nere. Man kan icke se dessa angelägenheter på samma sätt som man i övrigt betraktar den s. k. tomt- eller äganderättsfrågan.

Då det ifrågasatts, och för övrigt även bestämt påståtts, att vissa uppgifter i interpellationen varit felaktiga, vill jag göra det erkännandet, att vissa uppgifter icke varit fullständiga. Det har gjorts gällande, att vräkningarna skulle utebliva, uppsägningarna avsäga endast att reglera vissa otidsenliga föreskrifter i hittills gällande kontrakt. Rörande denna sak föreligger ett uttalande, som vederbörande jordägare själv gjort två dagar efter interpellationens framställande. Det är hämtat ur en tidning, som intervjuades har sökt få närmare lära känna vederbörandes uppfattning. Det heter där: »Direktör Werner gör gällande, att han icke ämnar sätta i gång några förföljelser mot de fiskare, som bo på Göholms ägor, om de uppträda som hederliga människor. Icke heller har han någon tanke på att lägga ut boplatserna till jaktmark. Det är löjligt att tala om att utlägga några få tunnland jord till jaktmarker. Men

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

de fiskare, som vräkts och möjligen komma att vräkas, ha gjort sig skyldiga till ofog och skadegörelse av allehanda slag, som icke längre kan tolereras.»

Ja, ett närmare eftersinnande torde säga åtminstone den, som är lantman, att för att rätt kunna förstå, vilken innebörd, som ligger i dessa hårda uttalanden om en hel befolkningsgrupp, måste man ha preciserat, vad det är för ofog och annat, som han icke längre kan tolerera och som skulle kunna motivera, att dessa personer skulle frångå sina egna stugor. Jag skall tillåta mig föredraga ett uttalande, som jag har låtit inhämta av den föregående ägaren av Göholms gods, godsägaren L. M. Kruse, vilken innehaft detta gods i många år, och vilkens fader förut innehaft godset. »Vid samtal med godsägare Kruse meddelade denne, att under den tid han ägde godset hade förhållandet mellan honom och fiskarena varit gott. Någon gång hade det hänt, att de tagit bränsle, som ej av godsägaren eller hans ombud anvisats — enligt kontrakten skulle de ha bränsle — men detta tillskrev godsägaren ej något okynne från fiskarens sida utan fastmer slentrianmässiga förhållanden, som de blivit vana vid från tiden före den godsägare Kruse hade hand om gården.»

Och så tillägges det: »Någon örlighet anklagade godsägare Kruse emellertid fiskarena ej för under den tid, han var ägare av godset.»

Jag har också ett utdrag av ett rättegångsprotokoll, där ett sådant tjuvnadsbrott blivit beivrat. Och det tjuvnadsbrottets materiella innehåll bestod i en rättslig värdesättning av tjuvgodset till 1 krona 25 öre. Det bestod av två små björkar och en al. När rätten fastställt värde till 1 krona 25 öre, borde tjuvgodsets materiella värde ur bränslesynpunkt vara ganska ringa, det torde herrarna förstå.

Jag skall ytterligare för att belysa att, såvitt jag förstår, det uttalande i frågan, som länsstyrelsen i Blekinge gjort, ligger fullkomligt på sidan därav och i varje fall icke tagit tillräckligt allvarligt på frågan, relatera vad samma högertidning, som jag först återopade, också skrivit om denna angelägenhet. Jag måste för min del säga, att denna högertidning har uttalat sig vida kraftigare. än jag själv skulle vågat uttala mig, om jag skulle skrivit om denna sak, men så mycket hellre är jag beredd att anföra, vad som säges. Man utgår ifrån, att vederbörande i kontrakten äro tillförsäkrade fritt vedbränsle efter utsynning av godsägaren, men att man icke bryr sig om att utsyna något bränsle, och följaktligen tvingar man dem att ta vad de skola ha. Så skriver vidare den tidningen: »Då ingen skogsavverkning under de år han ägt godset förekommit, finnes tydligtvis intet avfall att uppsamla, och de vindfallen, som uppkomma, räcka naturligtvis icke till alla dem, som äro berättigade taga bränsle i skogen. Att man då, när godsägaren nekar anvisa träd, någon gång hugger sådana utan anvisning, kan ju icke rubriceras såsom stöld, knappast ens som en orätt handling. Godsägaren och hans tjänare övervaka emellertid med ängslig noggrannhet dessa förhållanden, och om de komma över någon, som hämtar sitt bränsle utan att förut ha fått detta utpekadt, blir straffet genast uppsägning.»

Vi få tänka oss förhållandet sådant det nu är här på den blekingska kusten, och vad dessa fiskares förhållanden beträffar, så känner jag såsom själv varande fiskarepojke väl till desamma. I kontrakten står nu intagen denna rätt till vedbränsle, visserligen efter utsynning, men, mina herrar, i de allra flesta fall sker icke någon utsynning, utan vederbörande ha genom traditionen vuxit in i den föreställningen att icke oroa jordägaren i onödan, utan taga själva vedbränsle på lämpliga ställen i skogen. Skulle tillförene jordägaren gjort någon invändning mot att de tagit något grövre träd i hans skog, än han anser riktigt enligt kontraktets mening, så har han påvisat, att det och det få de icke taga, utan de få vända sig dit och dit. Ja, så går det till, mina herrar! Men sedan är det självklart, att om här kommer en s. k. gulaschbaron hux flux och blir godsägare samt söker tillämpa den affärsanda, som råder i stä-

dernas miljö och i affärslivet där, så kan han, om han är knusslig, sätta ett helt samhälle i gungning. Han kan icke ha kännedom om, vilken föreställning folket kanske sedan generationer har på den plats, som han hux flux blivit herre över för tillfället.

Det är dessa förhållanden, ers excellens, som jag ansett, att länsstyrelsen i Blekinge bort mera undersöka och taga hänsyn till, då det såsom här gäller ett samhälles vara eller icke vara. Jag anser, att det gäller mer, ty skulle det bli hemul eller tillåtet att en godsägare får på det sättet uppsäga samhällenas invånare, de samhällen, som vuxit fram på det sätt jag talat om, då skulle jag vilja säga, att om man här sätter gränsen västerut vid Pukeviksfjärden och i öster vid Torhamn, skulle säkert 90 % av den fiskarebefolkning, som där är bosatt, vara mogen för uppsägning till avflyttning.

Jag vill ännu en gång understryka, att jag har velat påkalla den allmänna uppmärksamheten för denna angelägenhet, just därför att det gäller en hel yrkeskårs vara eller icke vara. Den håller på att kringskäras i sin yrkesutövning av den moderna affärsandan. Jag påpekar, att låter man bara fiskarna ha rätt att bo på marken, så betyder det visserligen mycket, om man tar ifrån dem fiskplatserna vid land, men detta är dock icke avgörande för deras existens, ty de kunna skaffa sig ersättning på havet med utomhavs-fiske m. m. Men stör dem icke på marken och låt dem icke bli offer för första bästa bråkmakare, som för tillfället eller för en tid framåt blivit herre över en jordlapp! Det är också skilda förhållanden här, särskilt vad beträffar besittningsvillkoren, mot vad man träffar på i allmänhet.

Jag vill också tillägga, att när man anklagar fiskarebefolkningen för oärlighet, så torde väl ifrån vår allmänna rättsuppfattnings utgångspunkt vara riktigt, att vederbörande anklagare icke själv får tillfälle att utkräva sin s. k. rätt, det bör bli domstolarna förbehållet att utkräva densamma. Jag har låtit förhöra mig hos landsfiskalen i vederbörande landsfiskalsdistrikt, och han förklarade, på fråga om han i egenskap av åklagare fått anmälan från godsägare Werner om oärlighet från fiskarens sida, att så inte varit fallet. Någon anmälan om oärlighet ifrån dessa fiskares sida har icke förekommit — det fall, som jag förut relaterade och som rörde sig om 1,25, var ett fall något vid sidan av detta. Landsfiskalen trodde emellertid, att godsägaren var rädd om skogen och att han fruktade, att fiskarna skulle göra skada å densamma. Någon anmälan om sådan skada hade emellertid icke heller gjorts till åklagaren. Och en godsägare borde väl icke med åberopande av ett kontrakts bestämmelser om en eventuell försumlighet från husägarens sida, kanske av obetydlig beskaffenhet, men bindande enligt kontraktet, kunna beröva honom hans hem — det torde vara av betydande vikt, att så icke får ske, och det torde väl icke heller vara i överensstämmelse med rättsförhållandena i vårt land. Jag finner sådant vara alldeles upprörande i individuella fall, men ännu mer upprörande där, såsom här, ett sådant tillvägagångssätt kan bli grundläggande för en hel yrkesgrupps fortsatta existens och tillvaro.

Ja, jag har velat göra dessa randanmärkingar till interpellationssvaret, som jag sålunda icke kan finna alldeles tillfredsställande, enär tendensen i detsamma synes gå ut på att negligera interpellationens verkliga innebörd och det även andas oförstående för de speciella förhållanden, under vilka fiskarebefolkningen lever särskilt där nere på Blekingeskusten.

Sedan vill jag ställa fram ett problem eller en fråga på nytt. Det är tydligt, att vad som ligger till grund för äganderätten är säkerhetskänslan och trygghetskänslan för framtiden. Jag ser åtminstone saken så, att för många i vårt land, som för närvarande äro starkt bundna vid teorien om den privata äganderätten till egendom — när jag här talar om egendom, så är det icke fråga om det enkla slag av egendom, som är av vikt för en viss nytta eller

Scar à
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

nyttighet, men som icke är grundläggande för fall sådana som detta — är det trygghetskänslan för sig och sina efterkommande, som är utgångspunkten för deras resonemang härvidlag. Ej heller jag vill vara med om kränkning av den egendom som utgör livets trygghet. Men, mina damer och herrar, i ett fall sådant som detta föreligga två slag av egendom: egendom, på vilken ett hem vilar, den lilla fyrkantiga jordlappen eller jordbiten, och den egendom, som vilar på denna jordlapp och som utgör själva hemmet. Inför vilken slags egendom reser sig vår respekt starkast? Jag håller före, att hela vår uppfostran, hela vårt mänskliga tänkesätt, hela vår civilisation bjuder oss att se det senare slaget av egendom, den egendom som utgör hemmet, som det mest betydande och mest viktiga. När jag tog del av dessa förhållanden det här är fråga om och uppmanades att ställa frågan inför riksdagen, påminde jag mig verkligen något, som jag läste i skolan. Där blev man ju undervisad om fosterlandskärlek, om hembygdskänsla och hemkänsla, och det var en vers, som jag då lärde mig i skolan och som aldrig gått ur mitt minne och förmodligen aldrig kommer att gå ur mitt minne, ty den har snarare vuxit starkare där in med åren. Den lyder — herrarna få ursäktat att jag deklamerar:

»Här är den plats, där jag som liten lekte,
dess blotta åsyn gör min känsla varm,
här var det modershänder ömt mig smekte,
här blev jag lyftt uppå min faders arm.
Här är den fläcken, där jag först såg ljuset
och där jag nötte mina barnaskor.
Än står det kvar det gamla kära huset
med många minnen ifrån far och mor.»

Ja, grunden för hela vår existens, för hela vår tillvaro är hemmet. Inför det som i detta fall har hänt möter man å ena sidan detta negligierande av känslan för hemmet och å andra sidan denna höga känsla för bevarande av hemmet, av jordlappen — det är med ett ord känslan för hemmet, som här är underförstådd. Men om man raserar hemmet, kan man då icke finna, att själva utgångspunkten, själva grunden för den undervisning, som ges i ungdomsåren, kränkes? Ty hemmet där ute i obygderna, även om det vilar på ofri grund och även om det är bristfälligt, skapar dock en helt annan känsla och stämning, en helt annan kärlek än vad som kan ske i stenbarackerna i städerna.

Jag skulle önska, ers excellens, att det toges litet allvarligare på denna sak, än vad länsstyrelsen i Blekinge synes ha gjort. Jag nödgas komma igen, om man fortsätter i den takt, och jag är övertygad om, att jag talar fiskarbefolkningens i Blekinge språk, när jag hemställer, att ers excellens ville visa någon liten omsorg om dess bostads- och levnadsförhållanden.

Hans excellens herr statsministern **Trygger**: Herr talman! Med anledning av vad interpellanten yttrade skall jag be att få svara några ord.

Interpellanten har gjort gällande, att länsstyrelsen i Blekinge skulle ha bagatelliserat den här frågan. Det, tror jag, är oberättigat att framkasta ett dylikt påstående; länsstyrelsen har tagit saken, såvitt jag förstår av handlingarna, med största noggrannhet, och vad mig själv beträffar har jag ingalunda bagatelliserat saken. Var och en måste känna, innan han studerat ärendet, en viss sympati för en interpellation i ett fall sådant som här är före. Fast man håller på äganderätten och på rättigheter överhuvud taget, är det väl ingen, som gör detta på så sätt, att han anser, att det är berättigat att hänsynslöst utöva sin rätt. Det finnes någonting i människornas förhållande inbördes, som var och en

måste beakta, och det är billigheten: och i fall någon har utövat sin rätt på det sätt, att han kränkt billigheten, måste han finna sig i, att de rättänkande reagera mot ett sådant förfarings sätt. Men å andra sidan måste man, innan man gör en sådan reaktion, noga taga reda på vad som förekommit.

I detta fall ha ju enligt länsstyrelsens uttalande samtliga de hörda utan undantag vitsordat, att godsägare Werner varit synnerligen tillmötesgående och även hjälpsam mot sina arrendatorer. Jag vill nämna, för att taga en uppgift ur papperen, att det talas om att flera av arrendatorerna häfta för oguldna arrenden eller icke fullgjorda dagsverken: sålunda häftar en för 100 kr. och får sitta kvar, en annan för 600 kr. och får ändå sitta kvar, en för 123 kr., en annan häftar för 145 kr. och ytterligare ännu en för 360 kr. o. s. v., och det är ej tal om att vräka eller få bort dessa, enär det för övrigt icke finnes något att tillvita dem. Det förefaller mig sålunda, som om godsägaren iakttagit en stor billighet. Men vi böra väl tänka oss närmare in i situationen: här är ett avtal mellan en jordägare och enskilda, och då har jordägaren rätt att, då lagen tillåter det, säga upp ett kontrakt för att få villkor upphävida, som han anser sig icke kunna fullgöra. Det är just ett dylikt fall, som här åberopas, nämligen att skyldigheten att lämna bränsle är så betungande för godset, att ägaren anser sig icke i framtiden kunna fullgöra densamma — och för övrigt är det i allmänhet icke vanligt att lägenhetsinnehavarna få bränsle.

Nu sade den ärade interpellanten, att de icke fått bränsle. Jag personligen kan ju icke veta, hur härmed förhåller sig, jag har ingenting annat att hålla mig till än vad som står i länsstyrelsens uttalande, att alla till fullo erhållit utfäst bränsle. Sedermera måste dock interpellanten medge, att somliga hade själva tagit sig bränsle utan att avvakta utsyning från jordägarens sida, och det förklarades på det sättet, att de icke ville besvara jordägaren. Detta kan väl ändå icke vara ett skäl, då det här är fråga om en jordägare, som förklarat, att han fäster stor vikt vid bränslefrågan och då enligt vederbörande länsjägmästares yttrande skogen är mycket svag. Det synes då, som om de kunnat förstå, att de bort vända sig till jordägaren för att få utsyning och icke själva taga sig bränsle, i tanke, att han eljest skulle onödigtvis bli besvarad. Eljest kunde man göra vad som helst och alltid komma med den förklaringen, att man har själv tagit sig rätt eller rättare sagt orätt, därför att man inte ville besvara den, som man egentligen måste vända sig till för att utfå sin rätt.

Vidare framgår av handlingarna, att det icke varit någon avsikt från jordägarens sida att få bort dessa lägenhetsinnehavare, torpare och fiskare i andra fall, än då de gjort sig skyldiga till olagligt förfarande, så att de förverkat sin nyttjanderätt. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att i den s. k. ensittarlagen, där det står talat om den lösningsrätt, som tillkommer en nyttjanderättshavare sådan som här är fråga om, säges uttryckligen, att denna lösningsrätt icke får utövas av eller tillkomma någon i det fall, att området frånträtts på grund av att nyttjanderätten förverkats. Det är sålunda en viktig omständighet, som lagstiftaren just satt såsom villkor för denna betydelsefulla lösningsrätts utövande.

Sedan gjorde interpellanten gällande, att jordägaren icke borde själv få taga sig rätt, utan han borde vända sig till domstolarna. Jag har icke funnit av papperen, att jordägaren i något fall förbigått domstolarna. I de två fall eller rättare sagt tre — det är två personer fast tre vräkningfall — där vräkning förekommit, är det fråga om verkställighet av underrätts dom, som sedermera blivit fastställd av hovrätten. Vi skola komma ihåg, att en dylik verkställighet av underrätts dom icke får förekomma utan att underrätten uttryckligen medgivit verkställighet på sin dom; men det har underrätten här gjort, d. v. s. efter noggrann prövning av att sökandens rätt är så klar och tydlig, att man inte gärna kan ifrågasätta, att det blir någon ändring i högre rätt. Sålunda kan jag icke

*Seur à
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

heller finna, att denna invändning, som interpellanten gjort, skulle vara berättigad.

Nu vill jag till sist fästa uppmärksamheten på den lagstiftning, som vi ha med avseende på lösningsrätten. Och det veta ju herrarna lika bra som jag, att vi först fingo en lag 1918, den s. k. 1918 års ensittarlag; sedermera år 1920 utvidgade man denna lagstiftning med avseende å möjligheten att få lösa jord, på vilken man ägde hus. 1918 års lag upphävdes och ersattes med denna nya lag av år 1920, och så sent som 1922 har man vidare fortgått på samma väg och gett ökad möjlighet att få inlösa mark, där man äger husen, och detta på rimliga villkor. Nu säges det i länsstyrelsens utlåtande, att endast i ett fall har ifrågasatts, att man skulle vilja begagna sig utav den inlösningsrätt till marken, som man enligt gällande lagstiftning kunde ha rätt till. Detta är ju en omständighet, som vi inte kunna fränkänna avsevärd betydelse, ty när lagstiftningsmakten har ställt till den enskildes förfogande under vissa förutsättningar ett medel, som skulle tillfredsställa de intressen, som han har, bör han naturligtvis, där dessa förutsättningar föreligga, begagna sig av denna rätt, och föreligga icke dessa förutsättningar, då är tydligen ett fall före, där lagstiftaren anser, att icke några bestämmelser utöver de i allmänhet för nyttjanderättshavare gällande erfordras.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att vi ha expropriationslagen, som talar om att Kungl. Maj:t kan förordna om expropriation »för att inom bebyggt område vid järnvägsstation, hamnplats eller fiskläge eller å annan ort med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden». Det är dock kommunen i dylika fall, som skall begära expropriation, i fall den anser det vara lämpligt och erforderligt. Huruvida man kan säga, att den plats, där dessa fiskare bo, kommer under de uttryck, som användas i expropriationslagen, kan jag, som icke känner till förhållandena på platsen, icke bedöma. Men om en sak böra vi ju alla vara ense, jag är åtminstone övertygad därom, att varje övergrepp utav den, som har en rätt — här jordägarerätten — är oberättigat; men lika oberättigat är det också, i fall man söker hindra en person att använda den rätt lagen ger honom, utan att särskilda omständigheter föreligga, som borde ha gjort, att han skulle handlat på annat sätt. Jag anser därför det vara den riktiga vägen för riksdagen och Kungl. Maj:t att, om man icke anser den lagstiftning, som finnes, tillfredsställande, ändra denna och ej med avseende på speciella fall söka göra ett ingripande i det utövande av rättigheter, som lagen tillåter.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag måste verkligen uttrycka min förvåning över att min gode vän Törnkvist kunnat bli så gammal, utan att ha fått klart för sig, att svensk rättsuppfattning ingalunda går ut på att trygga hemmet, utan fastmer går ut på att trygga besittningsrätten till jorden. Vi ha ju sett så många exempel på, hur husägarens intressen fått stå tillbaka för jordägarens.

Här i detta fall få vi nu veta i interpellationssvaret, att godsägaren har en egendom, som omsluter bara 500 hektar. Av dessa är det ett område på 20 hektar, där det bor 16 familjer. Det är ju en oerhörd kränkning av jordägarens rätt, att han icke ensam får disponera detta område på 500 hektar, att dessa människor fortfarande skola bo på dessa 20 hektar. Naturligtvis bjuder svenskt samhällsintresse att vräka dem från den torva eller den plats, som de sedan hedenhös ha bebott.

Och så kommer detta fruktansvärda, att de skola ha bränsle också. Om det är så, att återväxten av skog är dålig därnere — jag går ut ifrån att bara halva arealen är beväxt med skog — så bör i varje fall återväxten i Blekinge vara sådan, att den omfattar åtminstone 1,000 kubikmeter per år på detta område. Men även om varje familj där skulle taga ut 20 kubikmeter bränsle, så skulle det icke vara mera än 320, alltså $\frac{1}{3}$ av återväxten, som användes till bränsle

för familjerna, såvida man använder stamved till bränsle. Men nu är det väl så, att fiskarebefolkningen på platsen uteslutande eller åtminstone i huvudsak är hänvisad till avfall från skogen.

*Svar å
interpellation
(Forts.)*

Saken är naturligtvis fullkomligt klar enligt svensk juridisk uppfattning, såsom statsministern uttalat den i dag: de här 16 familjerna, som bo på detta område, skola naturligtvis vräkas och flyttas undan, för att den där godsägaren skall kunna ensam oinskränkt disponera sina 500 hektar. Det är svensk rättsuppfattning av i dag.

Herr **Månsson** i Hageström: Jag har närmast begärt ordet, därför att jag är född i det pastorat det här gällde och känner en smula till både nejden och framför allt den uppfattning, som sedan gammalt råder i Blekinge i dessa stycken — såvida den nu icke har blivit undanträngd av någon nykapitalistisk moral, som kommit in där. I varje fall tror jag, att det ännu bland Blekinges bönder finnes rätt djupt ned eller kanhända till och med rätt högt upp något av den gamla, säg sunda patriarkaliska anda, om man så vill, som förr var så gott som allmän. Detta förhållande, att dessa människor där ha tagit vedbränsle i skogen, utan att säga vederbörande jordägare till, det överensstämmer måhända icke med svensk nutida juridik, men det överensstämmer med gammal god svensk rättsuppfattning och det överensstämmer även och framför allt med gammal god småländsk och blekingisk rättsuppfattning.

Jag minns när jag var en 10—12 års gammal pojke, när det kom en ny greve på Johanneshus, som rådde om Vambåsa, Tromtö och Skärva, vill jag minnas, och en del områden vid kusten, där väldiga bok- och ekskogar fanns eller rättare sagt då funnos — nu har jag icke varit där och synat, så jag vet icke, hur där nu ser ut. Jag minns vilket uppseende det väckte, när den nye ägaren gjorde intrång på den sedan urminnes tider bestående rätten för befolkningen att i skogarna för sitt behov samla bränsle. Jag talar nu icke bara om hans egna torpare; att dessa skulle ha denna rätt att samla ved i skogarna, var ett axiom, det var icke något att resonera om. Men samma sak gällde även folket på Hasslö, Aspö, Tjurkö och andra öar. De brukade enligt gammal god sed jordägaren oåtspord samla bränsle av de nedfallna bokgrenarna, som kunde vara rätt så grova, armstjocka och däröver, eller sådant avfall som blev kvarliggande, då den gamla skogen avverkat och man huggit ved och timmer på vintrarna. Att det skulle stå dessa obetaget att draga hem båtlastar och slädlaster med bränsle, det var ett sådant axiom, att det väckte det allra största uppseende och bestörtning, när den nye greven förklarade, att sådant icke gick an, att det ej fick vidare förekomma. Och jag minns så väl en vårmorgon, när jag tillsammans med min far, som var en mycket religiös man och en ivrigt framträdande waldenströmare, seglade längs efter Tromtöskogen och frågade honom: »Men, far, varför få icke de fattiga ta ved i skogen här nu som förut?», hurusom min far då svarade: »Nej, ser du, Gud har förhärdat hans hjärta, liksom han gjorde med Farao en gång. Nu skall han gömma den här veden. Den skall han ha till att ligga på när han kommer till helvetet. Sen brinner det!» Min far var blekingsbonde och som sagt en rättänkande och religiös man, man han kunde icke hitta på någon annan förklaring på detta fenomen, än att Gud lät greven samla ved i Tromtöskogen för att ha till bränsle i helvetet. Man förstår därav, säger jag, vilken uppfattning, som både i Blekinge och långt uppe i Småland rätt sedan äldsta tider, när det gällde förhållandet mellan dem som hava något av denna världens goda och dem som hava litet eller föga därav. Detta tog sig även uttryck däri, att den familj, som lät en tiggare gå ohulpen ifrån sig, var för all framtid skandaliserad, omöjliggjord.

Det är alldeles riktigt som excellensen säger: att den, som hårdager sin formella rätt, han gör reell orätt, och denna excellensens uppfattning bott-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

nar faktiskt i urgammal svensk rättsuppfattning. Och det är detta som jag velat draga fram här till förklaring av vad som här förekommit.

För övrigt kan jag säga, att blekingefolket nog kan vara hänsynslöst, men det kan också vara till ytterlig grad hänsynsfullt. Och den förklaringen är alls icke otänkbar, att det varit av hänsynsfullhet, som de icke velat besvära jordägaren. Å andra sidan är det alldeles klart att gulaschbaroner icke ha något begrepp om svensk rättsuppfattning, det kan man icke begära.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord till.

Jag tror att hans excellens missuppfattade mig, när jag framhöll att äldre jordägare icke ha något emot att folket bortser från att i varje fall vända sig till dem, utan hellre se att de gå och hugga sin ved själva, utan att besvära jordägaren. Detta bör icke fattas såsom gällande de fall varom här i dag talats. Jag har nämligen endast velat säga att en sådan uppfattning varit traditionell överallt, och i varje fall tillämpats i min hemtrakt så långt mitt minne sträcker sig tillbaka. Jag vill säga en sak som icke sagts här, men som bör sägas och som för övrigt min vän Fabian Månsson har givit levande bevis på, nämligen att hela strandbefolkningen ända nerifrån den del som förut tillhört Skåne och ända upp i den östra delen av Torhamnstrakten genomgått en mycket stark religiös utveckling. Folket där är således icke att betrakta som ett förbrytarsläkte, och de stjäla icke, och även om man skulle vilja finna deras uppfattning stridande mot viss juridisk rätt, så mena de sig dock själva ha en gudomlig rätt att trygga sig till, en rätt som framför allt innebär att de få sitta okränkta. Och jag är för min del övertygad om att denna befolkning därnere är villig att offra vad som helst för att få behålla vad de anse enligt gudomlig rätt tillkommer dem. Sådan är detta folks psyke.

Jag kan icke underlåta att erinra om ett uttalande av landsfiskalen nere i vederbörande landsfiskalsdistrikt, som refererades i Dagens Nyheter söndagen den 2 mars, dagen efter interpellationens framställande. Där säges i fråga om de båda blekingska fallen: »De båda syskonen hade i så god tid underrättats om vad som förestod, att de mycket väl hunnit ordna frågan, i synnerhet som de, enligt vad han hade sig bekant, icke saknade medel. En av syskonen hade för övrigt avflyttat, då vräkningen företogs. Landsfiskalen hade sig bekant, att godsägaren är en stor jakt- och skogsvårdsman, och det förefaller vara omöjligt för honom att få ha sina jaktmarker eller sin skog i fred, med mindre än att radikala åtgärder tillgripas.» Jag drog omedelbart den slutsatsen, att dessa radikala åtgärder voro just de som relaterats i interpellationen. Jag måste säga, att jag stod där med en beklämmande känsla inför det faktum, att personer som ha i uppdrag att bevaka samhällets rätt, att de kunna hysa en sådan uppfattning att denna sak hade kunnat ordnas, därför att det icke saknades pengar. De ha inte den ringaste respekt för hemmet, för traditionen århundraden igenom, icke alls, bara en affärsmässig uppfattning av hemmet och av möjligheten att flytta till annan plats. Det är ödesdigert, vill jag säga, om man på det sättet går hårdhänt fram mot en djupt rotad känsla. som kanske i övrigt är ganska tunn i detta land.

Ja, jag skall icke vidare fortsätta. Jag slutar ännu en gång med en hemställan till hans excellens att verkligen på allvar undersöka och granska denna fråga.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionerna:

nr 106, angående anslag till ortopediska institutet; och

nr 111, angående uppförande av paviljonger för oroliga sjuka vid Östersunds hospital;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 112, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av internationella arbetskonferensen åren 1922 och 1923 fattade beslut;

till statsutskottet propositionen, nr 113, angående åtgärder för färdigställande av vissa utav Norrlands statsarbeten påbörjade arbetsföretag;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 108, med förslag till förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar;

till statsutskottet propositionen, nr 103, angående arvode till ytterligare en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets kemiska institution m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § 8 mom. i lagen den 9 december 1910 om kyrkofond;

till bankoutskottet propositionen, nr 105, angående ytterligare medel till gällande av statens anstalts för pensionering av folkskollärare m. fl. förvaltningskostnader.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 109, angående provisoriskt lönetillägg åt vissa professorer m. fl. hänvisades propositionen, i vad den avsåge anslag från allmänna indragningsstaten till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos återstående på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid:

till bankoutskottet propositionen, nr 110, angående utvidgad rätt till tjänstårsberäkning för pension för vissa befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 126, angående anslag till riksskogs-taxering; och

till bankoutskottet propositionen, nr 127, angående pension från statens domäners fond.

§ 6.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om kommunal- och stadsfullmäktigevals verkställande vid samma förrättning som val av landstingsmän. *Ang. sammanförande av vissa kommunala val.*

I anslutning till vad herr *Olsson* i Gävle m. fl. föreslagit i en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 12, hemställde utskottet, att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana ändringar i gällande förordningar, att val av kommunal- och stadsfullmäktige kunde äga rum vid samma förrättning som val av landstingsmän.

• Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *von Geijer*, *Reuterskiöld*, *N. J. Martin Svensson*, *Jansson* i Eds-

Ang. sam-
manförande
av vissa kom-
munala val.
(Forts.)

bäcken, *Starbäck, K. A. Westman* och *Gustafson* i Kasenberg, som yrkat, att riksdagen måtte besluta, att motionen ej skulle till någon riksdagens åtgärd för-
anleda; samt

av herr *Stendahl*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Jansson** i Edsbäcken: Herr talman! Sedan första kammaren avslagit utskottets framställning i förevarande ärende, kunde det vara obehövt att här yttra sig. Men eftersom jag är reservant, så anser jag mig i alla fall skyldig att med några ord ange min ställning till föreliggande fråga.

Motionärernas framställning har ju avsett att underlätta valdeltagandet för avlägset boende genom att sammanföra kommunal- och stadsfullmäktigevalen med landstingsmannavalen att förrättas vid ett och samma tillfälle. Bakom motionen ligger således den uppfattningen, att deltagandet i valen skulle genom den nya valordningen stimuleras och att den konstaterade valledan därigenom skulle minskas. För min egen del har jag en annan uppfattning. Jag tror icke så mycket att det är de långa avstånden eller den omständigheten att valen förrättas vid skilda tider kort efter varandra vart fjärde år som åstadkommer valleda, utan jag tror fastmer att denna beror på den långa väntan i vallokalerna vid valförrättningarna. Och denna väntan skulle givetvis komma att ökas betydligt genom det förslag som nu är framställt av motionärerna. Om en man har en valsedelförsändelse med sig för sin hustru, så skall han sålunda avlämna två kuvert. Valnämnden har då även att taga hänsyn till hustruns kuvert och se till, att allt befinnes i riktig ordning. Skulle nu därtill avlämnas en sedel för landstingsmannaval, respektive kommunalfullmäktigeval, skulle det taga jämnt dubbla tiden i anspråk. Jag tror för min del — och jag har ganska stor erfarenhet på detta område — att den tidsutdräkt, som skulle åstadkommas genom denna anordning, skulle förorsaka större valleda, än då det gäller att gå till en förrättning två gånger kort efter varandra vart fjärde år — ty det är att märka att det endast är vart fjärde år som det nu äger rum.

Till allt detta kommer min motvilja mot att såväl vallagen som också de kommunala författningarna oupphörligt skola ändras. Vi ha under de senare åren gjort ändringar härutinnan gång på gång, och detta gör, att folket i bygderna börjar att tröttna; man hinner knappast sätta sig in i ett ärende, innan man finner att redan året därpå riksdagen har beslutat göra ändringar.

Jag skall därför tillåta mig i all korthet be att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till vår reservation.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det kan ju tyckas, som om herr Jansson i Edsbäcken skulle ha rätt, då han säger att det icke tjänar så mycket till att här i dag diskutera denna sak, sedan första kammaren fattat beslut i ärendet. Men då jag har den uppfattningen, att det för ärendets fortsatta behandling icke är alldeles betydelselöst, vilken ståndpunkt andra kammaren kommer att intaga, så må det förlåtas mig, om jag vill ägna denna fråga några ord även i dag.

Då vid 1921 års riksdag i denna sak en motion fördes fram, var det den oerhörda valtrötthet, som gjort sig gällande vid 1920 års riksdags- och kommunala val, som utgjorde den bakgrund, mot vilken motionen borde ses. Det bör också kommas i håg, att när utskottet vid nämnda riksdag avstyrkte motionen, skedde detta därför att utskottet, som det hette i motiveringen, ansåg, att då den del av 1917 års riksdags program, som uppställts i samband med de 4-åriga valperiodernas införande och i samband med upphävande av den

successiva förnyelsen av kommunalrepresentationerna, fortfarande läge under utredning, borde resultatet av denna utredning avvaktas.

Resultatet av berörda utredning förelades riksdagen år 1922 i en kungl. prop. nr 120. Kungl. Maj:t hade emellertid i propositionen icke följt de synpunkter, riksdagen på förslag av ett enhälligt konstitutionsutskott år 1917 antagit. Vi skulle, enligt detta Kungl. Maj:ts förslag, som helt och hållet var fotat på de s. k. kommunalförfattningssakkunnigas utlåtande, fortfarande få dragas med två val, vilka skulle följa på varandra med endast ett par veckors mellanrum, och den dåvarande departementschefen meddelade, att han valt denna ståndpunkt på grund därav, att det från de sakkunniga framhållits, att om man sammanförde valen på det sätt, riksdagen redan år 1917 tänkt sig, skulle detta medföra stor förvirring och oreda. När denna Kungl. Maj:ts proposition förelades riksdagen, väckte jag ånyo samma motion, som väckts redan år 1921 och som i dag åter föreligger till kammarens behandling. Den av mig förfäktade ståndpunkten underkändes även då av konstitutionsutskottet, men inom utskottet funnos 4 reserveranter, och, när ärendet i riksdagen företogs till avgörande, vanns såväl i denna kammare som i första kammaren en rätt betydande minoritet för infriande av 1917 års förbindelse. Det hade behövts en svängning av endast 9 röster i denna kammare och 12 röster i första kammaren för att riksdagens beslut skulle hava blivit ett annat.

Då nu detta ärende i en motion, som undertecknats av icke mindre än 31 av denna kammares ledamöter, på nytt förelagts riksdagen, har detta skett därför att erfarenheterna från 1922 års landstingsval och kommunala val varit av den art, att det syntes motionärerna önskvärt att söka åstadkomma en förändring i dessa förhållanden, innan man ånyo år 1926 går till val. Jag konstaterar med glädje, att konstitutionsutskottet i år i stort sett omfattat de synpunkter, som i flera år varit motionärernas, men som hittills avstyrkts av utskottet.

De herrar, som reserverat sig och som i likhet med herr Jansson i Edsbäcken nu yrkat avslag på motionen, uttala i sin reservation, att det icke finnes några principiella skäl, som tala mot det av mig och mina medmotionärer framställda förslaget. Det är kanske rätt naturligt, att reserveranterna uttryckt sig på detta sätt, ty åtskilliga av dem ha medverkat till 1917 års riksdagskrivelse, i vilken hävdades just principen om sammanförande av ifrågavarande val. Reserveranterna hålla emellertid envist fast vid, att det fortfarande finns giltiga skäl för den ståndpunkt, som kommunalförfattningssakkunniga och departementschefen år 1922 intogo. Reserveranterna mena, att faran för oreda och förvirring bland valmännen är så stor, att man icke bör gå in för ett sammanförande av valen.

Jag skall icke, herr talman, inlåta mig på ett detaljerat bemötande av reserveranternas synpunkter. Jag har varit i tillfälle att såväl vid 1921 som vid 1922 års riksdag yttra mig i denna sak. Jag vill emellertid framhålla, att, om man också på den sida, där reserveranterna stå, kan mönstra en departementschef och en massa sakkunniga, så ha vi motionärer också på vår sida en departementschef och åtskilliga sakkunniga, vilka anse det nödvändigt, att hithörande förhållanden ordnas i överensstämmelse med just de synpunkter, som för oss varit avgörande. Jag erinrar om att i kungl. prop. nr 261 till 1918 års riksdag dåvarande civilministern Schotte yttrade, att om de kommunala valen icke sammanfördes till en och samma förrättning, försvunne de fördelar, som man med sammanförandet velat vinna. 1922 års allmänna val visade också oförtydligt, att departementschefen av 1918 hade fullkomligt rätt. Jag vill även erinra om, att ett par länsstyrelser, som yttrat sig om de sakkunnigas förslag, med synnerlig styrka understrukt just de synpunkter, som herr Schotte år 1918 framförde. Länsstyrelsen på Gotland har sålunda ut-

Ang. sammanförande av vissa kommunala val.
(Forts.)

Ang. sammanförande av vissa kommunala val.
(Forts.)

talat, att om icke dessa val sammanfördes till en förrättning, vore det ingenting bevänt med den reform, man ville åstadkomma, då man upphävde den successiva förnyelsen av kommunalrepresentationerna och landstingen och förlade valen med endast ett par veckors mellanrum. Länsstyrelsen i Blekinge län förklarade i sitt över de sakkunnigas förslag avgivna utlåtande, att om huvudsyftet med 1917 års riksdagsuttalande skulle uppnås, d. v. s. åstadkommande av en inskränkning i antalet valtillfällen, skedde detta bäst genom införande av gemensamma valdagar för landstingsval och kommunala val. Det torde nämligen, enligt vad länsstyrelsen hölle före, kunna ifrågasättas, huruvida ett livligt deltagande i valen skulle kunna uppnås, om två valförrättningar anordnades under loppet av föga mer än en månad.

Jag vågar påstå, att erfarenheten icke blott vid 1922 års val utan även dess förrinnan — jag tänker därvid särskilt på upplösningsvalen till landstingen och de kommunala representationerna år 1919 — har ådagalagt, att man vid de första valen, landstingsvalen, kunde räkna på ett någorlunda talrikt deltagande, medan i fråga om de sista valen, de kommunala, som dock avsågo utseende av representanter, vilka under 4 år framåt skulle handhava kommunernas angelägenheter, deltagandet sjönk ned till en så ringa procent av antalet valberättigade, att förhållandet i de flesta fall kan betecknas som rent av skandalöst.

Man talar om att våra kommunalförfattningar bygga på demokratisk grund. Till följd av det sätt, varpå de kommunala valen för närvarande äro ordnade, har emellertid den stora massan av en kommuns invånare icke något som helst inflytande på kommunens angelägenheter utan utövas denna detta inflytande i stället av det ringa fåtal valberättigade, som bor i närheten av vallokalerna.

Som jag redan förut antytt, tror jag, att man kan säga, att jag och mina medmotionärer redan vid 1922 års riksdag kunde åberopa oss på ett ungefär lika starkt stöd från de sakkunnigas sida som våra motståndare. En sak synes emellertid reservanterna hava lämnat alldeles obeaktad — jag syftar på det förhållandet, att vi med den nuvarande anordningen få dubbla valrörelser, nämligen en valrörelse för landstingsvalen och en för kommunal- och stadsfullmäktigevalen. Detta gäller visserligen icke på de håll, där man, på sätt skett i en del kommuner enat sig om gemensamma listor, men till dem bör man i detta sammanhang icke taga någon hänsyn, ty dylikt kan ju ske lika rätt och lika smärtfritt, i fall vårt förslag går igenom, som under nuvarande förhållanden. Vi ha sålunda fortfarande två valrörelser, en för landstingsvalen och en för kommunalvalen. Valrörelsen för de senare valen har bara blivit till tiden mera begränsad men i stället, som alla korta valrörelser, så mycket hetsigare. Denna anordning innebär ingen som helst fördel.

Vi kunna vidare med hänvisning till 1922 års val än en gång konstatera, att deltagandet i de senare infallande valen blir ytterligt ringa. Erfarenheterna från 1922 års elektors- och stadsfullmäktigeval i de 6 största städerna giva vid handen, att ingen oreda och ingen som helst förvirring uppstår, om valen sammanföras. Jag ber dem av er mina herrar, som äro av samma uppfattning som reservanterna, att studera vår valstatistik för stadsfullmäktige- och elektorsvalen i våra 6 största städer. Lägg de kasserade rösterna för dessa val vid sidan av de kasserade rösterna för enbart landstingsvalen, och ni skola få se, att Järvalen varit sammanförda icke på grund därav uppstått någon som helst förvirring eller oreda.

Reservanterna ha i år hittat på ett nytt argument, vilket i denna kammarer framförts av herr Jansson i Edsbäcken. Han yttrade, att motionärerna hävdade den uppfattningen, att ett bifall till motionen skulle underlätta valdeltagandet och sålunda giva valtröttheten eller valledan en liten knuff, men att reservanterna vore av den meningen, att valförrättningarna genom valens sammanförande skulle draga långt ut på tiden och för valmännen medföra förlängd vän-

tan i vallokalerna samt därigenom öka valtröttheten och valledan. Man lär ju så länge man lever, säger ett gammalt ordspråk. Jag skulle vilja rekommendera icke blott herr Jansson i Edsbäcken utan herrar reservanter i allmänhet — några av dem torde väl för övrigt redan ha gjort en del erfarenheter i hithörande hänseenden — att studera ett elektors- och stadsfullmäktigeval nästa gång det äger rum. Sistnämnda val förrättas under den tid, vi äro samlade här vid riksdagen, varför det torde vara lätt för den som så önskar att få en inblick i tillvägagångssättet vid valen i fråga. Kanske dock reservanterna utan att företaga ett dylikt studium skulle kunna komma till det resultatet, att det är bekvämare att stanna i vallokalerna en timme längre än att två gånger å rad offra en hel dag med att gå, kanhända två å tre mil till vallokalen, där rösta och sedan gå två å tre mil tillbaka. Jag vågar påstå, att, om något skulle vara ägnat att öka valledan, så vore det en sådan anordning av valen som den av herr Jansson i Edsbäcken förordade.

Slutligen har sistnämnde kammarledamot uttalat, att han hyser en livlig ovilja mot att man oupphörligt ändrar och rycker i dessa bestämmelser. Jag delar hans ovilja härutinnan. Jag tror, att det förekommit ett ryckande i dessa bestämmelser fram och tillbaka, som endast förvirrat en hel del folk. Men jag finner det orättvist att förebrå oss motionärer, som år 1922 gävo riksdagen och enkannerligen herr Jansson i Edsbäcken tillfälle att då företaga av behovet synnerligen påkallade ändringar i dessa bestämmelser, att vi skulle i onödan vilja ändra och rucka på bestämmelserna. Vi förordade ändringar, när ändringar skulle göras, d. v. s. vid det tillfälle då riksdagen skulle lägga slutstenen till förverkligande av det program som år 1917 utstakades.

Det har under debatten i första kammaren yttrats, att man icke borde tala så mycket om valtröttheten. Mina herrar, jag erkänner, att det kan vara otrevligt att tala om valtröttheten, men skall man tala om den, bör det emellertid icke bara ske vid högtidliga tillfällen eller omedelbart efter ett val med vars utgång man är missnöjd, utan det bör ske just vid det tillfälle, då det är möjligt att vidtaga praktiska åtgärder för att medverka till höjandet av intresset för valen. Hur mycket vi, medlemmar av olika partier, än försöka sticka huvudet i busken i denna fråga, så skola vi i alla fall tvingas att erkänna, om icke annat så för oss själva, att vi icke veta vare sig inom kommunalrepresentationerna eller i landstingen eller i riksdagen, var egentligen majoriteten av de svenska medborgarna står. Den omständigheten, att det kan framläggas en valstatistik, som för alla dessa val klart ådagalägger att i resp. val endast deltaga 20 till 55 procent av de röstberättigade, fördelade på en mängd olika partier, ådagalägger enligt min uppfattning just den egentliga orsaken till att det finnes så litet av stabilitet, så litet av stora synpunkter i vårt offentliga liv. Vi veta överhuvud taget icke var stora skaror av det svenska folket stå. Detta tror jag var och en, som sysslat en smula med valrörelser och haft förbindelser med folket i bygderna, skall nödgas erkänna. Jag tror för min del, att om det skulle vara möjligt att få till stånd sådana förändringar i författningarna, som dem, om vilka konstitutionsutskottet nu föreslår riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t, skulle detta i mycket hög grad medverka till höjande av intresset för våra allmänna val. Införandet av dylika bestämmelser skulle i mycket hög grad öka intresset för och deltagandet i valen och skulle, om icke fullständigt så åtminstone i sin mån, bidra till att man genom valen erhöle en bättre bild av den ståndpunkt folket i landet intager till olika frågor.

Då jag är förvissad därom ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Karlsson* i Gasabäck.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 20.

Ang. sammanförande av vissa kommunala val.
(Forts.)

Ang. sammanförande av vissa kommunala val.
(Forts.)

Herr Westman: Herr talman! Herr Olsson i Gävle tog mycket hårt på den här frågan. Det föreföll, som om hela valens utgång skulle vara beroende på detta sammanförande av kommunalfullmäktige- och landstingsmannavalen.

Jag har en motsatt uppfattning, och denna uppfattning delades av 1922 års riksdag, vilket även den siste ärade talaren framhöll. 1922 års riksdag som hade tillfälle att noga pröva denna fråga fann då, att den icke vågade sig på att följa motionärerna på grund därav att, såsom man också framhöll, det skulle uppstå förvirring och oreda vid valen.

Jag har intresserat mig för denna fråga särskilt därför att jag är valnämnsordförande på landsbygden och därför sitter inne med en del erfarenheter beträffande valförrättningarna. Det måste erkännas, att man vid dessa förrättningar är ganska nervös, innan man fått bekräftat att rösternas antal stämmer med längden, emedan den hjälp man har vid förrättningen av valnämnden ofta är ganska svag. Det förhåller sig nämligen tyvärr så, att de som äro vana att plöja raka fåror på fälten icke alltid äro lika beprövade, då det gäller att följa kolumnerna i vallängderna. Ordföranden måste utöver allt annat arbete därför ständigt noga ge akt på att de rätta kolumnerna följas. Ty om icke detta sker, så kanske följden blir att hela valet kasseras. Jag tror att herr Jansson i Edsbäcken var inne på den saken, att om valen sammanföras, så komma dessa svårigheter att framträda än tydligare på grund av de olika valmanskårer som ha rösträtt: sådana som fyllt 23 år och som ha rätt att rösta vid kommunalfullmäktigevalen, och sådana som fyllt 27 år och äro röstberättigade vid landstingsmannavalen. Härtill kommer den svårigheten att make har rätt att avlämna valsedel för den andra maken. På det sättet kan en valman ha fyra kuvert i sin hand då han kommer fram till valförrättaren. Det gäller att noga se efter i längden, att vederbörande ha rösträtt till kommunalfullmäktigevalen respektive landstingsmannavalen. Härvid kan det hända att hustrun icke har rösträtt till landstingsmannavalen, men att valnämnden likväl av förbiseende då valsedeln avlämnas lämnar detta obeaktat.

Den ärade talaren hänvisade till statistiken. Det visar sig i statistiken, vilken jag har här i min hand, att det har skett en del felaktigheter vid avprickningarna vid valen. Jag vill här anföra följande uttalande ur statistikkens redogörelse: »Egentligen borde antalet vid valen avlämnade valsedlar stämma överens med antalet i valet deltagande. Då så ej är förhållandet, beror detta i huvudsak därpå, att felprickning förekommit i röstlängden, så att antalet röstande män och kvinnor enligt längden ej fullt överensstämmer med antalet avlämnade valkuvert.» Så står det rörande stadsfullmäktigevalen. Fortsätter man och läser vad som står under rubriken »avgivna valsedlar» beträffande kommunalfullmäktigevalen, så finner man följande uttalande: »Den bristande överensstämmelse, som i tab. 4 kan konstateras mellan antalet avgivna valsedlar och antalet i valet deltagande, har sin orsak i att de vid valet företagna avprickningarna i röstlängderna, på vilka den sistnämnda uppgiften grundar sig, i en del fall blivit felaktigt verkställda.» Redan nu ser således den ärade talaren att en del felaktigheter kunna förekomma. Om man ser efter i denna redogörelse, som talaren hänvisade till, på uppgiften om överklagade val, så finner man t. ex. rörande Rättviks tingslag följande meddelande: »Valet upphävdes, enär fem i röstlängd såsom icke röstberättigade upptagna personer fått utöva rösträtt och de obehörigen avgivna rösterna kunnat inverka på valets utgång.»

Man ser sålunda härav, och det vill jag särskilt framhålla, att redan med de enklare former, under vilka valen för närvarande försiggå, oegentligheter i en del fall förekommit. Jag tror att detta i ännu högre grad skulle bli förhål-

landet, om man sammanför kommunal- och landstingsmannavalen till samma dag.

Jag har även kommunalförfattningssakkunnigas betänkande i saken, som ju också den ärade talaren har åberopat. Detta betänkande är ju avgivet av bl. a. herr Lyberg i första kammaren och herr Magnusson i Kalmar här i kammaren, vilka självfallet stå för dessa uppgifter. De ha ju mera än någon annan haft tillfälle att mera ingående studera frågan. Den ärade talarens uppfattning kan icke härröra annat än från Gävle stad, där naturligtvis förhållandena kunna vara så utmärkta, att man har tillgång till lämpliga personer att fullgöra valförrättningarna. Här står emellertid i kommunalförfattningssakkunnigas utlåtande följande som jag skall be att få citera: »Svårigheterna skulle för valförrättare och för väljare bliva avsevärt större, om de samtidigt skeende valen äro av olika slag. De olika röstbestämmelserna skulle vålla huvudbry och förorsaka felaktigheter i valen, valsedlar skulle förväxlas o. s. v. Därjämte medföra den väldiga ökningen i väljarskarorna med åtföljande trängsel i vallokalerna och otillräckligt antal valförrättare att det ofta nog skulle bliva omöjligt att utan en ytterligare uppdelning i valdistrikt medhinna de båda valen på en dag.»

Jag tror verkligen inte, att kammaren har någon anledning att på grund av den avgivna motionen avvika från det beslut, som kammaren fattade år 1922. Jag anser mig även böra framhålla att folket ute i bygderna äro föga tack-samma för att riksdagen oupphörligt ändrar gällande förordningar. Man hör ständiga klagomål, oberoende av partiställning, över att riksdagen ständigt ändrar förordningar.

Utöver vad jag nu sagt vill jag tillägga en sak, som kan vara värd ett visst beaktande, även om den icke är att tillskriva någon så stor betydelse, nämligen att det kan synas ganska orättvist mot en intresserad kommunalman att vid förhinder över huvud kunna deltaga i valen, om dessa förrättas på en och samma dag, medan han däremot, sådana förhållandena nu äro, har möjlighet att han, om han skulle vara förhindrad vid det ena valtillfället, åtminstone kan deltaga i något av valen.

Ja, med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Westman förenade sig herrar *Johanson* i Hörninge och *Starbäck*.

Herr Sävström: Herr talman! Den föregående ärade talaren erinrade om att konstitutionsutskottet vid 1922 års riksdag behandlade samma ärende, och han uttalade, att konstitutionsutskottet då så gott som enhälligt avstyrkt genomförandet av denna reform. Jag hade ju tillfälle att deltaga i det årets utskottsbehandling, och jag vill nämna, att det fanns nog redan 1922 inom utskottet stora sympatier för den här föreslagna reformen, men man fann det i utskottet omöjligt att då kunna framlägga något utarbetat förslag i den riktningen. Dessutom var man kanske något betänksam inom utskottet med anledning av den hastighet, varmed man under den föregående tiden hade vidtagit förändringar i hithörande författningar.

Emellertid vad som nu här föreslås, det är ju, såsom utskottet mycket riktigt framhållit, att betrakta som en fortsättning utav 1917 års program. Riksdagen har ju vid flera tillfällen undersökt möjligheterna av att stimulera valintresset, att minska antalet val o. s. v. Därför bifölls 1917 förslaget att koncentrera valen, att avskryva den successiva förnyelsen o. s. v., allt i syfte att kunna åstadkomma bättre resultat vid de olika valtillfällena.

Nu har man sagt, att denna reform skulle komma att medföra oreda och förvirring. Detta har alldeles särskilt framhållits under överläggningen i första

Ang. sammanförande av vissa kommunala val.
(Forts.)

Ang. sammanförande av vissa kommunala val.
(Forts.)

kammaren, och vi veta ju, att frågan också föll där med några rösters majoritet. Herr Jansson i Edsbäcken har också i dag givit uttryck åt samma uppfattning. Han tror för sin del, att reformen skulle medföra ytterligare valleda, i stället för att såsom utskottet framhåller resultatet antagligen skulle bli ett annat. Jag tror för min del, att den här reformen är god, om den nämligen bleve vidtagen i enlighet med utskottets förslag, nämligen så, att den icke bleve obligatorisk, utan att man skulle få pröva den i kommuner, där man tror sig kunna göra det. Och jag är ganska viss om att resultatet under sådana förhållanden skulle bliva rätt så tillfredsställande. Man kan visserligen hysa farhågor för att det på sina håll skulle bli ganska trångt i vallokalerna, därför att proceduren komme att taga något längre tid än med endast ett val. Men i övrigt kan man vara förvissad om, att när det gäller två val omedelbart på varandra, så är det dock bättre för väljarna att kunna på en och samma dag avgiva sina röster, än att komma tillbaka till vallokalen efter 14 dagars à 3 veckors mellanrum. Särskilt i kommuner, där avståndet till vallokalerna är långt, skulle det naturligtvis medföra vissa fördelar att få valförrättningarna sammanförda till samma tillfälle. Vidare är det så, att valnämnderna ha ju också nu under den tid som gått vunnit rätt så stor erfarenhet, och därför ha vi inom utskottet trott, att det skulle lyckas för valnämnderna att anordna och utföra detta på ett bättre sätt, än vad man förut trott skulle kunna ifrågakomma.

Nu är det visserligen sant, att frågan fallit vid denna riksdag. Men jag tycker, att det vore angeläget ändå, att det i den här frågan vunnit majoritet för förslaget. Ty enligt min uppfattning är den här reformen av den beskaffenheten, att kravet på densammes genomförande måste även i fortsättningen framkomma. Och för att frågan skall föras framåt, skulle det vara önskligt, om det nu kunde vinnas majoritet i andra kammaren. Ty jag är viss om, att nästa gång frågan kommer före skulle denna reform också kunna genomföras i riksdagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under förhoppning att den också måtte bliva antagen av denna kammare.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Bara ett par ord med anledning av herr Westmans anförande.

Herr Westman påpekade — och det var själva huvudtemat i hans anförande — att man hade i de städer, där man nu hade elektorsval, de lämpliga personerna att tillgå vid valförrättningarna, och följaktligen menade han, att i de övriga städerna och på hela landsbygden sådana lämpliga personer icke stode till förfogande. Det må tillåtas mig att säga, att jag har i det fallet större förtroende för landsbygdens valnämnder och landsbygdens befolkning än herr Westman. Jag tror, att de lika lätt som tjänstemännen i städerna skola kunna reda upp denna sak. Ty valnämnderna ha vad som i detta fall behövs: praktiskt, sunt förnuft. Det är ingenting annat som erfordras.

Herr **Jansson** i Edsbäcken: Ja, det sades här, att man skulle kunna komma lätt till rätta med det här, och jag har icke förnekat detta, utan tvärtom i utskottet förklarar, att jag tror, att jag nog skulle kunna klara den här saken. Men jag vill därmed icke underlåta att säga, att felprickningar i röstlängderna lättare kunna äga rum, om man vid samma tillfälle skall avlämna två olika valsedlar, synnerligast om, såsom herr Westman påpekade, det inträffade, att t. ex. mannen har rösträtt vid landstingsmannaval och icke hustrun eller vice versa. Då kan ju en felprickning lätt inträffa och hela valet bli upphävt av denna anledning. Detta kan i varje fall tänkas.

Men det är icke detta, som gjort mig så obenägen att gå med på detta förslag, ty jag tror som sagt, att det nog vore möjligt att klara saken i avseende

på nu framhållna svårighet. Men jag tror, att valmännen själva ha den uppfattningen, att de hellre gå två gånger, än de stå dubbel så lång tid i vallokalen; ty det kommer att taga dubbelt så lång tid, därom äro alla ense, och t. o. m. något mer än dubbelt så lång tid, då man ju kan utgå ifrån att det kommer personer, särskilt kvinnor, som icke veta, vilken sedel de skola taga, utan först måste fråga sig för härutinnan. Och om det då gäller att avlämna två sorters sedlar — låt vara att man åsätter en särskild beteckning på dem som gälla landsting och dem som avse kommunalfullmäktige — så tror jag, att en sammanblandning lätt kan äga rum. Och det är just ur den synpunkten, att jag vill åstadkomma lättnader för valmännen och lämna dem större tid på vallokalerna, som jag hemställer om bifall till reservationen.

Ang. sammanförande av vissa kommunala val.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr von Geijer m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr von Geijer m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 93 ja mot 81 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 133, angående provisoriskt lönetillägg åt vissa professorer m. fl., tillhörande under nionde huvudtiteln uppförda verk och myndigheter;

nr 134, angående inrättande av statens centrala frökontrollanstalt m. m.;

nr 135, angående införande av tull å vissa frövaror m. m.;

nr 136, angående försäljning av vissa delar av Bäckaskogs kungsgård i Kristianstads län;

nr 128, angående pensionsförhöjning åt läroverksadjunkten J. P. Gunnarson;

nr 129, angående rätt för läroverksadjunkten J. A. Kjellander att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 130, angående anslag till täckande av brist å tekniska högskolans anslag till bränsle, lyshållning m. m. för tiden 1 januari 1923—30 juni 1924; och

nr 131, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

Vidare överlämnade herr statsrådet *Ekeberg* Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående gäldande av kostnaderna för anskaffande av valkuvert m. m.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 8.

Ang. ökade
befordrings-
möjligheter för
vissa präster i
rikets två
nordligaste
län.

Härefter upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående beredande åt i ödemarkerna i rikets två nordligaste stift anställda präster av ökade möjligheter att vinna befordran inom andra stift.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 181, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *von Koch* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t äska, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning i syfte, att de präster, som vore anställda i ödemarkerna i de två nordliga stiftet, kunde beredas ökade möjligheter att efter en viss icke alltför lång tjänstetid vinna befordran inom andra stift.

Utskottet hemställde,

att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta verkställa utredning rörande vilka åtgärder, som borde vidtagas till undanröjande av de svårigheter, som vore förknippade med tillsättandet och utövandet av prästerliga tjänster i de två nordligaste stiftens ödemarksbygder, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Häremot hade herr *Leo* reserverat sig.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Leo**: Herr talman! Vid detta utlåtande har jag fogat en blank reservation, som jag skall be att få motivera med några ord.

Det föreliggande utlåtandet är, som kammaren finner, föranlett av en motion i första kammaren av herr *von Koch*, som hemställt om utredning »i syfte att de präster, som äro anställda i ödemarkerna i de två nordliga stiftet, kunna beredas ökade möjligheter att efter en viss icke allt för lång tjänstetid vinna befordran inom andra stift». Motionären har alltså hemställt om stiftsbandets upphävande för de präster, som tjänstgöra uppe i ödebygderna. Första lagutskottet har tillmötesgått motionärens framställning, och jag har för min del icke heller haft det minsta att anmärka däremot; jag är gärna med om att det verkställas en utredning i syfte att häva stiftsbandet för ifrågasvarande präster.

Nu har emellertid första lagutskottet gått betydligt längre i sin motivering och yttrar där, bl. a., att »förutom av motionären nämnda åtgärder torde särskilt ett ordnande av bostadsförhållandena för prästerskapet inom ifrågasvarande trakter ävensom ett förbättrande av deras ekonomiska ställning i övrigt böra komma i beaktande». Om första lagutskottet överhuvud menar någonting med denna passus i motiveringen, så kan det icke vara något annat än att utskottet här tager initiativ till en lönereglering för dessa präster.

Det är mot detta jag vänt mig, då jag låtit anteckna min reservation. Jag finner det icke vara riktigt, att första lagutskottet här ifrågasätter, såsom det faktiskt gör, en lönereglering för ifrågasvarande ämbetsmän, då det varken föreligger en motion om saken eller prästmännen själva med ett enda ord yttrat någon önskan i den riktningen.

Nu väntar jag att man från utskottshåll skall säga, att utskottet har initiativrätt i denna frågan och att det är av behovet påkallat med en förbättring av ödemarksprästernas ekonomiska ställning. Vad den senare frågan beträffar vill jag icke yttra mig därom, då jag anser att den icke hör till behandlingen av ett utskott, sådant som första lagutskottet, och jag för övrigt måste ifrågasätta, huruvida utskottet verkligen har någon vidare insikt i den fråga, som det här berört. I varje fall nämndes vid sakens behandling inom utskottet icke en enda

siffra, och det talades icke med ett enda ord om ens hur mycket prästerskapet där uppe har betalt och än mindre hur mycket man önskade att det skulle få betalt. Det föreligger icke den minsta utredning om den saken, och det har överhuvud icke talats därom, utan utskottet har bara framkastat en önskan, att ödemarksprästernas lönefråga måtte tagas upp till behandling.

Jag har, herr talman, velat vända mig emot att man på detta, jag skall icke säga lättvindiga, men dock något enkla sätt, framkastat en lönerogleringsfråga utan att den är förberedd, utan att det föreligger någon motion om saken eller ens de personer, det här gäller, uttryckt någon önskan om en löneroglering. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med den ändringen i sista stycket av utskottets motivering, att orden: »ävensom ett förbättrande av deras ekonomiska ställning i övrigt» utgå.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Såsom den ärade reservanten har anmärkt, grundar sig detta utlåtande på en motion, vari påpekas de stora svårigheter, som möta att få prästmän i de s. k. ödemarksområdena. Motionären påvisar, att anledningen till denna svårighet är att söka dels i den andliga isole-ring, för vilken de präster råka ut, som skola arbeta i dessa trakter, och dels i de ganska stora fysiska strapatser, som äro förbundna med en tjänstgöring i dessa delar av riket. Motionären gör en översikt av de åtgärder, som han tänker sig lämpligen skulle kunna vidtagas för att råda bot på dessa svårigheter och slutar med att föreslå en utredning »i syfte att de präster, som äro anställda i ödemarkerna i de två nordliga stiften kunna beredas ökade möjligheter att efter en viss icke alltför lång tjänstetid vinna befordran inom andra stift».

Emellertid är det nog icke så, att motionären uteslutande framhållit den sak, vari hans motion utmynnar. I motiveringen säger han, att en utredning i ärendet vore önskelig och yttrar vidare, att det vore möjligt att vid en utredning av denna för såväl ödemarksbefolkningen som prästerna viktiga fråga andra och flera vägar än de av honom antydda kunde visa sig lämpligare och mera framkomliga.

Motionären har sålunda haft fullständigt klart för sig, att den åtgärd, som han rekommenderar i sin motions kläm, ingalunda är den enda tänkbara utvägen härvidlag. Han har fullt klart för sig, att även andra möjligheter kunna komma under övervägande och att utredningen bör omfatta även dessa andra möjligheter.

När således reservanten säger, att utskottet, utan att någon motion föreligger, givit sig in på att i sin kläm förorda utredning även angående möjligheten av att kunna giva dessa präster någon löneförbättring, så är detta icke fullt riktigt, ty motionärens program i motiveringen omfattar även andra lämpliga utvägar.

Nu har utskottet i huvudsak anslutit sig till motionärens framställning. Utskottet anser, att en utredning i ämnet kan vara värd att företaga. Men när riksdagen begär en utredning för avhjälpande av ett speciellt missförhållande, brukar riksdagen vara så praktisk att den icke bara pekar på en viss möjlighet härutinnan, utan man anser, och enligt min mening med rätta, att den erforderliga utredningen bör få vara så förutsättningslös och fri som möjligt. Nu är det påtagligt, att den åtgärd, som framför allt varit under övervägande, nämligen att bereda prästerna i dessa trakter bättre befordringsmöjligheter, nog erbjuder sig som den i första rummet lämpliga. Men å andra sidan vore det väl ganska egendomligt, om man ville hindra utredningen ifrån att omfatta även andra utvägar. — I det avseendet har utskottet särskilt pekat på, att man kunde undersöka, huruvida icke bostadsförhållandena kunde förbättras för de präster, som leva och verka i dessa trakter. Det har nämligen upplysts att dessa bostadsförhållanden ofta nog icke äro sådana som de borde vara. Slutligen har utskottet

Ang. ökade befordringsmöjligheter för vissa präster i rikets två nordligaste län.

(Forts.)

Ang. ökade
befordrings-
möjligheter för
vissa präster i
rikets två
nordligaste
län.

(Forts.)

ifrågasatt, huruvida man icke kunde tänka sig, att ett förbättrande av prästernas ekonomiska ställning i övrigt kunde komma under övervägande. Det synes mig ligga bra nära till hands, att man även tänkte på den utvägen. De präster, om vilka här är fråga, utgöra ju ett så litet antal, att det här icke kan bli fråga om några större belopp för staten.

Jag skulle vilja sluta med, att det synes mig vara en något för formalistisk lysyn på saken, som den ärade reservanten gör sig till tolk för, då han vill stryka denna passus i utskottets motivering, dels därför att motionären icke upptagit densamma i sin kläm, ehuru han kan sägas omfatta nämnda önskemål i sin motivering, dels därför att första lagutskottet icke skulle vara särskilt kompetent att bedöma en lönefråga och dels slutligen därför att det icke uppgivits något visst belopp för den här ifrågasatta löneförbättringen. Det kan väl icke begäras, att, då en fråga är i detta läge, man redan vid begäran om utredningen skall kunna ha detaljerna så klara, att man bestämt kan säga vilket belopp, som kan ifrågakomma. Jag förutsätter, att varken herr Leo eller kammaren i övrigt kan vilja missunna dessa stackars präster den förbättring i deras förhållanden, som utskottet på detta försiktiga sätt har ifrågasatt, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga, att jag i denna fråga helt och fullt delar herr Leos uppfattning. Herr Leo har faktiskt ådagalagt att det icke är möjligt för kammarens ledamöter att bedöma, huruvida en förbättring av den ekonomiska ställning i övrigt, som utskottet talar om, är av behovet påkallad. Det hade sannerligen icke skadat, om utskottet åtminstone gjort så pass mycket, att utskottet i motiveringen visat upp, huru uselt läget är för dessa präster, innan utskottet framkommit med en dylik passus i motiveringen. Bortsett från detta, tycker jag det är ett underligt sätt att beställa en löne reglering, då man följer en framställning från en enskild motionär, låt vara i första kammaren. I denna motion har — såvitt jag förstår — icke alls berörts just den sidan av saken, och jag tycker därför det är ganska egendomligt, att utskottet på detta sätt kunnat vidga ut hela frågan. Jag vill visst icke förneka, att utskottet har full rätt att göra detta, men det hade icke varit ur vägen, om utskottet givit några siffror för att visa, hurudant det nuvarande läget är, till ledning för kammarens bedömande av frågan. Siffror saknas emellertid fullständigt.

Jag vill också påpeka en annan sak. Skola vi nu återigen börja reglera prästernas löner, då vill jag fråga utskottets ärade ordförande: När skola vi bli färdiga? Jag tror icke att vi bli färdiga med den regleringen på många år, och även därför, herr talman, instämmer jag med herr Leo i hans yrkande.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Den förste ärade talaren, reservanten, vände sig emot, att man i utskottets utlåtande framhållit vissa synpunkter, som icke direkt föranletts av motionen eller eljest, något som sedan understrukits av en annan ärad talare. Något som han särskilt fäste sig vid var, att det icke gjorts någon framställning från prästerna själva om förbättrade löneinkomster för dessa befattningshavare. Vad det beträffar, kanske jag kan få meddela, att en dylik framställning nog ändå är gjord, visserligen inte för dessa präster alldeles särskilt, men i ett större och mera omfattande sammanhang. Jag vill också säga, att det kanske icke bör läggas prästerna till last, eller kanske rättare, att det icke böra förebrås dem såsom något, som skulle verka försvagande på detta lagutskottets stora välvilja i motiveringen, att de icke så högröstat framhållit sitt verkligen mycket besvärliga läge, att deras önskemål trängt fram till allmänheten och till lagutskottet. Enligt min upp-

fattning borde det väl snarare betraktas som ett plus för dem, att de förhållit sig så anspråkslösa.

Vad sedan löneförhållandena beträffar kan jag nämna några siffror, som jag ju känner, då jag har varit med vid genomförandet av löneregleringar även för prästerna däruppe. Siffrorna för deras löner synas mig verkligen giva vid handen, att det kan vara ganska skäligt, att ett lönetillskott på ett eller annat sätt kommer dem tillgodo, som skola vistas på denna mycket svåra dyrort. Jag vill som exempel nämna, att efter löne regleringens genomförande hava komministerarna i Muonionalusta och Junosuando vardera 3,850 kronor i lön. Kyrkoherden i Hietaniemi har 5,740 kronor och kyrkoherden i Korpilombolo har 5,830 kronor, medan kyrkoherden i Karl Gustafs församling har 5,570 kronor.

Det är alltså inga stora belopp, som dessa präster åtnjuta i avlöning, helst om man tar i betraktande, att från denna lön måste frånräknas ett mycket betydande belopp på grund av deras alltför otillräckliga skjutsersättning. I prästernas ämbetsgärning ingå ju resor i icke ringa mån, och uppe i dessa vidsträckt områden kan icke denna ersättning, som är densamma som gäller i de små församlingarna i mellersta och södra Sverige, nämligen högst 250 kronor om året, räcka till. En av dessa präster, det var kyrkoherden i Hietaniemi, sände mig förra riksdagen en bestyrkt uppgift på vad hans resor i tjänsteärenden hade gått till under ett år. Jag kan nu icke säga siffran, men jag minns, att den uppgick till omkring fem gånger maximibeloppet, 250 kronor. Det var naturligtvis ett förbiseende, att man år 1908 bestämde denna skjutsersättning så ytterligt lågt även för dessa oerhört omfattande ödemarksförsamlingar.

Jag vill vidare peka på en annan sak, som borde tagas i betraktande här. Dessa präster, som stå så ensamma i sin ämbetsgärning, böra få komma i kontakt icke blott med ämbetsbröder utan även med det övriga Sverige och med världen i övrigt. En resa till mera bebyggda trakter kostar emellertid så oerhört mycket redan innan de komma fram till järnvägsstationen, och sedan återstår hela resan därifrån.

Jag har här ett betänkande, som jag medtagit för ett helt annat ändamål, och i detta betänkande gör man en jämförelse, upprättad i kyrkofondskommittén, med en del tjänstemän tillhörande kommunikationsverken, vilka tjänstemän kunna anses vara i en motsvarande ställning som dessa präster. Man finner då, att även efter prästernas löne reglering bli dock siffrorna för dessa andra tjänstemän betydligt högre. En underingenjör på dyraste ort har t. ex. 6,048 kronor i begynnelselönen, och då är väl att märka, att prästerna ha inga ålderstillägg såsom fallet är med tjänstemännen i kommunikationsverken. Detta exempel gäller förhållandena å dyraste ort. Jag vill också erinra om, att prästernas dyrortstillägg är inneslutet i den lilla summa av, för komminister 750 kronor och för kyrkoherde 1,000 kronor, inom vilken Kungl. Maj:t har att röra sig, när Kungl. Maj:t skall bestämma ersättning för dyrort och alla andra med tjänsten förenade besvärligheter, som icke äro att hänföra till areal eller folk mängd, och att det ingår i de nämnda lönesummorna.

Jag skulle också kunna peka på andra tjänstemän, t. ex. notarier, som ha 6,420 kronor, alltså betydligt mera än de präster jag förut talat om. Härtill kommer också, att andra tjänstemän i regel icke ha så svåra bostadsförhållanden som prästerna. På de platser, där bostäder finnas byggda för prästerna, äro förhållandena i allmänhet icke så dåliga, ehuru det kan finnas rätt svaga förhållanden även där, men där församlingarna icke orkat med att bygga och i stället måst lämna hyresersättning, är denna i allmänhet rätt obetydlig, och dessutom är det på dessa orter ganska svårt att överhuvud få hyra lämplig bostad.

Jag har velat lämna dessa upplysningar till den ärade reservanten och de,

Ang. ökade befordringsmöjligheter för vissa präster i rikets två nordligaste län.

(Forts.)

Ang. ökade
befordrings-
möjligheter för
vissa präster i
rikets två
nordligaste
län.
(Forts.)

som i övrigt uttalat sig i denna fråga. Nu kan ju detta utskottsutlåtande icke innebära annat än en vädjan att taga i välvilligt övervägande — liksom man gjort vid andra tillfällen, när det gällt liknande frågor — huruvida icke dessa präster skulle kunna, utan att en allmän lönereglering komme till stånd, beredas några slags förmåner, som kunde göra det litet lättare för dem att sköta sin vanskliga tjänst.

För dem av kammarens ärade ledamöter, som gjort resor däruppe, torde det icke vara alldeles obekant, att det är en, jag vill säga kär plikt av traditionell art för dessa prästgårdar att vara gästgivargårdar för många resande. Det är en kär uppgift, ty därigenom komma ju prästhemmen i kontakt med världen, men uppfyllandet av denna plikt kostar pengar, och det borde kunna tagas hänsyn också till denna sak.

Det skulle glädja mig mycket, om kammaren ville bifalla utskottets hemställan, som ju icke innebär något krav på lönereglering i allmänhet, utan endast ett välvilligt yttrande att utredningen även måtte utsträckas till att särskilt ekonomisk förbättring komme dessa ödemarkspräster till del, som framkommit därför att man uppskattar det ensamma arbete, som dessa män i ödebygderna utföra såsom präster och såsom kulturbärare.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag kan icke ansluta mig till någon annan uppfattning än den, som i denna debatt deklarerats av herr Leo. Det gör jag därför, att den fråga man vill ha fram i motiveringen, att det skulle åstadkommas en förbättring i den ekonomiska ställningen för dessa befattningshavare, den frågan har riksdagen redan skrivit om. Här väcktes nämligen för en del år sedan av mig en motion, som gick ut på en undersökning, huruvida icke statstjänarna i allmänhet i övre Norrland borde få vissa förbättrade lönevillkor. Den motionen bifölls av båda kamrarna och resulterade i en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t. Det är visserligen sant, att de personer, som det nu här är fråga om, icke äro statstjänare i alldeles samma bemärkelse, som en del andra, men, så vitt jag förstår, omfattar denna skrivelse även frågan om, med vilka särskilda löneförmåner prästerna i övre Norrland skola avlönas. Således, då riksdagen redan har skrivit till Kungl. Maj:t i denna fråga, och då jag icke anser, att man från riksdagens sida *särskilt* skall betona att avlöningsförhållandena för prästerna i övre Norrland böra framför alla andra befattningshavares löner särskilt undersökas, så ber jag att med avseende på motiveringen få ansluta mig till det yrkande, som framförts av herr Leo.

Herr Lindley: Herr talman! Jag kan inte underlåta att taga till orda i denna debatt och yttra något med anledning av vad som här har framförts.

Det är ganska märkligt att se, att den passus i utskottets utlåtande, som har påtalats, nämligen ett »förbättrande av deras ekonomiska ställning i övrigt» har rönt motstånd från herrar Leo, Anderson i Råstock och Hage. Jag är alldeles övertygad om — jag vill icke säga någon elakhet — men skulle det gälla kommunikationsverkens tjänstemän där uppe, skulle säkerligen tonen från det hållet vara en annan. Då ha vi här hört talas om kallortstillägg och dyrortstillägg o. s. v. Det, som vi här ha pekat på, är något, som vi kunna kalla för ödemarkstillägg, och jag tror, att det är avsevärt mycket värre att vara tjänsteman eller ämbetsman i dessa ohyggliga ödemarker än att sitta vid en järnvägsstation vid en kulturstråkväg.

Första lagutskottet har icke tagit initiativ till någon lönereglering. Vi vilja endast att de, som skola verkställa denna utredning samtidigt skola taga i *övervägande* även andra möjligheter till förbättrade förhållanden härutinnan, än som i motionen anvisats, och varför kan man inte då också överväga detta

spörsmål? Det är sant, att vi icke visat upp några siffror rörande dessa prästers löneförhållanden, men utskottets ledamöter ha dock åtskillig kännedom om de förhållanden under vilka dessa präster leva, och därför ansågo vi det icke omotiverat, att man gäve dem sitt bistånd. Nu har kyrkoherde Pehrsson i Göteborg — det är inte ofta, som jag har nöjet att kunna ansluta mig till hans uppfattning i någon fråga — framlagt siffror, som äro talande, och som böra vara avgörande, när man skall gå och taga i övervägande, huruvida man skall gå med på ett förbättrande av dessa prästers ekonomiska förhållanden.

Jag är övertygad om, att det stora flertalet av kammarens ledamöter icke ha en aning om, hur dessa präster leva och bo och verka. Vet herrarna egentligen vad Norrland överhuvud taget är för något? Ja, herrarna skratta, men lät oss antaga, att vi, från den plats, där vi nu befinna oss, göra en avstickare på c:a 45 å 50 mil norrut. Då komma vi till Sveriges medelpunkt, som är Östersund. Den lilla skvätten av ledamöter, som sitter där bakom östersundarne, de representera befolkningen norr om Sveriges medelpunkt; Ni övriga representera det Sverige, som ligger söder om den medelpunkten. Av denna jämförelse i fråga om befolkningstätheten kunna herrarna förstå, vilken ödslighet, som är till finnandes däruppe, och vilka svårigheter dessa präster ha att kämpa med under utövningen av sitt kall. Jag talar av erfarenhet, och jag har besökt många präster däruppe, så att jag vet, huru de ha det både ifråga om bostadsförhållanden och förmåner i övrigt. Därtill kommer, som sagt, de oerhörda vägsträckor, som de ha att resa innan de komma fram till den järnvägsstation, varifrån de kunna få tågägenhet. Dessa präster få hålla sina barn i skolor, som ligga en 20 å 30 mil från hemmet. Sådana omständigheter skola tagas i beaktande, och man får då icke klandra utskottet för att det pekar på den möjligheten, att dessa präster skulle kunna få ett soulagement i form av ödemarkstillägg.

Jag kan tala om, att jag träffade en lapplandsbo här i Stockholm för någon tid sedan. Jag frågade honom: Är du i Stockholm, varpå han skämtsamt svarade: ja, jag var nere ett slag i Luleå, och då tyckte jag, att jag lika gärna kunde kvista ner till Stockholm. Jag tror inte, att andra kammaren begår någon orättvisa mot någon, om andra kammaren ansluter sig till utskottets förslag. Jag tror fast mer, att vi då göra, vad vi böra göra. Det är endast en gärd av rättvisa åt kulturmänniskorna däruppe. Kyrkoherde Pehrsson i Göteborg yttrade bl. a., att dessa präster inte endast äro präster. Jag skulle vilja säga, att det stora flertalet av dem inte äro präster, utan människor. De äro, som herr Pehrsson i Göteborg sade, gästgivare, men icke blott det, de äro också sjukskötare och litet av varje. Jag träffade härom året en prästman i Arjeplog. Denne prästman hade överlevat den svåra influensaepidemien — Spanska sjukan — men hans hustru däremot hade strukit med under de svårigheter, som man hade att kämpa med. Det är många, som ha befunnit sig i svåra situationer däruppe, och det är flera, som ha fått uppoffra sig helt för sina församlingsbor. Herr talman, det är inte kärleken till prästerna utan kärleken till dessa människor, som av någon anledning blivit placerade däruppe i Norrland för att utöva sitt kall, som dikterat min ställning till denna fråga.

Jag skulle kunna predika ganska länge om detta, men skall sluta nu, ty jag tycker, att kammaren vid det här laget borde känna till så pass mycket om denna frågas verkliga innebörd, att den bifaller den av lagutskottet gjorda hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Knutsson*.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord. Först vill jag säga min vän Lindley, att den sammanställning, som han gjorde i början av sitt anförande mellan kommunikationsverkens tjänstemän och prästerna där-

*Ang. ökade
befordrings-
möjligheter för
vissa präster i
rikets två
nordligaste
län.*

(Forts.)

Ang. ökade
befordrings-
möjligheter för
vissa präster i
rikets två
nordligaste
län.
(Forts.)

uppe i övre Norrland var onödig. Jag känner mig icke imponerad av sådana skäl. Jag har föröfrigt, hur många gånger skall jag säga det här i kammaren, ingenting med *den* saken att skaffa. Jag är inte statstjänare, men jag vill, trots de värtaliga anföranden, som hållits av herrarna Pehrsson i Göteborg och Lindley säga, att det är ett underligt sätt att beställa en löneroglering som här kommit till synes, och det vidhåller jag, även om det skulle hållas aldrig så många känsligt och humoristiskt lagda anföranden.

Jag vill ställa en fråga till herrarna? Hur skulle det taga sig ut om ett tillfälligt utskott toge sig för att skriva på det sätt, som första lagutskottet här skrivit och toge upp till prövning en sak, som motionären inte berört? Jag tror, att det utskottets ledamöter i så fall fingo veta av, att de levde. Jag är alldeles säker därpå. Här har man nu inte ens gittat anlita den vanliga vägen. Ärendet har icke gått igenom de myndigheter, som prästerna ha att anlita för att få fram förbättrade löneförhållanden. Man har heller inte ens kunnat angiva några siffror som belägg för hur uselt dessa präster ha. Bara därför att saken nu händelsevis kommit fram, och ledamöterna i ett utskott tycka att saken är behjärtansvärd, bortser man från alltsammans och negligerar, att det finnes bestämda vägar att gå fram, då det gäller lönerogleringar. Det är mot detta, jag har velat reagera, och som gör, att jag, trots allt, instämmer i herr Leos yrkande.

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Sehlin**: Herr andre vice talman! Jag bor visserligen i Östersund, i mitten av Sverige således, men jag känner mig som norrlänning och ber därför att få säga några ord. Om vi vilja att människor skola fara dit upp och tjänstgöra som präster, så måste vi försöka vidtaga några åtgärder för att förbättra deras ställning.

Jag skall be att kammarens ledamöter måtte läsa igenom en i gårdagens Nya Dagligt Allahanda intagen redogörelse från de två nordligaste biskopstiften, huru det ser ut ifråga om det kyrkliga arbetet däruppe. Jag har själv i 2 år tjänstgjort som präst i ett pastorat omfattande 68 kvadratmil. Jag vet vilken väsentlig skillnad, det är, med avseende på arbetet i ett sådant pastorat — det var i Härjedalens fjällbygder — och det prästerliga arbete, som utföres på Skånes slätter och i Mälardalens trakter eller på en del andra håll. Jag kan inte förstå, vad det skall vara för orätt i, vad utskottet här har föreslagit, nämligen att man bland de åtgärder, som kunna tänkas för att förbättra ställningen för dessa präster, också tar i överbägande, huruvida inte det kan bli ett ödemarkstillägg i den ena eller andra formen. Det skulle förvåna mig, om andra kammaren vill avslå denna hemställan i en tid som denna. Om vi över huvud taget vilja, att kyrkligt arbete skall bedrivas däruppe, då må vi också försöka vidtaga åtgärder till förbättrandet av dessa prästers ställning.

På grund av vad jag anført skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr vice talman! Det har här sagts, att det icke föreligger någon anledning att begära en löneroglering för dem, det här är fråga om. Med anledning härav vill jag för det första säga, att lagutskottet strängt taget icke begärt någon löneroglering utan endast en utredning, huruvida det möjligen icke vore på sin plats att lämna någon liten ekonomisk förmån till dessa präster. För det andra vill jag fråga kammaren, om det är en så alldeles ovanlig utväg, som man tillgriper, då man höjer lönen för en tjänst, när det visat sig vara svårt att få densamma besatt. Jag vågar således

tro, att utskottets tal om ekonomiska fördelar för dessa präster är gauska väl motiverat.

Därefter skall jag be att få erinra herr Anderson i Råstock om, att han upprepade ett påstående av herr Leo, som jag anser mig ha vederlagt. Herr Anderson i Råstock säger, att motionären icke ens har vidrört den fråga, som utskottet här har talat om. Jag har visat, att motionären visserligen icke uttryckligen nämnt detta sätt att avhjälpa missförhållandena ifråga, men dock i sin motivering klart och bestämt sagt, att han anser, att utredningen bör omfatta även andra utvägar än dem, med vilka hans kläm slutar; alltså kan man knappast säga, att motionären icke alls berört den här frågan.

Slutligen skall jag be att få erinra om den allmänna klagan över att vi lida av så mycken byråkratism här i landet. Jag vill inte påstå, att det talet är alldeles obefogat. Det finnes utan tvivel mycken byråkratism här i landet. Men vilja vi vara rättvisa, måste vi erkänna, att det icke finns minst byråkratism här i riksdagen. Det finns inte många ämbetsverk, som skulle våga vara så oerhört byråkratiska, som den svenska riksdagen är. Här bestrider nu herr Anderson i Råstock tänkbarheten av, att man skulle kunna bifalla detta förslag med dess motivering bara därför, att icke de myndigheter, som ha att behandla lönerregleringsfrågor för prästerskapet, först yttrat sig. Förrän dessa myndigheter yttrat sig om en sådan fråga, skulle riksdagen enligt herr Andersons i Råstock uppfattning icke ens i motiveringen av ett utlåtande kunna tala om en sådan sak. Jag frågar: är icke detta byråkratism? Så talade herr Anderson i Råstock om hur det skulle gå för ett tillfälligt utskott, om det skulle våga sig på att komma fram med en sådan sak. Jag föreställer mig dock att både andra kammaren och riksdagen skola finnas ha så mycken god vilja och så mycket mod, att de kunna frigöra sig från byråkratismen så mycket, att de våga sig på att bifalla detta förslag. Jag erinrar om de uppgifter, som herr Pehrsson i Göteborg lämnade beträffande lönerna. Han nämnde, att komministrar ha en lön å 3,800 kronor och att kyrkoherdar ha lönen växlande mellan 5,570 och 5,830 kronor. Det är avlöningar, som skola bestås personer, vilka enligt enstämmigt vittnesbörd verka som kulturbärare och utposter i gränsbygderna. Det torde ej få anses orimligt att i försiktig form tala om behovet av någon liten ekonomisk förbättring för dessa prästnän. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Leo: Herr talman! Eftersom utskottets ärade ordförande anser sig ha vederlagt mitt yttrande om att i motionen icke upptagits frågan om förbättrade lönevillkor för ödemarksprästerna, skall jag be att få citera, vad lagutskottet självt säger i sitt betänkande på första sidan. Där läses, att: »för avhjälpan eller lindrande av dessa missförhållanden har motionären i motiveringen ifrågasatt tre åtgärder, nämligen dels medgivande av rätt för ifrågasatt präster att få räkna dubbla tjänsteår, dels införande av ökad befogenhet för domkapitlen i de två nordligaste stiftet att vid s. k. långvakansförordnande anställa präster i ödemarksområdena även från andra stift». Den tredje åtgärden slutligen avser att upphäva stiftsbandet för dessa två nordligaste distrikt. Utskottet har således självt i sitt utlåtande mycket noga refererat motionären. Men här står, som man finner, icke ett ord om, att motionären ifrågasatt förbättrande av lönevillkoren för prästerskapet däruppe, och jag vidhåller, att motionären icke heller har gjort det. Jag vidhåller också att dessa tjänstemän icke inkommit med framställning om erhållande av förbättrade löneförhållanden i övrigt.

De anföranden, som hållits av herr Pehrsson i Göteborg jämte ännu ett par andra ha verkligen ytterligare bestyrkt mina farhågor. Därmed har man visat vilket stort avseende man från det hållet fäst vid just denna passus i utskottets

Ang. ökade befordringsmöjligheter för vissa präster i rikets två nordligaste län.
(Forts.)

Ang. ökade
befordrings-
möjligheter för
vissa präster i
rikets två
nordligaste
län.

(Forts.)

utlåtande. Det duger inte längre, att som utskottets ordförande betrakta det som ett mycket oskyldigt yttrande som ej förpliktar till något. Vi kunna vara övertygade om, att är det något, som man från prästerligt håll skall taga fasta på, är det denna punkt. Visserligen sade herr Pehrsson i Göteborg, att dessa präster voro anspråkslösa, då de inte kommit och begärt löneförhöjning, men så anspråkslösa äro de väl knappast, att de skola underlåta att begära löneförhöjning, när första lagutskottet anvisar dem att göra det. Det tror åtminstone inte jag.

Herr ordföranden i utskottet ifrågasatte också, om det inte vore bra byråkratiskt, att man skulle ifrågasätta att vilja neka att gå med på utskottets motivering på ifrågavarande punkt. För min del vill jag säga, att om det skall kallas byråkratiskt, att man inte vill vara med om att halvt om halvt smussa in ett initiativ om löneroglering i en fråga, som gäller upphävandet av stiftsbandet mellan olika stift och att, när det sålunda egentligen är fråga om något helt annat, begära en löneroglering utan att det ens föreligger framställningar från de personer, som den närmast berör, är jag beredd att kalla mig byråkrat.

Herr ordföranden i utskottet uttryckte den förhoppningen, att riksdagen inte skulle tveka att följa utskottet i dess hemställan i sin helhet. Jag har verkligen tänkt att begära votering, ty jag är å min sida övertygad om, att åtminstone andra kammaren skall betänka sig mer än en gång innan den ger sig in på de metoder för lönerogleringar, som här äro ifrågasatta.

Jag har ingenting emot, att frågan om dessa ödemarksprästers ekonomiska ställning en gång närmare undersökes. Jag känner icke till, huru de däruppe hava det ställt i ekonomiskt avseende. Om de ha det ekonomiskt dåligt, har jag ingenting emot att vara med om att förbättra deras ställning, om jag kan bli i tillfälle därtill. Men det är inte det, som saken gäller, utan saken gäller, hur en sådan fråga skall föras fram, och jag förmodar, att det väl aldrig förut i kammarens historia hänt, att man tagit upp en lönefråga på det sätt som här ifrågasatts.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag kan beträffande polemiken mot lagutskottets ordförande instämma med herr Leo, men jag skall därjämte be att få tillägga några ord efter som de siffror, som här dragits fram, synas få en viss bestämmande karaktär för en del av kammarens ledamöter.

Jag skall be att få säga, att det hade varit bättre, om dessa siffror framlagts i utskottet och det hade varit bättre, om såväl de från utskottshåll som från herr Pehrsson i Göteborg gjorda jämförelserna varit riktiga. Jag skall be att få påminna därom, att de siffror, som herr Pehrsson drog, voro siffrorna för underingenjören och för notarien. Härvidlag är jämförelsen missvisande, ty i fråga om dessa präster tillkomma dessutom antingen hyresersättning eller bostad m. fl. förmåner som icke åtnjutas av underingenjör och notarie. Om jag inte fattade herr Pehrsson orätt, upplyste han själv på sätt och vis om detta förhållande.

Beträffande själva saken vill jag sedan säga, att jag på min tid varit med om att försöka få förbättrade förhållanden för provinsialläkare i Norrland och andra trakter av vårt land med liknande karaktär. Jag kommer icke att ställa mig avvisande, när det blir fråga om prästerna. Men jag har den uppfattningen, att man inte här så där utan vidare på lösa boliner, utan att anlita vederbörande kyrkliga myndigheter skall gå in för att formligen beställa en löneroglering av Kungl. Maj:t. Det är *det* och *endast det* jag velat vända mig mot, icke mot att dessa människor skola få dragliga förhållanden. Jag vidhåller, herr talman mitt biträdande av herr Leos yrkande.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Det har av tvenne talare här sagts, att någon sådan begäran från prästerskapet icke inlämnats. Jag kan verkligen dessvärre icke säga året, när det skedde, men jag vill nämna, att jag själv haft uppdraget att jämte andra inlämna den till Kungl. Maj:t men att den ännu icke föranlett någon sådan åtgärd om ökade löneförmåner, som däri begärdes, och att den allt fortfarande ligger på Kungl. Maj:ts bord.

Jag vill sedan erinra herr Anderson i Råstock om, att han varit med om att vidtaga extraordinära åtgärder för fyllande av rådande läkarbrist i Norrland.

Bakom nu föreliggande krav ligger, såsom den ärade talaren på Östersunds-bänken här framhöll, alldeles samma syfte som det, varåt givits ganska starka offentliga uttryck, nämligen vidtagande av åtgärder för att förhindra prästbrist däruppe, inte minst i ödemarksdistrikten.

Den förste ärade talaren i debatten i dag sade, att han ingenting hade emot att en sådan utredning komme till stånd, bara den komme på laga vägar. Jag vet icke, om det kan vara bättre laga vägar, när lagutskottet i sitt utlåtande, på grund av motionärens hemställan om att i övrigt åtgärder måtte vidtagas, velat vara med om, att utredningen komme att omfatta möjligheten att också lämna ödemarkstillägg för dessa prästmän, beträffande vilkas ekonomiska ställning i alla fall envar måste vara övertygad, att den är mycket svag.

Jag vill därpå säga herr Anderson i Råstock, att anledningen till att jag gjort jämförelse med vissa befattningshavare ifrån kommunikationsverken icke var den, att de voro från kommunikationsverken — dit herr Leo och i viss mån, nämligen på enskilt område, herr Anderson i Råstock höra — utan den, att de siffrorna händelsevis voro tillgängliga för mig i ett officiellt betänkande av kyrkofondskommittén. Det har synts mig synnerligen tillfredsställande att kunna peka på, att det är *denna kommitté*, som gjort denna jämförelse, just därför att dessa ifrågavarande befattningshavare av *kommittén* anses vara i fråga om tjänstegrad ungefär jämställda med de nu ifrågavarande befattningshavarna. Jag har velat lämna denna uppgift till förebyggande av varje missförstånd.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Jag lovar att mitt anförande icke skall bliva långrandigt. Jag ber bara att få konstatera, att herr Pehrsson i Göteborg icke kunnat bestrida min uppgift, att siffrorna icke voro fullt jämförbara. Det vill jag slå fast.

Vidare vill jag säga, att när ett ärende har varit uppe hos Kungl. Maj:t och befunnits till ingen åtgärd föranleda, så kan om det näppeligen sägas, att det längre ligger på Kungl. Maj:ts bord.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Leo under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Leo under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 119 ja mot 64 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. ökade befördrings-möjligheter för vissa präster i rikets två nordligaste län.

(Forts.)

§ 9.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län m. m.; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

*Ang.
ändringar i
aktiebolags-
lagen.*

Vidare förekom till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 50, 54, 80, 91, 93, 124, 132 och 133 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

Genom en den 15 februari 1924 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 40, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Boman* inom första kammaren väckt, likaledes till lagutskott hänvisad motion, nr 226, i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 3 § aktiebolagslagen, att aktie i bolag med aktiekapital överstigande 50,000 kronor skulle kunna lyda å lägre belopp än 50 kronor, där sådant beslutades å bolagsstämma i samband med beslut enligt 50 § om nedsättning av aktiekapitalet.

Utskottet hemställde,

- 1) att ifrågakarande proposition måtte av riksdagen bifallas; och
- 2) att herr *Bomans* förevarande motion måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *K. J. Westman, Julin, John O. Karlsson* och *Johansson* i Brånalt, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

- 1) att ifrågakarande proposition måtte av riksdagen bifallas; och
- 2) att riksdagen med anledning av ovanberörda motion måtte antaga följande

Förslag

*till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 12 augusti 1910
(nr 88) om aktiebolag.*

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse.

3 §.

Aktierna skola lyda å lika belopp i svenskt mynt, ej understigande femtio kronor. Dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor, där aktiekapitalet ej överstiger femtio tusen kronor. Aktie må ävenledes kunna lyda å mindre belopp, lägst tjugufem kronor, där vid beslut enligt 50 § om nedsättning av aktiekapital till belopp överstigande femtio tusen kronor angivits, att akties belopp skall minskas.

Vad — — — lyda.

Aktie — — — odelbar.
 A aktierna — — — innehavaren.

Ang.
 ändringar i
 aktiebolags-
 lagen.
 (Forts.)

Denna lag träder i kraft den 1 april 1924, dock att å beslut om ändring av bolagsordningen eller nedsättning av aktiekapitalet, som tidigare fattats, äldre lag skall äga tillämpning.

Mom. 1).

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan *mom 2)* härpå föredragits, anförde:

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman, mina herrar! Genom den föreslagna förändringen av ifrågavarande lagparagrafer avses att bereda möjlighet för de aktiebolag, som under kristiden hava gjort sådana förluster, att de under den nu gällande lagens bestämmelser måste likvidera, att genom nedskrivning av aktiekapital och nedskrivning av aktiens nominella värde så att säga vinna en rekonstruktion och kunna fortsätta på det område, där man genom ett bolags stiftande åsyftade att driva verksamhet.

Den kungl. propositionen har icke gått till djupet, vilket jag för min del anser vara att beklaga. Propositionen innebär nämligen endast förändring av vissa bestämmelser angående villkoren för nedsättnings vidtagande. I första kammaren har emellertid väckts en motion av herr Boman, med hemställan, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 3 § aktiebolagslagen — vilken icke alls i den kungl. propositionen berörts — att aktie i bolag med aktiekapital överstigande 50,000 kronor må kunna lyda å lägre belopp än 50 kronor.

Utskottsmajoriteten har nu icke kunnat helt och fullt gå med på annat än vad som i propositionen föreslagits och har avstyrkt motionen. Skälen för avstyrkandet äro huvudsakligen formella. Vi veta, att under lördagens debatt i första kammaren försvarades såväl den vid betänkanDET fogade reservationen till förmån för motionen liksom ock utskottets förslag. Det var ju en rätt ingående debatt, och den följdes av ett bifall till reservationen med så stor majoritet som 92 röster mot 28. Första kammaren gillade således icke de formella skäl, som varit bestämmande för lagutskottets majoritet vid dess avstyrkande av motionen.

Jag skall nu icke gå in på att utveckla de skäl, som av reservanterna äro anförda för ett bifall till motionen; ej heller skall jag ingå på någon kritik vidare över de skäl, som varit bestämmande för utskottet, utan jag skall nu be att endast få göra yrkande om ett bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen i vad den gäller punkt 2.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! För närvarande gäller enligt aktiebolagslagen den regeln, att aktierna skola lyda å lika belopp i svenskt mynt, ej understigande 50 kronor; dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst 10 kronor, där aktiekapitalet ej överstiger 50,000 kronor. I denna bestämmelse ifrågasätta nu reservanterna den förändring, att när beslut enligt 50 § fattats om nedsättning av aktiekapitalet i bolag, vars kapital överstiger 50,000 kronor aktierna skola kunna lyda å lägre belopp än 50 kronor, lägst å 25 kronor.

Såsom skäl för denna ändring har åberopats, att den lagändring, som för övrigt förordats i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag om lättare möjligheter för aktiebolag att sätta ned sitt aktiekapital, eljest skulle i vissa fall bli utan avsedd verkan. Motionären säger, att för bolag, där aktie redan nu lyder på 50 kronor, kunna tydligen de nya bestämmelserna inte alls komma till använd-

Ang.
ändringar i
aktiebolags-
lagen.
(Forts.)

ning, och att för flertalet bolag, som ha aktierna lydande på 100 kronor, nedsättningsmöjligheten är begränsad till 50 %.

Jag tror icke, att motionären har alldeles rätt i detta påstående. Det finns nämligen en annan utväg för ett bolag att verkställa ett beslut om nedsättning av aktiekapitalet och det är att sammanlägga aktierna så, att aktiebeloppet inte kommer att understiga den minimigräns, som i lagen är fastställd. I den tyska handelsrätten äro närmare bestämmelser meddelade i syfte att i dylika fall tvångsvis genomföra en sammanläggning av aktier. Under ärendets föregående utredning har särskilt Skånska handelskammaren uttalat sig för denna utväg och redan nu kunna utan särskild lagstiftning aktieägarna i ett bolag begagna sig av densamma. Mot motionärens förslag tala däremot fortfarande samma skäl, som förut i detta avseende åberopats. Det är icke tilltalande att anordna ett aktiebolag så, att aktier på mindre valörer skola kunna cirkulera bland allmänheten, särskilt bland den mindre bemedlade allmänheten. Detta gäller naturligtvis i främsta rummet beträffande stora företag, vilkas ställning icke lätt kan bedömas av den stora allmänheten. Man har både från England och Amerika erfarenheter i det avseendet, som icke äro uppmuntrande. Jag tror sålunda, att utskottet haft rätt goda även sakliga skäl för att ställa sig avvissande till motionen.

Härtill kommer, att den lagtext, reservanterna bjuda på, icke kan anses riktigt lycklig. Jag skall läsa upp för kammaren, hur deras förslag lyder:

»Aktierna skola lyda å lika belopp i svenskt mynt, ej understigande femtio kronor. Dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor, där aktiekapitalet ej överstiger femtiotusen kronor.» — Detta är endast en avskrift av vad nu gäller; sedan kommer reservanternas tillägg: »Aktie må ävenledes kunna lyda å mindre belopp, lägst tjugufem kronor, där vid beslut enligt 50 § om nedsättning av aktiekapital till belopp överstigande femtiotusen kronor angivits, att akties belopp skall minskas.» Detta »aktie må ävenledes kunna lyda å mindre belopp», ja, det kommer ju närmast föregående punkt, där det heter: »Dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor, där aktiekapitalet ej överstiger femtiotusen kronor.» Det är ju ej meningen, att detta »mindre belopp» skall syfta på »tio kronor», men vid hastig genomläsning frestas man lätt att tro, att man syftar på uttrycket »tio kronor». Lagtexten kan därför ej anses riktigt lyckligt ihopkommen. Hade det nu varit så, att en lagändring i denna riktning hade varit ovillkorligen påkallad, så hade det varit önskvärt, att förslaget fått undergå en något grundligare beredning än den, som man nu varit i tillfälle att ägna frågan. Vare sig man ser på förslaget från rent saklig synpunkt, vilket är det viktigaste, eller från rent formella synpunkter, tror jag, att det för närvarande är bäst att avslå motionen.

Jag får därför herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Röing**: Det är uteslutande glädjande att, såvitt jag kan finna, man numera är överens om, att vissa ändringar böra vidtagas i vår nuvarande aktiebolagslagstiftning vilka underlätta efter den svåra ekonomiska kris vi genomlevat de bolags sanering, som denna kris med nödvändighet föranleder.

Men vill riksdagen vidtaga tillräckliga åtgärder för att möjliggöra denna sanering, så bör riksdagen enligt mitt förmenande biträda reservationen. Det är enligt min uppfattning stridande mot det allmännas intressen, att, i den händelse vid en undersökning det visar sig att ställningen i ett bolag, med ett större aktiekapital å t. ex. 300,000 kronor och med aktier å 100 kronor, till följd av den ekonomiska krisen är sådan, att aktiekapitalet bör nedskrivas till 25 proc., en lagbestämmelse får kvarstå, som omöjliggör att aktiernas belopp ävenledes nedskrivs till 25 proc. eller till 25 kronor. Kan det finnas något

statsintresse som kräver, att den lille aktieägare, som har en aktie i ett sådant bolag, antingen skall, om han lever under sådana ekonomiska förhållanden, att han icke kan lägga ut ett belopp för köp av ytterligare en aktie, nödgas antingen sälja sin aktie till en annan aktieägare eller också låna det nödvändiga beloppet för att köpa ytterligare en aktie av en annan aktieägare för att därmed möjliggöra att fortfarande bli ägare av en aktie, som enligt utskottets uppfattning ej får lyda å lägre belopp än 50 kronor. Jag kan icke förstå, att det kan vara något som helst statsintresse att förhindra att en sådan aktieägare i ett dylikt bolag fortfarande får äga en aktie, även om denna aktie till följd av bolagets ekonomiska ställning och aktiekapitalets nedskrivning med 75 proc. icke får en högre valör än 50 kronor. Lagutskottets ärade ordförande yttrade något om vissa ogynnsamma erfarenheter i England och Förenta staterna. Det är möjligt, att man kan framdraga något enstaka exempel på, att det icke alltid varit uteslutande fördelaktigt, att aktierna få lyda på praktiskt taget hur lågt belopp som helst. Men såvitt jag har mig bekant, har man i stort sett icke haft några avskräckande erfarenheter i England och Förenta staterna, varest mycket ofta även i stora bolag aktiebrevens belopp äro vida lägre än en summa motsvarande 50 svenska kronor. I England t. ex. äro aktiebrevens belopp mycket ofta endast ett engelskt pund. Det finns stora svenska industriföretag, som ha engelska dotterbolag, vilkas aktiers nominella belopp endast utgör ett pund. Såvitt jag har mig bekant, har man i dessa länder icke konstaterat några betänkliga konsekvenser av den frihet, som dessa länders lagar medgiva i detta avseende. Vad som för lagutskottets majoritet uppenbarligen varit det avgörande skälet mot herr Bomans motion är nog, som också framhålls av lagutskottets ärade ordförande, den gamla uppfattningen, som gjorde sig gällande för 20 å 30 år sedan, att aktiebrev på så små belopp som under 50 kronor icke borde finnas, emedan man icke ville intressera småfolk att ingå som delägare i aktiebolag. Men förhållandena ha mycket förändrats under dessa 20, 30 år. Jag tror, att de skäl, som på den tiden möjligen kunde ha ett visst värde, nu förlorat detsamma.

Det enda vägande skäl, som lagutskottets ärade ordförande framhöll mot reservationen, var att lagtexten i reservanternas förslag var olyckligt avfattad. Jag kan ge lagutskottets ärade ordförande rätt däri, att det hade varit önskligt, att reservanterna givit denna 3 § en annan avfattning. Men jag tror å andra sidan, att förre statsminister Hammarskjöld hade rätt, när han i sitt anförande i denna fråga under debatten i första kammaren i lördags, vilket anförande han slutade med att yrka bifall till reservationen, framhöll, att hade vi icke lagar med sämre lagtext än den föreliggande, så skulle vi kunna skatta oss lyckliga. Jag tror, att lagutskottets ordförande ger mig rätt däri, att det med stöd av reservationens motivering icke skall bli svårt för någon domare att förstå innebörden av denna 3 § även med den formulering den fått i reservanternas förslag. Hade icke första kammaren redan fattat beslut i frågan, så skulle jag med denna uppfattning ha yrkat återremiss av betänkandet för att giva lagutskottet tillfälle att framlägga ett förslag med förändrad och förbättrad lagtext. Men då första kammaren redan har fattat beslut i frågan och som den första ärade talaren nämnde, bifallit reservationen med en så överväldigande majoritet som 92 röster mot 28, så skulle en återremiss från andra kammarens sida icke tjäna någonting till. Den skulle endast resultera i en hemställan från första lagutskottet till andra kammaren att fatta beslut i frågan. Under sådana förhållanden återstår för mig, herr talman, icke något annat än att yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Nylander, Leffler och Lindskog.*

*Ang.
ändringar i
aktiebolags-
lagen.
(Fortw.)*

Ang.
ändringar i
aktiebolags-
lagen.
(Forts.)

Herr af Ekenstam: Herr talman. Den siste ärade talaren påstod, att det icke vore något statsintresse att förhindra en sådan lagstiftning, som den reservanterna här åsyfta. Ja, därom kan man naturligtvis tvista. Om vi se på den historik angående utvecklingen av lagstiftningen på detta område, som finnes i utskottets utlåtande, så finna vi, att statsmakterna ha hyst ganska stora betänkligheter mot att bolag med större aktiekapital än 50,000 kronor skulle få sätta sina aktier till lägre belopp än 50 kronor. 1903 års riksdag, vars uppfattning visserligen nu enligt herr Röings åsikt skulle vara föråldrad, uttalade ju, att om akties nominalbelopp vore för lågt, så måste man befara, »att aktierna i större utsträckning komme att placeras hos föga bemedlade personer, som saknade förmåga att bedöma ett företags utsikter och att under bolagets fortvaro bevaka sin rätt». 1908 års kommittéförslag talar också om nödvändigheten av försiktighet för att man icke skulle behöva befara »att mindre bemedlade i större omfattning placera penningar i aktier». Nu skulle denna uppfattning enligt den sista ärade talarens åsikt vara föråldrad. Men jag undrar, om man med fullkomlig säkerhet kan påstå detta. Jag vill erinra om ett likartat förhållande på ett annat område. Säkerligen har väl knappast någon av kammarens ledamöter kunnat undgå att i den dagliga pressen se annonser om att man där och där kan få köpa sedlar av så kallad deprecierad valuta till belopp, som för de okunniga naturligtvis kunna synas vara högst tilldragande men som för var och en, som har litet grand närmare insikt i förhållandena, visa sig vara fullkomliga ockerpris. Jag undrar om man inte, därest man genom en sådan här lagändring skulle ha att tillgå aktier på ganska små belopp, lätt skulle kunna komma till likartade förhållanden. Det är inte så ovanligt att det ut över landsbygden kommer geschäftsmän, som bjuda ut både det ena och det andra, som med talande tunga försöka intala allmänheten att just detta behöver man, just detta skall man köpa, det är så utomordentligt billigt. Jag vågar påstå, att i åtskilliga fall skulle det nog lyckas att med dessa aktier på ganska små belopp, men som kanske tillhöra bolag, vilka en gång varit mycket omtalade såsom lukrativa, på åtskilliga orter finna kunder och köpare. Enligt min uppfattning kvarstår sålunda fortfarande ett sådant statsintresse att förhindra dylikt, som under det föregående lagstiftningsarbetet på detta område ansetts föreligga. Jag kan icke tänka mig, att det skulle vara nyttigt att utan vidare utredning gå till en sådan lagstiftning, som den motionären och reservanterna föreslagit.

Nu ha dessutom mot själva den lagformulering, som framlagts, verkande invändningar blivit framställda. Jag vill erinra därom, att man väl knappast kan tänka sig, att även om andra kammaren skulle bifalla reservationen, den av Kungl. Maj:t föreslagna lagändringen jämte detta tillägg skulle utan vidare promulgeras. Utan det är väl antagligt, att Kungl. Maj:t först skulle inhämta lagrådets yttrande om avfattningen av denna 3 § för att sedan eventuellt kunna promulgera alltsammans på en gång. Men därigenom skulle en utan tvivel dyrbar tid försittas. Ty varför har Kungl. Maj:t önskat, att vi skulle ha denna lag färdig så fort, att den kunde vara antagen till den 1 april? Jo detta beror naturligtvis därpå, att nu stundar den tid, då de ordinarie bolagsstämmorna undan för undan komma att hållas, och kommer den tiden att gå förbi, utan att därvid beslut av åsyftat slag komma att fattas, så betyder det en tidsutdräkt av ett helt år. Och jag tror, att den vinst, som eventuellt ett eller annat bolag skulle kunna göra genom att man finge ett sådant stadgande, som det av reservanterna föreslagna, den vinsten skulle förvisso icke i någon mån kunna uppväga den förlust, som man skulle göra, om man icke inom mycket kort tid blir i tillfälle att tillämpa den lagändring, som av Kungl. Maj:t föreslagits. På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i denna fråga, om det icke här enligt min uppfattning finnes ett verkligt praktiskt skäl för att denna reservation bör bifallas. Jag hade åtskilligt att göra med det förslag till aktiebolagslag, som 1908 förelades riksdagen och av riksdagen godkändes. Och jag minns mycket väl det uttalande i 1903 års riksdagsskrivelse, som man här erinrat om och enligt vilket man icke borde få sätta aktiernas valör alltför lågt, därför att det skulle vara förenat med vissa olägenheter, om aktier, särskilt i stora bolag, cirkulerade ute bland den stora allmänheten, som icke kan bedöma aktiernas värde. Det ligger naturligtvis något i detta. Men jag vill påpeka, att med det penningvärde, som vi ha nu år 1924, alltså 21 år senare, förhållandena äro helt olika. Jag undrar, om man icke kan säga, att i dag även ett aktiebelopp på 50 kronor är så lågt, att det skulle kunna drabbas av en anmärkning, som gjordes i denna riksdagsskrivelse år 1903. Jag anser sålunda, herr talman, att, sade man då 50 kronor, så kan man mycket väl säga 25 kronor nu.

Man bör ju icke företaga en sådan här ändring om icke praktiska skäl därtill föreligga. Men sådana finnas verkligen och i synnerhet ett, till vilket jag genast skall komma. Dessförinnan vill jag emellertid säga ett ord om utskottets andra skäl, nämligen att den av reservanterna föreslagna ändringen endast skulle komma att gälla för vissa bolag och icke för alla. Däröfver skall jag säga, vilket jag förmodar redan sagts under debatten, att den saken kan man ju avhjälpa genom att senare nedsätta aktiebeloppets minimistorlek till 25 kronor för alla bolag. Därigenom skulle ju den oformligheten bringas ur världen. Jag vill även säga ett ord om den av första lagutskottets ordförande påtalade avfattningen av 3 § enligt reservanternas förslag, vilken skulle hava blivit otymplig. Om man läser lagparagrafen, så framgår det emellertid enligt min uppfattning tydligt och klart, att den föreslagna undantagsbestämmelsen om att aktie ävenledes må kunna lyda å mindre belopp, lägst 25 kronor, hänför sig till bestämmelsen i första meningen i paragrafen, där det stadgas, att aktierna skola lyda å 50 kronor i fråga om bolag, som ha större aktiekapital än 50.000 kronor. Detta synes mig vara fullkomligt tydligt. Och om det också icke vore det, så skulle det i varje fall vara fullt klart efter den motivering, som förebragts och den debatt, som ägt rum. Ingen bör därför kunna taga miste på den saken.

Det allra viktigaste och det avgörande är emellertid som sagt det praktiska skäl, som talar för ett bifall till reservationen. Om ett bolag, som i dessa tider förlorat en stor del av sitt aktiekapital, så att nedskrivning till följd därav måste göras, icke kan gå den väg, som i reservationen åsyftas, så ställer det sig ganska svårt att åstadkomma den erforderliga nedskrivningen. Ty att i stället verkställa en sammanslagning av aktierna, så att två aktier förvandlas till en, är en ganska besvärlig väg, ja det kan helt enkelt vara omöjligt att på den vägen åstadkomma en nedsättning av aktiekapitalet. Det är därför, som man enligt min uppfattning bör gå på reservationen. Oaktat det blivit sagt förut vill även jag erinra om att man ifrån utlandet ju har en stor mängd exempel på bolag med mycket låga aktievalörer. I England förekommer det ju oupphörligt i stora bolag aktier på ett nominellt belopp av 1 pund. Det förekommer aktier på så låga belopp i bolag med ett aktiekapital av miljoners kronor. Och likaså förekommer det i Amerika aktier på en dollar. Det kan ej vara möjligt, att det skälet av år 1903 kan få vara gällande nu, då man här vill åstadkomma en verkligt praktisk och naturlig sak, som jag förmenar, att man gör genom att acceptera reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Med herr Lindman förenade sig herr *Lithander*.

*Än-
ändringar i
aktiebolags-
lagen.*
(Forts.)

Ang.
ändringar i
aktiebolags-
lagen.
(Forts.)

Herr Leo: Herr talman! Det har sagts av en talare, som ställde sig på motsatt sida mot utskottet, att utskottet stött sig huvudsakligen på formella skäl. Jag vill ej förneka, att utskottet haft starka formella betänkligheter mot bifall till herr Bomans motion, och de äro närmare utvecklade av utskottets ordförande. Vad herr Bomans motion beträffar, kan man först fråga, varför han satt aktievalören till ett minimum av just 25 kronor. Det är ju nämligen så, att vi för närvarande ha ett stort antal aktiebolag i vårt land, som ej skulle vara be- tjänta med den förändringen i lagen. Jag tittade i en morgontidning i dag och fann där ett trettiotal aktiebolag uppräknade, vilkas aktier stodo så lågt som under 50 kronor. Man fann där aktier, som i går saluhållits ända ned till 1 krona 50 öre per aktie. Dessa bolag skulle ej bliva hjälpta med den av herr Boman föreslagna förändringen. Men, kan man säga, när vi ej kunna hjälpa alla, så få vi hjälpa så många som möjligt. Det kan ligga något i detta, men det förefaller mig, att den begränsning, som är satt vid 50 kronor, är mera för- nuftigt avvägd än enligt herr Bomans förslag och detta, därför att jag i mot- sats till den senaste ärade talaren har den uppfattningen, att det ej skulle vara till lycka utan till skada för vårt land, om även vi började med så små aktie- valörer, som förekomma i utlandet. Det är min bestämda uppfattning, att ak- tiebolagen icke utgöra något lämpligt uppsamlingsmedel för de små spararnas behållningar. Jag tror, att vi i vårt land särskilt i våra sparbanker ha en lämp- ligare institution för tillvaratagande av de små spararnas medel, än aktiebolagen skulle vara. Det är ej heller så sällan, som man i tidningarna ser, hurusom i utlandet bedrivs det ena skojet efter det andra med småfolkets medel i aktie- bolagen. Man lurar dessa små sparare, som i allmänhet icke ha det ringaste begrepp om aktiernas värde, under vackra förespeglingar att sätta in sina små- slantar i aktiebolagen, och så stå de en vacker dag utblottade på det lilla de hade. En sådan utveckling ha vi lyckats slippa ifrån, och då det rört sig om förluster i aktiebolagen, har det ej varit de minsta spararna, som drabbats, utan folk med helt annan motståndsförmåga. Jag befarar, att vi kunna råka in i samma beklagliga förhållanden på detta område, som man sett i utlandet, om man sänker aktiernas valör till 25 kronor. Och de, som mest bli lidande, det blir småfolket.

Jag vill också påpeka, att det ju icke är någon omöjlighet för aktiebolagen att redan nu nedskriwa sitt aktiekapital. Det finnes den vägen, som alltid fun- nits att rekonstruera bolagen. Visserligen säger man, att detta är dyrbart och tar tid, men från den kant, där man i allmänhet är så betänksam mot att få för- hastade lagstiftningsåtgärder i vårt land, skall man ej heller ha den pretentio- nen på lagstiftningen, att den alltid och ögonblickligen godtar vilka lagförslag som helst, som framkomma från enskild motionär, så snart det gäller aktiebo- lag och dylikt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på av- slag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. 2) av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. 2) av utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i mom. 2) av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 91 ja mot 88 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang.
ändringar i
aktiebolags-
lagen.
(Forts.)

§ 11.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om viss ändring av kungl. kungörelsen den 11 oktober 1918 angående statsbidrag till anläggningar av utfartsvägar inom Norrbottens m. fl. län biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 12.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag i vissa fall för underlättande av långt från skola boende skolpliktiga barns skolgång.

I anslutning till vad herr *Sehlin m. fl.* föreslagit i en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 326, hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående behovet och lämpligheten av statsbidrag i vissa fall för underlättande av skolgång för långt från skola boende skolpliktiga barn samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Nilsson* i Hörby.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr *Nilsson* i Hörby: Herr talman, mina herrar! Då jag avgivit en reservation här, vill jag med några ord tillkännagiva min uppfattning. Det är möjligt, att motionärens förslag i praktiken kan ha en viss nytta med sig. Men å andra sidan vill jag säga, att detta sätt att slå in på en ny väg på skolans område kan få överskådliga följder. Jag anser för min del, att det skulle leda till en ganska betänklig centralisation — ehuru utskottet föredrager att använda ordet koncentrerings — av folkskolans verksamhet här i landet. På grund av detta, herr talman, skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Herr *Olsson* i Mora: Herr talman! I olikhet mot den ärade talaren på malmöhusbänken har jag ej begärt ordet för att opponera mig mot det slut, som utskottet kommit till i sitt nu föredragna utlåtande. Jag tror i likhet med motionären, skolöverstyrelsen och utskottet, att en utredning angående beviljande av statsbidrag för att underlätta skolgången för barn, som bo långt från skolan, kan motiveras med starka såväl ekonomiska som pedagogiska och hygieniska skäl. Finge man hjälp till barnens inackordering eller, där så kunde vara lämpligare, till skolskjutsar, skulle man i många avlägsna småbyar ej behöva bygga skolhus, och staten skulle inbespara åtskilliga bidrag till lärarlöner. Barnen skulle

Ang.
statsbidrag för
underlättande
av vissa barns
skolgång.
(Forts.)

få bättre undervisning och även hygieniskt skulle de fara väl av den anordning, som utskottet i sitt nu föredragna utlåtande skisserat. I själva verket skulle ett sådant med vederbörliga garantier mot missbruk omgärdat bidragsförfarande bli till fördel för både barnen, skoldistriktet och staten. Skolrådsordförandena och inspektörerna i våra sju nordligaste län ha ju också redan uttalat sig i sådan riktning. Och den omständigheten, som nu framhållits av den ärade talaren på malmöhusbänken, att man ej för närvarande kan med säkerhet överblicka konsekvenserna av den utredning, som ifrågasatts, synes mig icke på något sätt utgöra hinder för en begäran om utredning. Först när utredningen föreligger, blir det anledning att tänka på konsekvenserna.

För min del har jag någon personlig erfarenhet att åberopa om de ting, som det nu är fråga om. Jag har varit med om att bygga skolhus för så få barn, att om man fått det bidrag från staten, som här är ifrågasatt, hade det blivit väsentligt billigare att bereda inackordering i närheten av en annan skola. Och för ett par månader sedan inträffade i det distrikt, jag tillhör, ett fall, som är belysande. Där hade antalet barn i skolan gått så avsevärt ned, att starka skäl talade för, att skolan skulle indragas och barnen få besöka en annan skola på ett avstånd av några kilometer. Men föräldrarna protesterade mot skolans indragning. Då ansåg sig skolrådet ha funnit en acceptabel lösning genom att erbjuda skolskjutsar vid särskilt svårt väder och vägslag. Då dessa skjutsar skulle bekostas av skoldistriktet, fick detta göra ett offer för förslaget realiserande, och det blev staten, som kom att göra den större besparingen genom skolans indragning. Men fördelarna av arrangemanget syntes vara så påtagliga, att saken fick passera, fastän staten blev den genom skoldistriktets uppoffring företrädesvis vinnande parten. Jag känner flera liknande fall, där skoldistrikt utan statsbidrag trätt hjälpende emellan och åstadkommit besparingar för statsverket.

Med dessa ord, som måhända innebära en överlopsmotivering, har jag på det livligaste velat förorda bifall till utskottets yrkande.

Men det är några ord i utskottets motivering, som gjort mig betänksam. Där står på sidan 4 sist i tredje stycket nedifrån: »Det torde i själva verket vara lämpligt, att båda dessa frågor prövades i samband med varandra.» Yttrandet gäller dels den redan utredda frågan om statsbidrag för uppförande av byggnader för folkskolväsendet i riket, dels den frågan om statsbidrag för underlättande av skolgång, om vilken utskottet nu begär utredning. Jag skall öppet erkänna, att jag ej med säkerhet vet, vad det påtalade yttrandet från utskottets sida närmare innebär. I motionen har sagts något om, att frågan om lämpligheten av bidrag skulle lämpligen kunna upptagas i samband med prövningen av frågan om bidrag till skolhusbyggen. Men jag skulle mycket misstaga mig, om man ej där menat, att det skulle vara lämpligt, att den nu föreliggande frågan finge sin lösning så, att man i samband med prövningen av frågor om nya skolhusbyggnader och behovet av statsbidrag till dylika finge överväga, om man ej genom att vidtaga de åtgärder, som av motionären skisserats, skulle med fördel kunna undgå skolhusbyggnader i åtskilliga småbyar. Det är möjligt, att utskottet menat just detta, men det framgår i varje fall ej av utskottets formulering, som synes mig närmast syfta på statsmakternas behandling av frågan och mindre på tillämpningen av den lösning, som man avser att vinna. Jag kan ej tolka utskottets yttrande på annat sätt, än att de två frågorna i fortsättningen böra av statsmakterna behandlas i samband med varandra, och då detta kan komma att innebära, att lösningen av den nu förevarande frågan med nödvändighet ihopkopplas med lösningen av den mycket större frågan om statsbidrag till skolbyggen, anser jag mig böra avråda andra kammaren från att godtaga ett sådant yttrande, även om jag lika livligt som skolöverstyrelsen och utskottet hoppas, att den nu ifrågavarande utredningen ej skall verka fördröjande eller hindrande på frågan om statsbidrag till skolbyggen. Men det är ju så, att

den frågans lösning beräknas kräva 56 miljoner kronor förutom vad som skulle utgå för en rimlig avräkning med de distrikt, som kanske med betydande uppföringar ordnat sitt skolväsende. Ingen lär på allvar tro, att det är möjligt att under nu rådande statsfinansiella förhållanden gå in för en verklig lösning av den frågan. Men den utredning, som nu av motionären och utskottet föreslagits, den *kan* och den *bör* företagas, och den fråga, som utredningen avser, bör lösas snarast möjligt, bland annat just därför, att därigenom den andra, större frågan skall få mindre dimensioner och komma närmare sin lösning. Frågorna böra icke så sammanbindas, att den ena hindrar lösningen av den andra. Men då så skulle kunna komma att ske genom det påtalade yttrandet i utskottets motivering, så synes mig, som om detta yttrande borde bortopereras.

På grund av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, att i motiveringen å sidan 4, sist i tredje stycket nedifrån följande ord utgå: »Det torde i själva verket vara lämpligt, att båda dessa frågor prövades i samband med varandra.»

Herr Dalgren: Herr talman! Herr Nilsson i Hörby har yrkat avslag på utskottets hemställan, men den motivering han förebragt i kammaren är nästan lika kort som den i reservationen, och jag skall icke heller bli mångordig rörande detta. Han erkände, att åtgärder sådana som det här är fråga om utan tvivel vore av en viss nytta, och det är nog tämligen säkert. Inför utskottet har förelagat en utredning rörande vissa skolinspektörsdistrikt i västra Sverige, som en av motionärerna välvilligt ställt till förfogande. Däri har en folkskoleinspektör redogjort för, hur i vissa distrikt skulle ställa sig med indragning av mindre skolor, om de åtgärder utskottet föreslagit komme att bli beslutade. Jag skall bara nämna, att enligt denna utredning skulle i Älvsborgs södra inspektörsområde indragas 19 mindre skolor. Av skolor i Skaraborgs norra distrikt skulle enligt samma källa indragas 4 stycken säkert, som inspektören säger, och möjligen 2 till. I Älvsborgs norra område skulle indragas 2, i Hallands norra 3 och i Göteborgs och Bohus inspektionsområde 7. Dessutom tillägger inspektören, att om båtskjuts i vissa fall anordnades, skulle ett ytterligare antal kunna indragas i skärgården. I Värmlands västra distrikt skulle kunna indragas 7 mindre skolor. Han slutar sin framställning med att påpeka, att utredningen rör sig bara om en liten del av Sverige, men att så mycket torde framgå, »att den väckta frågan är av väsentlig ekonomisk betydelse för en hel del skoldistrikt». Jag tror, att de omkostnader, som tillkomma för skjutsarna och andra åtgärder, skulle kompenseras genom indragningar.

Nu antydde reservanten, att anordningen skulle leda till en viss centralisation av skolväsendet. Utskottet använder ordet koncentration. Det förefaller nästan av reservantens uttalande, som om det föresvävat honom en tanke på framtida skolor endast i städerna och att landsbygdens barn skulle skickas till dessa, men ett sådant konsekvensmakeri smakar icke så litet av att måla hin på väggen. Jag tar för givet, att detta avslagsyrkande icke kan vinna någon större resonans.

Jag övergår därför till det yrkande om ändring i motiveringen, som gjordes av utskottets förutvarande ärade ordförande. Han har blivit betänksam inför den sista raden i utskottets yttrande, och vill, att den skall utgå. Det är ett ganska blygsamt yrkande, och jag skulle kanske icke ha något emot det heller. Vad har utskottet emellertid gjort? Jo, det har skrivit av vad som står i motionen. Där står det: »Frågan om lämpligheten att vidtaga sådana anordningar även i vårt land synes oss lämpligen kunna upptagas i samband med prövningen av frågan om statsbidrag för uppförande av skolhus.» Jag måste tolka detta så, att lämpligheten av införande i riket av dessa åtgärder bör prövas i samband med den andra frågan.

*Ang.
statsbidrag för
underlättande
av vissa barns
skolgång.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag för
underlättande
av vissa barns
skolgång.
(Forts.)

Nu vill jag säga, att lika övertygad som jag är, att de av utskottet föreslagna åtgärderna ensamma icke räcka till och att, om man stannar vid dem och undanskjuter för all framtid den andra frågan, man kommer att stanna för ett palliativ, som icke betyder så mycket, lika övertygad är jag att det vore olämpligt, om det skulle gå så, som herr Olsson i Mora antydde, att denna mindre utredning, som begäres, skulle drunkna i den större och på grund av eventuellt uppskov med denna icke komma fram. Vore det fallet, skulle jag själv ansluta mig till herr Olssons förslag, att meningen borde utgå. Jag bestrider emellertid att hans tolkning är riktig och nödvändig. Det kan icke hjälpas, utan dessa två frågor höra logiskt tillsammans. Utskottet har tänkt sig, att de skulle provas i samband med varandra, observera *prövas*, icke *avgöras*. Utredningen om uppförande av skolhusbyggnader föreligger färdig, och utlåtanden däröver har inkommit delvis åtminstone. Jag har tänkt, att prövningen kunde gå till så, att när den mindre utredningen, som nu begäres, föreligger, får den regering, som kan sitta då, taga upp den andra frågan till övervägande, och det är ingen nödvändighet, att propositionen skall bli identisk med sakkunnigas betänkande. Det är betydande sannolikhet för att propositionen endast kan komma att upptaga delar av sakkunnigas betänkande. Framför allt har utskottet verkligen, då det skrev som det gjort, icke på något sätt avsett att binda riksdagen för avgörande av den stora frågan, utan det menar med detta endast vad som står, och vi ha tänkt oss, att det skulle betyda fria händer för riksdagen att fatta ståndpunkt, då saken kommer före.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande oförändrat.

Herr **Wallerius**: Herr talman! Jag vill framhålla, att denna fråga rör i synnerligen hög grad de nordliga delarna av vårt land, ja, absolut övervägande dessa delar. Den som har sinne för det stora behovet av hjälp där uppe i de områden, varom vi nyss i dag i ett enskilt fall blivit påmint, måste på förhand vara benägen att se saken framför allt ur Norrlands synpunkt och hjälpa folket där uppe fram på den föreslagna vägen. Men då dessa påtänkta statsbidrag till underlättande av långt från skolan boende barns skolgång också säkerligen i en del fall kunna bliva till gagn för de sydliga delarna av vårt land, har man naturligtvis kunnat vara med om att utredningen får omfatta sådana fall, varpå här i debatten framdragits konkreta exempel av föregående talare. Jag vill icke gå in därpå, utan har bara med dessa ord i allmänhet velat motivera, varför jag varit med om att yrka på utredning i det förevarande ämnet.

Nu har dessutom emellertid ett yrkande gjorts här, att det skulle ändras i utskottets motivering så, att man skulle taga bort de sista orden om att denna fråga om statsbidrag till underlättande av skolgång skulle provas i samband med frågan om statsbidrag till skolhusbyggnader. Även på den punkten ber jag få hänvisa till vad redan förut blivit yttrat av utskottets ordförande. Och jag får verkligen instämma med honom i det avseendet, att om en sådan tydning, som herr Olsson i Mora velat läsa fram ur detta uttryck, verkligen vore berättigad, kunde ju gärna den delen av utskottets betänkande utgå. Jag kan emellertid i likhet med utskottets ordförande icke finna nödvändigt att göra denna tydning och icke heller finna, att de konsekvenser, som man fruktar av detta uttryck, verkligen behöva befaras. Jag ber därför att få instämma i yrkandet på att utskottets utlåtande i sin helhet må bliva bifallet.

Herr **Molin**: Herr talman! Efter det sista anförandet kunde jag inskränka mig till att instämma i vad där sagts, men eftersom jag begärt ordet, och jag har erfarenhet om folkskolan och dess förhållanden, skall jag dock säga några ord:

Jag anser, att denna fråga är av den största betydelse. Det gäller här ett viktigt sparsamhetsintresse för kommunerna och staten. Yrkandet går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t för riksdagen efter utredning vill lägga fram förslag, då man får fatta ståndpunkt i saken. Jag kan icke finna annat än att goda skäl föreligga för detta. Det finnes icke något, som talar emot, och jag förstår icke herr Nilsson i Hörby, då han tror, att skolorna skulle komma att centraliseras och utgifterna svälla ut till sådana dimensioner, att det bleve större utgifter för skolväsendet än nu. Det är ju så nu, att det kan finnas skolor med 2, 3 eller 4 barn och för dem skall det byggas hus och lärare skola anskaffas. Detta förslag går ut på att inskränka antalet skolor och att i stället i vissa fall föra barnen till centralt belägna skolhus. Det är klart, att dessa små skolor, som nu finnas, icke alltid kunna få den skolform de böra ha, och undervisningen måste bli därefter. Det är ofta omöjligt att skaffa lärare i dessa undantagsformer och inga vilja stanna där. Resultatet av undervisningen blir som sagt därefter.

Så vill jag säga ett par ord om fortsättningsskolorna, som jag tror icke förut berörts. Den nya fortsättningsskolan av 1918 års riksdagsbeslut beräknas vara genomförd år 1926. I en del distrikt är den redan genomförd. I glest bebyggda trakter, där det ofta icke är mer än 3 eller 4 barn, vore det bättre att föra dessa barn till en skola. Sedan kunde man draga till sig goda lärarkrafter. Det skulle verka i sparsamhetens tecken och lämna bättre utbyte av undervisningen.

Herr Olsson i Mora, förutvarande ordföranden i första tillfälliga utskottet, har funnit sig föranlåten att rätta till det sista stycket i motiveringen. Han är med ända till sista satsen i stycket. Sedan kan han icke gå med, då det står, att det vore »lämpligt, att båda dessa frågor prövades i samband med varandra», d. v. s. frågan om statsanslag till underlättande av skolgång för från skolan långt boende barn och frågan om anslag till skolhusbyggnader. Om jag delat herr Olssons uppfattning, att det vore risk, att frågan skulle bli uppskjuten tills den stora frågan avgöres, skulle jag vara med om att stryka satsen. Men det är två skilda saker. De hänga dock delvis tillsammans. Om en kommun vill föra upp skolhus, måste man överväga, var pengar skola tagas, och om man då vill taga den nu föreslagna utvägen i övervägande, kan man låta bli att bygga. Sätillvida hänga frågorna tillsammans. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Sehlin: Herr talman! Efter vad som nu har yttrats, kan jag inskränka mig till endast några få ord. Jag vill då först säga, att jag och mina medmotionärer äro glada över den förstäelse, som vi vunnit för vårt förslag. Det är ju ingenting nytt utan har förut under de senaste åren varit före här i kamraren. När jag tog upp denna fråga, tänkte jag närmast på de norrländska förhållandena med den stora mängden av småbyar, där man tvingas att hålla skola, och där varje barn kostar stat och kommun bortåt 1.000 kronor om året. Jag hade klart för mig, att om det funnes möjlighet att i annan form ge statsbidrag till dessa barns skolgång, skulle skolformen kunna bli bättre, och det skulle medföra betydligt mindre kostnader både för staten och kommunerna.

Sedan jag väckt min motion, har jag från en hel del håll fått mottaga meddelanden, i vilka man instämt med mig och sagt, att det var ett ganska förnuftigt förslag. Jag har exempelvis fått ett dylikt meddelande från inspektören i Blekinge, som framhållit, att man där på en del öar skulle ha god nytta av en anordning, sådan som jag föreslagit. Ett annat meddelande har kommit från inspektören för Västmanland, och jag har här framför mig ett brev från in-

*Ang.
statsbidrag för
underlättande
av vissa barns
skolgång.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag för
underlättande
av vissa barns
skolgång.
(Forts.)

spektören i Södermanland, som han oombedd skrivit till mig. Jag skall be att få läsa upp ett exempel ur vad han anför:

»Även här i Sörmland», skriver han, »finnas platser, där man med t. ex. skolskjutsar lätt skulle kunna vinna både besparing för stat och kommun och bättre skolformer för barnen. Ett ex. I V. Vingåker ligger Opsala skola 10 km. inne i skogen. Har varit B 2 men har nu gjorts till B 3, enär barnantalet sedan flera år har hållit sig vid 14 å 15. Läraren sökte strax annan plats. Vid Sävsta i samma skoldistrikt är skolformen Aa med en 20 å 25 i varje avd. Med skolskjuts mellan Opsala och Sävsta skulle alltså Opsala helt kunna indragas och barnantalet i Sävsta ändå bli jämförelsevis lågt. Liknande exempel kan jag anföra från andra distrikt», och så nämner han en del andra liknande fall.

Vad betyder det nu, om man kan draga in denna skola i Opsala, som ligger 10 km. från den större skolan? Jo, det betyder, att man kan spara in en folkskollärarlön och få en bättre skolform för barnen. En sådan förändring kommer att medföra avsevärt minskade kostnader. För det första slipper staten från ett bidrag till en folkskollärare i högsta lönegraden 2,810 kronor, och för det andra slipper församlingen att underhålla skolhus och att bekosta uppvärmning, städning, materiel o. s. v. Vårt förslag innebär alltså, som reservanten riktigt anförde, en viss centralisering av skolväsendet men en centralisering, som jag icke fruktar kommer att gå för långt, ty det är ju ingalunda meningen att man skall föra in barnen t. ex. till städerna.

Det förvånade mig för övrigt, att oppositionen mot förslaget kom från det hållet. Jag erinrar om att den, som först begärde utredning hos skolöverstyrelsen, var bondeförbundsprofessorn Westman. Jag väntade mig möjligen opposition från städernas representanter, ty städerna kunna ju aldrig ha någon egen nytta av detta förslag annat än på så vis, att man får ned statsbidraget till folkskoleväsendet överhuvud taget. Jag har i min motion också anført en del exempel på att det kommer att ställa sig billigare att vidtaga denna åtgärd, på samma gång som det bereder barnen en bättre skolform. Jag tror också, att denna sak har stor betydelse, då det blir fråga om fortsättningskolor. Det skulle ju vara meningslöst att inrätta fortsättningsskolor i alla mindre folkskolor i landet, eftersom det då endast skulle bli ett fåtal barn i dessa skolor.

Vad slutligen beträffar det av herr Olsson i Mora gjorda yrkandet om att ur utskottsmotiveringen utesluta den rad, som talar om sammanhanget mellan denna fråga och frågan om statsbidrag för uppförande av skolhus, vill jag säga, att det är riktigt, att vi i motionen ha skrivit, att det synes oss lämpligt att upptaga frågan om lämpligheten av sådana anordningar, som vi föreslagit, i samband med prövningen av frågan om statsbidrag för uppförande av skolhus. När jag skrev detta, tänkte jag närmast på själva tillämpningen av vad som till äventyrs här skulle komma att beslutas, så att om man sökte bidrag för uppförande av ett skolhus i en liten by, skulle man samtidigt kunna pröva möjligheten att söka bidrag i form av inackorderingshjälp åt barnen eller för deras skolgång på annat sätt. Givetvis måste då frågan om bidrag till ett skolhus eller frågan om bidrag i den här föreslagna formen prövas samtidigt och i samband med varandra. Självfallet hänga emellertid dessa frågor även på det förberedande stadiet samman så till vida, att om riksdagen beslutar en utredning om lämnande av bidrag i den form, som vi ha föreslagit, är det min övertygelse, att detta kommer att minska behovet av bidrag till uppförande av skolhus. Jag skulle emellertid beklaga, om denna fråga sammankopplades med den stora frågan, så att detta fördröjde en utredning. Jag kan icke förstå, vad som skulle hindra, att man tar hänsyn till vad riksdagen och Kungl. Maj:t möjligen bestämma i detta fall, när man skall pröva frågan om

bidrag till uppförande av skolhus på landet. Det synes mig sålunda vara av jämförelsevis underordnad betydelse, vilketdera förslaget i fråga om motiveringen, som blir kammarens beslut. Huvudsaken för mig liksom jag tror även för mina medmotionärer är naturligtvis, att kammaren gör ett uttalande i den riktning, som vi föreslagit. Därför vill jag icke göra något bestämt yrkande i fråga om motiveringen. Efter den förklaring, som utskottets ordförande givit i fråga om tolkningen av den omstridda satsen, tror jag, att utskottets uttalande också i sak sammanfaller med den mening, som herr Olsson i Mora framförde. Jag yrkar givetvis, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
statsbidrag för
underlättande
av vissa barns
skolgång.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 13.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av herr Carlssons i Mölndal motion, nr 330, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utbyggande av Sävedalens hållplats till fullständig station; och yttrade därvid:

*Ang.
ifrågasatt
utbyggande av
Sävedalens
hållplats till
fullständig
station.*

Herr Carlsson i Mölndal: Herr talman! Det är måhända mindre vanligt, att ett ärende som detta bringas inför riksdagens prövning, och det finns kanske en hel del av kammarens ledamöter, som anse, att järnvägsstyrelsen *ensam* bör handlägga sådana spörsmål, utan någon påtryckning från riksdagens sida. Utskottet har också som bekant yrkat avslag på min motion, och jag skall icke heller under sådana omständigheter göra något yrkande, men jag skall dock be att såsom en ytterligare motivering till varför jag väckt denna motion få anföra en del omständigheter.

Ortsbefolkningen i Sävedalen har sedan en lång följd av år bedrivit ett intresserat och energiskt arbete för att få den lilla anhalten utbyggd till godsstation. Den har i det hänseendet flera gånger uppvaktat distriktsförvaltningen och även inlämnat en petition till Kungl. Maj:t. Det har även lyckats den samma att få distriktsförvaltningen i västra distriktet att företaga en utredning, och förvaltningen har också hemställt till järnvägsstyrelsen om att få utbygga anhalten till en fullständig station. Sedan ärendet sålunda kommit till järnvägsstyrelsen, har det emellertid stannat där. Järnvägsstyrelsen är visserligen av samma uppfattning som distriktsförvaltningen, att anhalten är i behov av en utbyggnad, men järnvägsstyrelsen motiverar sitt avslag å framställningen med sparsamhetssynpunkter,

För att nu riksdagen icke skall få den föreställningen, att det här gäller en vanlig liten anhalt, skall jag be att få anföra några siffror för att visa, hur pass stor resandetraffiken är vid denna anhalt, och vilka inkomster statens järnvägar ha därifrån. Redan år 1911 var antalet resande vid Sävedalen betydligt större än exempelvis vid stationer som Mölndal och Almedal. Antalet resande från Sävedalen var år 1916 större än på hela järnvägssträckan mellan Göteborg och Fjärås. Detta vittnar sålunda om att det finns en mycket stor befolkning bosatt i Sävedalen, vilken befolkning självklart har ett starkt behov

Ang.
ifrågasatt
utbyggande av
Sävedalens
hållplats till
fullständig
station.
(Forts.)

av att anhalten utbygges till en verklig station. Jag vill desslikes omförmäla, att år 1921, då distriktsförvaltningen verkställde sin utredning angående utbyggnad av anhalten i fråga, berestes stationen av icke mindre än 191,350 personer. Det är, som man finner, en mycket respektabel siffra.

Nu anser järnvägsstyrelsen, att då Sävedalen ligger så nära Partille som 2.3 kilometer, är befolkningen knappast berättigad att få anhalten utbyggd till godsstation. Emellertid tror jag, att riksdagens ärade ledamöter ha sig bekant, att beträffande de större städernas förortstrafik, exempelvis i Stockholm, Göteborg och Malmö, är det icke alls ovanligt, att det mellan stationerna endast är en sträcka av låt oss säga 2 kilometer. Jag behöver endast hänvisa till att vid järnvägen mellan Stockholm och Uppsala finns det icke mindre än fyra stationer i följd, där avståndet mellan stationerna är 2 kilometer, och på sträckan Stockholm—Rimbo kan man också upptäcka stationer med samma korta avstånd sinsemellan. Detta skäl kan sålunda icke få anses hållbart, då det, som jag relaterat i min motion, i Sävedalen finns cirka 300 egnahemsbyggare, ett 20-tal affärer och en industri, och det dessutom är ställt i utsikt, att där under den kommande tiden skall bli ytterligare industrianläggningar.

Nu har järnvägsstyrelsen i sitt yttrande också omförmälat, att det är förenat med *så litet* besvär för dessa egnahemsbyggare att frakta sitt materiel exempelvis från Partille eller dessa 2.3 kilometer, men det är, mina damer och herrar, icke den rätta utgångspunkten vid denna frågas bedömande. Avståndet mellan Göteborg och Sävedalen är 7 kilometer, och det är med detta avstånd, som vi ha att räkna, då det gäller befraktning av all materiel och allt gods, som skall skickas till den i Sävedalen bosatta befolkningen.

Enligt min uppfattning är det knappast försvarbart, att järnvägsstyrelsen en enda dag längre försöker motstå de anspråk, som med rätta resas av allmänheten där nere på en fullständig utbyggnad av anhalten. Vid utredningen år 1921 framgick, att biljettförsäljningen det året uppgick till ett belopp av 72,600 kronor, men vid ett besök, som jag gjorde på ort och ställe för åtta dagar sedan förklarades det, att om det nu gjordes en utredning, skulle man finna, att dessa inkomster äro väsentligt högre än vad de voro 1921.

Såsom framgår av utskottets motivering, har järnvägsstyrelsen nu vidtagit den förbättringen, att det fr. o. m. den 1 april skall beredas möjlighet till resgodspollettering vid Sävedalen, men det är väl ändå en reform av alltför liten betydelse, då det gäller detta samhälle. Allt framgent finns det ju ingen möjlighet att vare sig till eller från Sävedalen skicka il- eller frakt-gods, med mindre att det antingen skickas till eller från Partille eller till och från Göteborg.

Jag är naturligtvis till fullo imponerad av den höga siffra, som i järnvägsstyrelsens utlåtande anges som kostnaden för en utbyggnad, nämligen 144,000 kronor. Om jag emellertid icke är oriktigt underrättad, är denna siffra en kristidssiffra, som framgick vid 1921 års utredning, och som vid en senare företagen omräkning minskats med icke mindre än 32,000 kronor till följd av materielkostnadernas nedgång.

Jag har redan meddelat, att jag, som saken nu ligger, icke kommer att göra något yrkande, men jag skulle vilja ställa en vördsam vädjan till herr kommunikationsministern, att han om möjligt, naturligtvis i gott samarbete med järnvägsstyrelsen, ginge i författning om att anhalten i fråga åtminstone kunde utbyggas till en s. k. last- och hållplats, d. v. s. att det anlades ett växelspår och byggdes ett godsmagasin, vilket skulle ge invånarna i Sävedalen och de, som flytta dit, en möjlighet att få dit en last virke, och även möjliggöra för en industri, som förlägges dit, att per järnväg frakta sina produkter därifrån. Jag kan verkligen icke dela den utgångspunkt, som något framskyntar i järn-

vägsstyrelsens utlåtande, att industrien först skall placera sig där, så skall styrelsen möjligen därefter företaga en utbyggnad av anhalten till godsstation. Jag tror, att det tvärtom är så, att det är industrien, som räknar med kommunikationsmöjligheterna på orten i fråga, och att det är dessa, som göra det smakligt eller icke smakligt för industriägaren att där inköpa en tomt och anlägga industri.

*Ang.
ifrågasatt
utbyggande av
Sävedalens
hållplats till
fullständig
station.
(Forts.)*

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Den ärade motionären har ju icke gjort något yrkande, och det kunde därför måhända anses onödigt, att jag här anför något för utskottets ståndpunkt utöver vad som framgår av utskottets utlåtande. Emellertid höll ju motionären ett så pass långt anförande för att ur sina synpunkter kritisera de rådande förhållandena vid hållplatsen i fråga, att det kanske ändå kan vara nödvändigt, att jag säger några ord.

Jag vill då framhålla, att av järnvägsstyrelsens yttrande i frågan framgår, att även järnvägsstyrelsen anser, att ett behov av hållplatsens utvidgning föreligger, men att detta behov icke anses så överhängande, att man anser, att kostnaderna böra nedläggas just nu, när man har det synnerligen trångt i ekonomiskt avseende. När sålunda järnvägsstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på behovet av en utbyggnad av Sävedalen till en fullständig station, är det självfallet, att det knappast kan föreligga något behov, att riksdagen gör en direkt framställning i detta ärende.

Därest riksdagen nu skulle skriva och i enlighet med motionärens yrkande begära, att en fullständig station skulle anordnas vid Sävedalen, skulle det mycket väl kunna tänkas, att när en kommande riksdag hade att behandla anslagsposterna, skulle Sävedalen komma efter andra platser, där behovet av en utvidgning vore ännu mera trängande, och att man sålunda icke hade några pengar till övers för utbyggnad av anhalten i fråga vid det tillfälle, när budgeten uppgöres. Det är därför enligt utskottets förmenande lämpligast, att man låter järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t utan någon direkt framställning från riksdagens sida pröva och bestämma den tidpunkt, när denna utbyggnad skall vidtagas och att man sålunda icke gör någon direkt hemställan från riksdagens sida.

Vad sedan beträffar det, som motionären framhållit rörande de rent lokala förhållandena, så styrker detta allenast den uppfattning, som framföres i motionen, en uppfattning, som för övrigt på intet sätt bestritts av järnvägsmyndigheterna. Jag måste dock säga, att då den ärade talaren gör sin jämförelse med de avstånd, som förefinnas mellan vissa stationer i Stockholms närhet, exempelvis på sträckan Stockholm—Uppsala eller vissa sträckor av Stockholm—Roslagens järnväg, så förbiser han dock, att icke alla de platser, som i tidtabellen äro upptagna såsom stationer, äro fullständiga sådana i den meningen, att gods av alla slag transporteras till och från dem. De flesta av dessa stationer äro tvärtom blott avsedda till uppehåll för persontrafiken. Sålunda fyller även Sävedalens hållplats för närvarande samma anspråk som en stor del av övriga hållplatser med vilka den ärade talaren jämfört densamma.

Jag tror visserligen, att det med hänsyn till nu ifrågavarande orts relativt stora befolkning kan vara av behovet påkallat, att där bygges en station, men jag tror också, att vi lugnt kunna överlämna åt statsmakterna att pröva, vid vilken tidpunkt så bör ske. När den tiden är inne, är jag också övertygad, att stationen kommer till stånd.

Med detta ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Ang.
ifrågasatt
nedsättning
i kostnaderna
för elektrisk
energi för
vissa distri-
butionsföre-
ningar.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående nedsättning i kostnaderna för elektrisk energi för vissa distributionsföreningar å landsbygden anförde:

Herr **Andersson** i Storegården: Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för att han redan vidtagit åtgärder i motionssyfte genom att tillkalla sakkunniga för att utreda här ifrågavarande spörsmål. I det läge, varuti frågan härigenom kommit, har jag givetvis intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle emellertid vilja uttala det önskemålet, att de sakkunniga måtte litet närmare granska de affärsmetoder, som tillämpats av vattenfallsstyrelsen. Det råder nämligen litet varstädes i landet ett ganska starkt missnöje såväl med det taxesystem, som tillämpas, för landsbygdsdistributionen, som ock med de affärsmetoder, vilka i vissa fall kommit till användning. Utan att här upptaga tiden med framdragande av något större antal exempel på de uttryck som dessa affärsmetoder kunnat taga sig, skall jag dock tillåta mig anföra ett enda.

Jag har här i min hand ett kontrakt emellan en distributionsförening i västra Sverige och kungl. vattenfallsstyrelsen. Enligt detta kontrakts första paragraf skulle vattenfallsstyrelsen leverera kraft med en spänning av omkring 3,200 volt. Någon ledning, som kunde möjliggöra denna leverans, fanns emellertid icke tillgänglig, varför man bifogade ett tilläggskontrakt, uti vilket vattenfallsstyrelsen förband sig att så småningom uppföra den transformator, som erfordrades för den kontrakterade strömspänningen. I vederlag härför betingade sig vattenfallsstyrelsen av föreningen i konjunkturtillägg en summa av 8,000 kronor. Jag har vattenfallsstyrelsens kvitto på att detta belopp den 16 april 1919 blivit inbetalt.

Emellertid hör det till historien, att denna transformatorsbyggnad, för vilken föreningen fått betala konjunkturtillägg, ännu icke blivit utförd. Vad skulle man säga, om en enskild affärsman, vilken efter att såsom villkor för att han under en dyr tid skulle utföra en anläggning ha betingat sig ett förskott å anläggningen på grund av de då rådande konjunkturerna, sedermera uraktläte att utföra det åtagna arbetet till dess att högkonjunkturen gått förbi utan att likväl känna sig förpliktad att återbära den en gång uppburna summan? Jag skulle som sagt kunna framdraga en del andra exempel på sådana mindre lämpliga förfaringssätt mot distributionsföreningarna, men vill nöja mig med det anförda och uttala en förhoppning om att man skall komma ifrån sådana affärsmetoder.

I fråga om taxorna för elektrisk kraft å landsbygden, så är den under senare år tillämpade 10—25 öres taxan olämplig och detta därför att en sådan taxa icke stimulerar de elektriska föreningarna till ökad användning av kraften. Det är endast för belysning, mjölkning, pumpning, tröskning och annat dylikt som man möjligen kan använda den dyrbara kraften, men när det gäller till exempel malning visar det sig, att skillnaden mellan denna taxa och exempelvis den taxa, som en kvarn i närheten tilläventyrs kommit i åtnjutande av, är så stor att det blir billigare för lantbrukaren att köra spannmålen till kvarnen och förmala den där än att göra detta med kraft från sin egen distributionsförening.

Det är således enligt min åsikt, om man vill bringa landsbygdens elektrifiering på rätt fot, nödvändigt att man söker nå fram till en tillämpning av taxor i huvudsak överensstämmande med dem som tillämpades, när man bör-

jade med landsbygdens elektrifiering. En sådan taxa tillämpas t. ex. ännu i den förening, varav jag är medlem.

Med skäl kan landsbygden göra anspråk på att få tillämpad en industritaxa av 90 öre per kilovatt och år plus 2 öre i förbrukningsavgift. Genom en sådan anordning skulle det bli möjligt för jordbrukarna att begagna kraften exempelvis under nätterna för malning och annat. Genom den längre utnyttningstiden skulle man sålunda kunna få kraften billigare.

Enligt vad jag från sakkunnigt håll inhämtat skulle icke härigenom någon avsevärd nedgång i kraftverkets inkomster av leveranser till jordbruket komma att äga rum. I varje fall skulle denna kraft komma att betalas lika högt som den till industrien utgående kraften. Enligt de uppgifter, jag fått, uppgå kraftverkens inkomster av kraftleveranser till industrien till 107 kronor per kilovatt och år. Med 90 kronor i grundavgift och 2 öre i förbrukningsavgift och under förutsättning, att kraften komme att utnyttjas med i medeltal 1,500 förbrukningstimmar per kilovatt och år, skulle man för den energi, som går till lantbruket, erhålla ett belopp av 120 kronor per kilovatt och år.

Jag har velat framföra dessa synpunkter och har, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr Ward: Herr talman! Jag vill endast fästa kammarens uppmärksamhet på att innan utskottet hann gå in på prövning av den föreliggande motionen hade Kungl. Maj:t beslutat tillsätta den utredningskommitté, varom den föregående ärade talaren erinrat. Sådant läget nu är vore det enligt min mening olämpligt att här öppna någon diskussion. Det vore lika onödigt som det vore olämpligt att bifalla motionen och sålunda göra en framställning till Kungl. Maj:t i en fråga, till vilken regeringen redan fattat ståndpunkt.

Då emellertid den föregående ärade talaren gav en något personligt färgad motivering för sitt yrkande om bifall till utskottets förslag, har jag känt mig pliktig att här uteslutande på grundval av utskottets motivering yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 15.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner angående öppnande för allmän trafik av järnvägen Gällivare—Porjus.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 35, av herrar *Bergqvist* och *Asplund* och den andra inom andra kammaren, nr 91, av herr *Hage m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke bandelen Gällivare—Porjus numera skulle kunna utan vidare uppskov öppnas för allmän trafik.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 20.

*Ang.
ifrågasatt
nedsättning
i kostnaderna
för elektrisk
energi för
vissa distri-
butionsföre-
ningar.
(Forts.)*

*Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.*

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Bergqvist, Walles, Asplund, Rosén, Gabrielsson, Carlsson-Frosterud, Norman* och *Osberg* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga — — — lika med motionen — — — trafik.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Norman: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har jag anecknat mig för den reservation, som finnes bifogad utskottets utlåtande och som är avgiven av herr Bergqvist m. fl. När jag tog ställning i denna fråga, syntes mig den argumentering, som var framförd i motionen, och de argument, som framfördes vid frågans behandling i statsutskottet, så övervägande vara till förmån för motionärernas framställning, att jag icke kunde annat än ansluta mig till denna uppfattning.

Det är ju så, att den nu ifrågavarande bandelen varit färdig synnerligen länge och trafikerad snart tio år. Det är väl något tämligen enastående i det svenska järnvägsväsendets historia, att när en statsbanesträcka varit färdig så länge, det dröjer en så lång tid innan densamma upplåtes för allmän trafik, och kommer under samma taxebestämmelser som järnvägsnätet i övrigt.

Detta förhållande har orsakat ett fördyrande av transportererna och åtskilligt besvär med omskrifningar och annat i Gällivare. Detta har i sin tur föranlett ett fördyrande av de för övrigt redan förut mer än tillräckligt höga levnadskostnaderna i Porjus.

Vid de tidigare framställningar, som gång efter annan gjorts därom, att bandelen skulle öppnas för allmän trafik, har det ställts i utsikt att så skulle ske. Det har dock icke skett ännu den dag som i dag är.

Nu har visserligen från utskottsmajoritetens sida framhållits, att riksdagen icke borde lägga sig i sådana rent administrativa angelägenheter som denna, utan med fullt förtroende överlämna saken till järnvägsstyrelsen. Då emellertid som sagt påpekanden och framställningar, gjorda gång efter annan, ännu icke lett till något som helst resultat och starka skäl synas föreligga att tillmötesgå önskningarna från ortsbefolkningens i Porjus sida, har jag för min del ansett, att det icke vore ett dylikt ingrepp i järnvägsstyrelsens rent administrativa befogenhet, om man ginge på den linje som reservanterna föreslagit, d. v. s. att man i skrivelse till Kungl. Maj:t gjorde en hemställan, huruvida Kungl. Maj:t icke täcktes taga under övervägande, om icke banan Gällivare—Porjus nu må kunna utan vidare uppskov öppnas för allmän trafik.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden vill jag icke vidare gå in på denna fråga, åtminstone icke för närvarande, utan ber endast att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Då herr Norman säger, att de skäl som i statsutskottet anförts för utskottsmajoritetens mening, icke äro vidare bärande, är detta ju en upplysning, som kan verka ganska avskräckande. Jag nödgas emellertid i alla fall konstatera, att dessa skäl hava tett sig bärande nog för större delen av statsutskottets ledamöter.

Jag har fördenskull tagit mig friheten begära ordet för att med några ord få tillkännagiva, varför man icke ansett sig kunna gå med på ett bifall till den föreliggande motionen.

Det är ju på det sättet, att riksdagen hittills betraktat det såsom sin uppgift att giva direktiv åt de affärsdrivande verken endast i stora och viktiga frågor, men däremot överlämna detaljavgörandena åt respektive verkstyrelser, detta under förmenande, enligt vad jag tror, att man på det sättet skulle lägga ansvaret

för driftens rätta skötsel och utveckling där det bör ligga, nämligen hos vederbörande verkstyrelse själv. Skulle man gå in på en motsatt väg och bifalla motionärernas hemställan, så skulle detta enligt mitt sätt att se bliva ett klart direktiv för järnvägsstyrelsen att förfara på samma sätt i alla sådana fall. Följden härav skulle bliva, att kammaren eller riksdagen som sådan icke skulle hava något att säga, om järnvägsstyrelsen och andra verkstyrelser längre fram fortsatte på samma sätt.

Om vi ginge vidare på denna väg och bara låte vederbörande rätta sig efter de önskemål, som framburits av enskilda motionärer och sedermera biträfts av riksdagen, så skulle detta innebära, att vi avhände oss själva kritikrätten i mycket stor utsträckning och toge ansvaret från de myndigheter, på vilka det rätteligen bör vila, för att i stället lägga det på riksdagen. Men, mina damer och herrar, vad vi än äro mogna för, den saken lära vi 380 ledamöter av riksdagen dock icke vara mogna för, nämligen att gå här och dirigera de affärsdrivande verkens drift i detalj. Det är något som vi omöjligen kunna vara i stånd till.

Sedan skall jag be att få påpeka en annan sak. När herr Norman gör nummer — åtminstone i viss utsträckning — av att det skulle hava utlovats från järnvägsstyrelsens sida, att denna bandel skulle öppnas för allmän trafik, något varmed då skulle förstås samtrafik i taxehänseende med det övriga statsbanenätet, så vill jag till detta säga, att det var mycket som man trodde sig kunna göra på kort tid under kristidens uppsvingår men som man den dag som i dag är icke längre kan vidhålla. Riksdagen har i den stora och vitala frågan sagt ifrån särskilt tydligt, att driften vid affärsverken, enkannerligen järnvägarna, skall vara affärsmessig, och detta är något som järnvägsstyrelsen tydligen också i någon mån ansett sig böra följa i detta speciella fall.

För övrigt kan jag, då jag i alla fall begärt ordet, icke neka mig nöjet att göra ett litet påpekande, nämligen att i fråga om godsfrakterna järnvägsstyrelsen redan medgivit betydande nedsättningar, med 30 respektive 20 procent. Därjämte har utskottet uttalat som sin mening, att särskilt livsmedelsfrakterna borde uppmärksammas och hållas så låga som möjligt. När nu motionärerna enligt mitt sätt att se få det mesta utav vad de någonsin ifrågasatt, nämligen en nedsättning av de höga frakterna på de punkter, där dessa för industrien och befolkningen där uppe äro mest kännbara, då frågar jag, om det är mycket kvar av de skäl, som motionärerna och reservanterna anfört.

Jag tror icke detta, och därför, herr talman, skall jag med dessa få ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan, enär jag anser, att det är en fullkomligt oriktig princip att taga ansvaret från den förvaltande styrelsen för ett affärsdrivande verk och lägga det på riksdagen. Vi måste hava kritikrätten kvar hel och obesuren.

Herr Hage: Herr talman! Den föregående ärade talaren gjorde gällande, att riksdagen icke skulle giva järnvägsstyrelsen direktiv i detaljfrågor. För min del vill jag emellertid säga, att detta icke är någon *detaljfråga* utan en stor *principfråga*, om vilken riksdagen enligt mitt förmenande har all anledning att yttra sig.

Principen är den, att man icke bör ställa befolkningen i en viss del av landet, som bor vid en viss statsbanedel, i ett slags undantagsställning blott därför, att just denna bandel icke giver något ekonomiskt utbyte. Slår man in på denna väg och uttalar sig såsom utskottet gjort — även Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen äro för övrigt av samma uppfattning — då blir följden lätt den, att man med avseende å en mycket stor del av statsbanorna undan för undan kan motivera, att den ena eller den andra bansträckan bör undanskiljas och hava sin trafik för sig och icke ligga i samtrafik med det övriga nätet. En sådan tanke, en sådan princip, som ligger bakom detta uppträdande från

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

järnvägsstyrelsens sida, är något, som jag tror riksdagens medlemmar icke skola vara villiga att gå med på. Jag menar alltså, att när nu järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t intagit en sådan ståndpunkt i denna fråga, har riksdagen fullgod anledning att uttala sig på sätt i motionen föreslås.

Jag vill också härvidlag påpeka något, som är ganska märkligt. Den nu ifrågavarande sträckan utgör en del av inlandsbanan. Gå vi emellertid till de södra delarna av denna bana, så skola vi även här finna linjer, som icke gå med vinst. Trots detta hava dock dessa linjer, alltefter som de öppnats, fått gå in i den allmänna trafiken. Man blir förvånad och spörjer sig, vad anledningen verkligen kan vara till att denna linje och den befolkning, som bor längs denna linje, skola behandlas på ett alldeles särskilt sätt.

Nu vet jag mycket väl, att det varit så med statens järnvägar, och det kommer väl fortfarande att bliva så, att när en järnväg blir färdig, man under någon kortare tid trafikerar den med s. k. provisorisk trafik. Och varför gör man det? Jo, därför att järnvägen då många gånger till en början icke är, vad man kallar, fullt statsbanemässig. Under sådana förhållanden blir det en kort övergångstid, under vilken man har denna provisoriska trafik. Men så snart järnvägen blir mera statsbanemässig och blir i alla avseenden mera färdig, då övergår man till att koppla in den i statsbanenätet i övrigt och behandlar befolkningen, som bor längs denna järnväg, på samma sätt, som man behandlar andra medborgare, som bo längs statsbanor. För såvitt jag kan förstå, har järnvägsstyrelsen varit inne på en sådan tanke i detta fall. År 1919 gjordes en framställning, som visserligen avlogs, men det framgick av den utredning, som då förelåg vid behandlingen av frågan, att järnvägsstyrelsen var villig att redan år 1919 övergå till att koppla in denna bana i den allmänna trafiken. Det är ganska egendomligt, att man sedan dess kommit att betänka sig så länge, trots att, såvitt jag förstår, ingen särskild omständighet tillkommit, som motiverar, att denna järnväg behandlas på detta sätt.

Nu bör i detta sammanhang även påminnas om att behandlandet av en järnvägslinje på detta sätt har betydelse icke blott för de privata trafikanterna utan även till exempel ett sådant statsverk som vattenfallsstyrelsen. Från nämnda styrelse har här lämnats en uppgift, att under åren 1918—1923 hava verkets merkostnader på grund av det taxesystem, som tillämpats, stigit med 250,000 kronor eller med 17 %. Något liknande har också inträffat för enskilda företag vid Porjus, som för övrigt måst nedläggas.

Man måste säga sig, att när man ser sådant, kan man icke vara belåten med en sådan här vacker motivering, som utskottet vill trösta motionärerna med. Herr Anderson i Råstock talade ju nämligen om, att även om utskottet avstyrkt motionen, så har det dock sagt, att man borde sätta ned fraktsatserna på livsmedel o. d. Det är en sak, att man har en välvillig motivering, men det är ju det tråkiga med sådana välvilliga motiveringar, att de icke innebära några slags direktiv åt det verk, som sedan skall behandla saken. Det verkar mest som en gest utan någon större betydelse. Det blir icke på något sätt ett uttalande om någon vilja från riksdagens sida, då riksdagen inskränker sig till en sådan motivering som denna och samtidigt avslår den motion, som föreligger.

Herr talman, jag skall icke gå vidare in på denna fråga, utan jag skall tillåta mig att med denna motivering yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Samuelsson*.

Herr *Nilsson* i Antnäs: Herr talman! Jag skulle vilja framställa den frågan till kammarens ledamöter: är nu denna lilla sak något att tvista så mycket om? Skulle vi icke kunna gå motionärerna och den befolknings intressen, det

gäller, vilka intressen äro mycket berättigade, skulle vi icke, säger jag, kunna gå dem till mötes utan att göra alltför stort väsen av denna lilla sak?

Vad är det egentligen, frågan gäller? Ja, såvitt jag kan se, är det, att dessa människor, som av omständigheternas makt för sin utkomst blivit hänvisade till verksamhet på dessa avskilda trakter av vårt land, skola kunna få åtnjuta samma förmåner med avseende på fraktsatser och biljettpris, som landets alla andra inbyggare i liknande förhållanden nu få åtnjuta. Skulle vi icke kunna få vara eniga om att tillmötesgå även dessas berättigade krav? Är det verkligen rätt och rimligt, att vi förvägra dem detta? Jag kan icke se det. Dessa människor sitta där på en utpost, jag skulle vilja säga, som ett slags pionjärer, uppehållande en verksamhet, som vi alla ha och i framtiden även hoppas få mycken nytta och glädje av. Skulle vi icke kunna enas om att tillerkänna dem samma förmåner i detta avseende, som alla andra äga, isynnerhet som det, mina damer och herrar, för statsverket icke kan spela någon avsevärd roll, jag skulle vilja säga, ingen ekonomisk roll alls. Denna min uppfattning stöder jag på järnvägsstyrelsens eget uttalande i ämnet.

Jag skall icke nu, herr talman, ge mig in på att polemisera mot utskottet eller järnvägsstyrelsen i vidare mån, än att jag vill framhålla, att utskottet har ingen annan motivering för avslag på motionerna, än att det säger, att i betraktande av dessa omständigheter anser sig utskottet icke nu mot den ansvariga verkstyrelsens avstyrkande utlåtande kunna förorda bifall till motionerna. Och vad säger den ansvariga verkstyrelsen? Jo, den säger, att den skulle lida en viss förlust om motionärernas hemställen bifölles. Detta är hela motiveringen. Jag frågar: är det verkligen rätt, att detta lilla samhälle med kringliggande bygd skall ensam bära denna förlust? Är det då icke riktigare, att statsverket tager denna förlust? Skall nu detta vara en kulturbana, är det verkligen ett underligt sätt att främja kulturen genom att på detta sätt pålägga dessa människor tyngre bördor än andra. Mina herrar, motsatsen borde väl snarare kunna komma till synes här.

Jag vädjar verkligen till andra kammarens ledamöter att bifalla motionärernas äskande i detta fall. Ehuru detta lär vara avslaget i första kammaren, förmenar jag, att det nog kan ha en stor betydelse, om andra kammaren tar hänsyn till billighetens krav.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Osberg**: Herr talman! Såsom reservant i denna fråga skall jag be att få säga ett par ord. När frågan behandlades hos statsutskottet i plenum, fann jag det märkvärdigt, att fjärde avdelningen kommit med ett avslagsyrkande på motionärernas framställning. Det föreföll mig egendomligt ur den synpunkten, att när det nu blott är fråga om den här lilla bansträckan uppe i, kan man säga, de värsta obygderna, man velat låta de där boende människorna stå i en särställning, d. v. s. med andra ord att man velat utpressa mer av dem än av sådana personer, som bo mera lämpligt i kommunikationshänseende.

Nu säger utskottets värderade vice ordförande, att han icke vill vara med om att lämna några direktiv åt järnvägsstyrelsen, därför att den som affärsdrivande verk bör få sköta denna sak själv. Ja, den frågan kan man resonera om. När det kommer en framställning från en ort, tycker jag verkligen, att riksdagen är i sin fulla rätt att pröva varje särskilt fall för sig. Jag kan icke se annat, än att det är dålig politik, när man skall göra ett sådant undantag. Hade det varit i södra Sverige, skulle jag icke haft så mycket att säga om detta, som just när det gäller trakterna där uppe. Man gör ju vad man kan på andra områden för att lätta förhållandena, och man har vidtagit extra åtgärder i den ena och den andra riktningen, för att människorna skola kunna trivas där uppe och befolka dessa trakter. Men när det är fråga om järnvägsstyrelsen, ser det ut, som om

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

det skulle vara det motsatta förhållandet. Det framgår ju här av en framställning, som gjorts från aktiebolaget Porjus smältverk, hurusom dess frakter för dyrats med 8 kronor för varje ton tackjärn, som på denna bansträcka skickas ut i marknaden. Kan det nu vara rim och reson i en sådan politik, och kan det uppmuntra andra industrier att söka sig till en ort som denna. Det var väl meningen, att man när man fått denna stora kraftkälla där uppe, skulle utnyttja densamma och locka dit folk för att sätta igång nya företag. Men skall nu järnvägsstyrelsen ställa sig på en sådan ståndpunkt, som den gjort, är det sannerligen icke lockande för några betydande industrier att börja verksamhet där.

Nu säger järnvägsstyrelsen att det blir förlust. Skulle man gå in på detta kapitel, kan man resonera länge. Det är ganska svårt, ja nästan omöjligt att, när en bana är i samtrafik med andra, se, vilken bandel som bär sig och vilken som icke gör det. Man kan säga, att på huvudlinjerna, Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö blir det en oerhörd inkomst per bankilometer och dag. Det är ju alldeles naturligt, därför att ett stort antal bibanor, tillföra trafik till dessa stora huvudlinjer, och då bliva de de bästa. Men man får väl ändå taga hänsyn till alla bygder i vårt land och låta dem, som bo i periferien och som skola hava en samhörighet med det övriga landet, tro på, att det göres försök att icke utestänga dem från de förmåner, som andra kunna ha i fråga om kommunikationer.

Jag kan som sagt icke förstå, att när det gäller blott denna lilla bansträcka, man skall behöva sätta den i en särställning. Det har ju även, som herr Hage här säger, förut bebådats av järnvägsstyrelsen, att den skulle försöka att så fort som möjligt låta denna bandel komma i samtrafik med det övriga nätet. Jag hoppas verkligen, att herrar norrlänningar, som fört fram frågan, icke giva sig utan komma igen. Nu är ju saken fallen för i år, men, det ligger så mycken rättvisa i deras krav, att de snart komma att segra i sin framställning. Jag tycker icke, det är riktigt vackert, att vi, när vi ha sådana förhållanden, som vi ha i södra Sverige, motsätta oss en sådan rimlig fordran som denna.

Jag hörde herr Asplund säga att för några år sedan, denna bandel gav en vinst av 100,000 kronor. Det var då en massa virke, som gick ut från detta samhälle, men inkomsterna beräknades blott för trafiken upp till mellanriksbanan. Vidare går dock godset ända ned till Luleå och även uppåt åt andra hållet, och då kan man icke säga, att så och så mycket kommer på denna linje, utan man får väl räkna med den merinkomst, som man får på de andra bansträckorna.

Ja, herr talman, då frågan ligger så, som den gör, skall jag icke vidare uppehålla mig vid denna sak, men jag kan icke annat än giva dessa herrar fullt rätt i deras krav. När herr Anderson i Råstock talade om, att man skulle gå järnvägsstyrelsen för när, så tror jag icke, att det är så farligt med den saken, jag tycker, att järnvägsstyrelsen kan taga detta med jämnmod. Är det så, att det blir ökade kostnader, kan den säga, att den fått anvisningar av riksdagen.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr **Jönsson** i Revinge: Det är egendomligt, att herrar Norman och Osberg ådagalägga en sådan iver i denna speciella norrlandsfråga, men herr Hage fastslog ju, att det var en mycket stor principfråga. Det skulle nämligen genom beslut här av kammaren avgöras, huruvida järnvägsstyrelsen skulle ha rätt att, sedan en bandel blivit färdigbyggd, under viss tid endast hålla den öppen för provisorisk trafik. Jag tror verkligen icke, att vi i allmänhet äro böjda för att i detta sammanhang knäcka den principfrågan, utan vi få väl låta den anstå tills vidare.

Nu skulle jag kunna förstå, att herrar Norman och Osberg kommit med här,

om det överklagade förhållandet inneburet några större olägenheter för de människor det här är fråga om. Men det är just de olägenheterna, jag har så svårt att förstå, under förutsättning nämligen att trafikanterna, såsom utskottet föreslår, erhålla ungefär samma fraktsatser som trafikanterna på andra statsbanor, ty blir detta statsutskottets önskemål fyllt, lär det bliva svårt att påvisa, att den omständigheten, att trafiken endast är öppnad provisoriskt, skall betyda så värst mycket. Ty en sådan bagatell, som att den, som skall resa från Porjus till exempel till Stockholm, nödgas lösa biljett först till Gällivare och sedan där lösa ny sådan, kan väl icke vara en så viktig omständighet, att den kan föranleda riksdagen att fatta beslut om att vi nu genom Kungl. Maj:t skola ålägga järnvägsstyrelsen att öppna banan för allmän trafik.

När herr Nilsson i Antnäs talade om samma förmåner, som tillkomma landets övriga inbyggare i liknande belägenhet, förstår jag verkligen icke, vad han menar. Det är ju många av landets andra inbyggare, som bo utmed järnvägar som i alla fall få vidkännas precis samma olägenheter, som det här är fråga om att avhjälpa, nämligen de som bo intill sådana kortare bansträckor, där enskilda järnvägsförvaltningar själva måste bära sina utgifter, och som måste av sparsamhetsskäl sköta driften ungefär som på bandelen Porjus—Gällivare. Men eftersom det icke är fråga om en statsbana, tjänar det ingenting till, att motionärer, som behjarta dessa människors intresse, gå till riksdagen och begära, att styrelsen för en sådan järnväg skall söka reglera samtrafik med andra järnvägar, utan man får nöja sig med förhållandena, sådana de äro, och man får var glad över att man har en bana. Det är väl huvudsaken, såvitt jag kan förstå, framför allt när det gäller de stora norrländska vidderna, att järnvägar finnas. Om det sedan är en smula besvär förenat med trafikerandet, spelar det väl icke en så avgörande roll, att riksdagen har anledning att lägga sig i en rent administrativ angelägenhet. Det vore väl i alla fall att inaugurera en ganska ny princip, om riksdagen på enskilda motionärers förslag skulle ge direktiv åt de affärsdrivande verken. Det är ju alldeles klart, att ha motionärerna framgång den här gången, så är det alltid någon punkt i fråga om postverket, telegrafverket, järnvägsstyrelsen eller vattenfallsstyrelsen, där man tycker, att det icke är så bra ordnat för det allmänna, som det borde vara, och så kommer en motionär här och säger, att nu måste vi ålägga förvaltningarna att bättre sörja för allmänhetens bekvämlighet. Är det då så fråga om Norrland, kan man vara säker på att varenda norrlänning ansluter sig till ståndpunkten, att statsintresset måste stå tillbaka för det enskilda intresset. När järnvägsstyrelsen säger, att det är förenat med rätt så betydande utgifter att gå motionärernas önskemål till mötes och vi här i kammaren oupphörligt tryckt på, att statsjärnvägarna måste inskränka sin personal och sina utgifter, tycker jag icke, att vi böra på detta sätt motverka, vad vi tidigare arbetat för.

Jag är ganska övertygad om, herr Hage, att trots att önskingarna beträffande fraktsatserna endast stå i motiveringen, de i alla fall komma att vinna beaktande av kungl. järnvägsstyrelsen. Ty det vore väl bra underligt om icke, med allt det oväsen som förts i denna fråga, järnvägsstyrelsen, som väl läser tidningar, förmodar jag, och framför allt, vad statsutskottet skriver, icke skulle fått uppmärksamheten fäst på denna fråga, så att den vidtager en reglering av fraktsatserna. Jag kan ju medgiva, att det icke finnes fog för, som herr Nilsson i Antnäs sade, att belasta dessa människor, som bo i Porjus, med högre tariffer än vad fallet är med statsbanornas trafikanter i allmänhet.

Denna siffra på 250,000 kronor, som vattenfallsstyrelsen skulle ha förlorat, kan jag icke alls förstå. Så mycket går ju knappast hela fraktinkomsten på denna järnväg till, vadan jag tycker underligt vara, att det kunnat bli en förlust för en enda trafikant på 250,000 kronor. Det är väl icke meningen, att

*Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)*

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—

Porjus.

(Forts.)

om denna bana öppnas för allmän trafik, man skall få trafikera den gratis, utan frakter skola väl erläggas i samma utsträckning, som annars brukligt är. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Persson** i Fritorp: Blott ett par korta ord. Jag har i dag det sällsynta nöjet att för en gångs skull instämma med herr Hage, någonting som för mig är ytterst ovanligt att kunna göra. Jag har därmed tillkännagivit, att jag kommer att rösta för den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Här har nu av herr Anderson i Råstock och även av herr Jönsson i Revinge gjorts gällande, att av rent principiella skäl skall riksdagen inte under någon förändring lägga sig i de affärsdrivande verkens göranden och låtanden. Men jag måste säga att det är väl så, här som i allting, att det inte finns någon regel utan undantag. Jag undrar om herrar Anderson i Råstock och Jönsson i Revinge äro benägna, att i *varje* fall vara belåtna med de åtgärder, som vidtagas av dessa verk. Det är enligt min förmening att överlämna till en generaldirektörs godtycke allt vad som göres och låtes, och en sådan ordning vill jag icke vara med om.

Vidare ansåg herr Jönsson i Revinge att det mycket väl kan anstå med att öppna denna bandel. Jag vill framkasta den frågan: vad är det för ordning att bygga en järnväg om man inte ämnar upplåta den för allmän trafik? Jag kan inte förstå det.

Med dessa korta ord har jag velat instämma i det yrkande, som gjorts om bifall till reservationen.

Herr **Hage**: Endast en replik till herr Jönsson i Revinge. Han har framställt saken så som om vi, som väckt motionen, för vår del skulle ha begärt, att det skall bli ett sådant förfarande vid statens järnvägar, att sedan en järnväg blivit färdig, så skall den genast trafikeras med samma taxesystem som gäller vid statens järnvägar i allmänhet. Vi ha inte begärt att riksdagen skall göra ett sådant uttalande. Däremot ha vi begärt, att när faktiskt denna järnväg trafikerats i nio år, riksdagens skulle säga, att det vore någonting orimligt, att en järnväg, som är fullt färdig, och som det inte finns någon anledning att trafikera på sätt som nu sker, fortfarande, i motsats mot vad som sker i andra delar av landet, skall trafikeras alldeles som en bana för sig utan samtrafik med statsbanan i övrigt. Om *den* saken ha vi begärt att riksdagen skall yttra sig. Vidare var herr Jönsson i Revinge inne på den frågan, att en del enskilda järnvägar inte äro i samtrafik med övriga järnvägar, och att de alltså också få betala efter högre tariffer. Ja, det är sant. Men *detta* är i alla fall en statsbana, och när jag yttrade mig, sade jag att jag tyckte det var oriktigt, att den del av befolkningen, som bodde vid denna *statsbana*, skulle ställas i en annan ställning än folk som bo vid *statsbanor* i andra delar av landet, och det borde herr Jönsson i Revinge kunna instämma i.

Ja, herr talman, jag skulle kunna inskränka mig till detta, men jag skulle också vilja säga, att även om järnvägsstyrelsen skulle komma att beakta de synpunkter, som finnas i utskottets avslagsmotivering, där man talar om lämpligheten av att i vissa fall nedsätta frakterna, så kommer det dock att stå kvar, att denna järnväg och den befolkning, som bor där, i avseende på *vissa* frakter åtminstone, alltjämt skola bli behandlade på ett enligt mitt förmenande oriktigt sätt.

Jag skulle slutligen särskilt vilja peka på, att det för en del är sedan fanns en kommission, — det var något slags statsbane-ekonomiseringskommitté — vilken avgav ett utlåtande, som var underskrivet av bl. a. herr Vennersten i första kammaren. Trots att denna kommission just hade att yttra sig över statsbanornas ekonomi, och hade till uppgift just att, om möjligt, draga ned stats-

baneutgifterna, så förklarade den att det i princip var oriktigt att denna järnväg i fortsättningen behandlades i taxehänseende på det sätt, som här av oss påtalats. Om *den* saken var man enig, det fanns, såvitt jag vet, ingen reservation. Jag tror att denna kommission bedömt saken på det rätta sättet, och jag tror, att kammaren med full tillit till denna kommission, där det fanns representanter från olika partier här i riksdagen, kan från den utgångspunkten vara med om att rösta för motionen eller reservationen, till vilken jag alltså yrkar bifall.

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

Herr **Osberg**: Blott ett par ord till herr Jönsson i Revinge. Herr Norman och jag vi ha sett saken fullständigt objektivt, och jag undrar nu, när man går in på järnvägspolitiken litet närmare, hur herr Jönsson i Revinge egentligen ställer sig. Herr Jönsson i Revinge har ingenting sagt om de stora anslagen till infartsvägen till Stockholm, och herr Jönsson i Revinge har inte yttrat någonting om Göteborgs station, ehuru väl det inte är fastslaget att den stationen kommer att bli platsen för en centralisering där nere. Likaväl kostade man på den långt utöver en miljon i fjol. Då var det inte fråga om något annat än att släppa efter miljonerna. Men när det är fråga om några futtiga kronor åt ett samhälle, som står i en sådan ställning som det här ifrågavarande, är det inte så kinkigt med att hjälpa. Där får man reda sig som man kan. Det är inte rätt att taga saken på detta sätt, utan man får försöka hjälpa där hjälp behövs. Jag säger än en gång, att hela landet är beroende av bygderna och deras införlivande med varandra, om man skall få någonting att bära upp de stora utgifterna i centra med. Och då skola vi inte låta folket där ute ha en sämre ställning än vad som kan behövt vara.

Herr **Norman**: Jag begärde ordet när herr Jönsson i Revinge förklarade, att det inte var möjligt att vattenfallsstyrelsen kunde ha en merutgift på 250,000 kronor genom de fraktsatser, som nu här tillämpas. Jag är då i tillfälle att här lämna en redogörelse från en tjänsteman i vattenfallsstyrelsen, däri det heter:

»Med anledning av förfrågan angående merutgiften för vattenfallsstyrelsens byggnadsverksamhet i och invid Porjus på grund av taxeberäkning enligt nu rådande provisorisk trafik Gällivare—Porjus får jag härmed meddela, att järnvägsfrakterna för dessa anläggningar under åren 1918—23 totalt utgjorde 1,452,000 kronor. Härav beräknas merkostnaden på grund av den brutna taxeberäkningen jämfört med reguljär samtrafik ha utgjort omkring 250,000 kronor, d. v. s. omkring 17 procent.»

Dessa uppgifter avse sålunda inte ett enda år, utan som synes den tidsperiod som här är angiven.

Herr Jönsson i Revinge gjorde vidare gällande, att denna fråga skulle vara en speciell Norrlandsfråga. Jag har inte sett den så, att därför att här föreligger en fråga, som gäller ett visst begränsat område, händelsevis i detta fall beläget i Norrland, skulle jag, såsom varande icke Norrlandsrepresentant, slå dövörat till för en framställning, som är riktig och rimlig. Jag betonar än en gång vad jag framhöll i mitt första anförande, att här är ett undantagsförhållande som saknar motstycke på andra håll. Och varför skulle just ett undantagsförhållande råda här? Varför skall denna befolkning, därför att den är liten och bor så långt bort i obygden, komma under ogynnsammare taxeförhållanden än i andra delar av landet? Det är ju alltid så, att enskilda lokalintressen komma att framföras här i riksdagen, och de ha också vunnit allmänt beaktande då de befunnits sakligt väl motiverade. Och det synes mig denna fråga vara.

Herr Jönsson i Revinge säger, att om järnvägsstyrelsen nu sätter ner tariffrerna så att de bli billigare, har man vunnit vad man vill utan det fördyrande av kostnaderna, som ett öppnande för allmän trafik skulle medföra. Men varför kan man då inte taga steget fullt ut, öppna banan för allmän trafik och ord-

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

na det här som i andra delar av landet, och på samma sätt som det är ordnat för södra delen av inlandsbanan, som i den mån den bygges färdig också öppnas för allmän trafik. Nu senast har detta tillämpats beträffande den lilla bandelen, som sträcker sig från Vilhelmina till Stensele eller till Storuman. Jag finner, som sagt, inga skäl här föreligga för att utsätta denna ort speciellt för en undantagsbestämmelse, som skall få fortfara år efter år, trots att herr Anderson i Råstock för sin del erkänt, att man ställt i utsikt att det skall ändras snarast möjligt. Men herr Anderson i Råstock förklarade att det är så mycket, som man trodde sig kunna realisera för några år tillbaka, men som man sedan inte varit i tillfälle att realisera.

När det nu talas om att detta skulle medföra så stora kostnader och bli så dyrbart för statsverket — det gäller dock inte så värst många tusental kronor — så har dock vid andra tillfällen framhållits hurusom det är ett statsens intresse att genom förbilligande av omkostnaderna för frakterna uppmuntra näringslivet, så att man får fram en livligare trafik. Härpå tjänar både staten och det allmänna i längden bäst. Det har ju gjorts många anmärkningar, enligt mitt förmenande fullt befogade, mot alltför dyra omkostnader när det gäller våra fraktsatser på järnvägarna, och det har påpekats hurusom dessa dyra omkostnader varit en hämsko på den utveckling, som skulle tillföra det allmänna ökade inkomster i sinom tid.

Vidare nämnde herr Jönsson i Revinge, att vi omöjligen kunna slå in på den principen, att riksdagen utan vidare skall ålägga järnvägsstyrelsen att göra så och så. Det bör överlämnas åt dess eget avgörande. Det är inte alls fråga om att riksdagen skall besluta ålägga järnvägsstyrelsen något visst, utan reservationen innebär ju att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t tar under övervägande om det inte är på tiden att vidtaga en sådan åtgärd, att denna bandel kommer i liknande ställning som andra statsbandelar i riket. Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: När jag i statsutskottet biträtt majoritetens ståndpunkt, har det varit därför att jag tyckt mig finna en möjlighet att på den väg, som utskottsmajoriteten har beträtt, motionärerna skola kunna vinna vad de vilja med sin motion. Ty det är ju inte i och för sig banans upplåtande för allmän trafik, som är centralpunkten i motionärernas yrkande, utan de fördelar som i taxeavseende medföljer dess realiserande. Om det nu är möjligt att, utan att ingripa i järnvägsstyrelsens rätt att bestämma tidpunkten för en banas öppnande för allmän trafik, nå den taxenedsättning som man vill komma till, då torde väl utskottets ståndpunkt vara den riktiga. Nu är frågan den, om vi kunna, med det uttalande i motiveringen som har skett, få järnvägsstyrelsen att gå in härför. Ja, därom veta vi ingenting för ögonblicket. Men vi ha ju hoppet. Och det hoppet anser jag vara så värdefullt i detta ögonblick, att jag tror att det kan bytas i en förvissning om att järnvägsstyrelsen finner anledning att gå in för en sådan taxepolitik, om nu riksdagen är beredd ikläda sig de kostnader, som skulle medfölja den. Att nu gå direkt på saken, utan avvaktan på järnvägsstyrelsens handling i anledning av ett uttalande av riksdagen, det torde vara ganska äventyrligt, med hänsyn till att detta uttalande får någonting över sig av en befallning, som i viss mån undergräver möjligheten för riksdagen att sedermera, kontrollerande och kritiserande, ingripa i fråga om misshälligheter, som kunna uppstå genom att styrelsen effektuerar ett beslutat åläggande. Jag anser att utskottsmajoritetens uttalande är av den beskaffenheten, att järnvägsstyrelsen inte kan underlåta att i fråga om dessa fraktsatser vidtaga en ganska skarp revision. Och därest järnvägsstyrelsen inte gör detta, tror jag, att under nästa års riksdag motionärerna ha mycket stora utsikter att kunna få riksdagen att gå med på en befallning, när till en önskan, uttalad av riksdagen, inte tagits

vederbörlig hänsyn. Det är sålunda för att förebygga en äventyrlig handling som jag för min del har ställt mig på utskottsmajoritetens ståndpunkt, och jag fattar den så, att motionärerna med den vinna sitt syfte, även om de skulle behöva vänta ett år till. Det året skulle de också få vänta om reservanternas förslag antas, då första kammaren, enligt uppgift, nu tagit utskottets förslag. Man torde väl snarare försvaga pressen på järnvägsstyrelsen därest man driver igenom reservanternas yrkande, ty då har riksdagen inte uttalat någonting. Jag tror, att som frågan ligger är det alla skäl för kammaren att biträda utskottets yrkande, till vilket jag ber att få yrka bifall.

*Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)*

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag kan för min del inte gilla den åsikten, som uttalats, att riksdagen inte skulle ha rätt att fatta de beslut, som motionärerna påyrkat, och överhuvud taget inverka på rätt så små saker, vare sig det gäller statens järnvägar eller annat. Men däremot är jag lika stark övertygad om att det inte är klokt att så göra. Ty skulle vi i riksdagen börja att i detalj sköta de affärsdrivande verken, bleve det sannerligen en mycket skön historia. Ty vi skulle då taga oss an både stort och smått, när vi ge oss in på en så liten fråga som denna i grund och botten är. Det har också synt mig märkvärdigt, att herrarna från Norrland ligga så hårt i på den här bogen. Jag vill blott erinra om hur det var i fjol. Då föreslog den dåvarande kommunikationsministern, att vi skulle avbryta inlandsbanebygget just vid Porjus, då industrierna nämligen där måste upphöra med sin drift. Då hade det varit en märkvärdig ekonomisk åtgärd av järnvägsstyrelsen, om den skulle ha ingripit och i samma drag förklarat, att nu skulle denna banbit öppnas för allmän trafik. Jag stred då på den sidan, där man ansåg att man borde fortsätta inlandsbanebygget. Men jag är inte så alldeles okänslig även för ekonomiska synpunkter — det var ingen ekonomisk utan en helt annan synpunkt, som gjorde, att jag gick med på att fortsätta inlandsbanebygget — och jag tror, att även herrarna på den kanten borde tänka en liten smula på ekonomien. Och då vi så starkt understryka och äro tvungna att understryka, att de affärsdrivande verken skola se till att de skötas så ekonomiskt som möjligt och så att de bära sig, tycker jag, att det skulle vara mer än egendomligt om vi skulle följa motionärerna. Ty det är väl blott en lek med ord, när man säger, att vi inte här skulle ge ett bestämt direktiv i frågan. Jag skulle vilja säga att vi äro rätt många, som bli betänksamma rörande åtskilligt som bör göras i kommunikationsväg i Norrland, ty så fort man fattar beslut, vet man, att allting skall vara efter högsta klass och fullt statsbanemässigt. Herr Osberg gjorde till och med en jämförelse med banan Stockholm—Göteborg. Skola vi efter de förhållandena bygga banor i Norrland i fortsättningen, vill jag gratulera svenska staten och de svenska skattebetalarna, som skola uppehålla driften på dessa banor. Jag tror inte, att det är någon större fara å färde för den här banbiten. Den ligger inte så till som södra delen av inlandsbanan, ty här är det hela avskuret vid Gällivare just genom att malmbanan går fram där och denna bana är helt skild i ekonomiskt hänseende från övriga statsbanor genom överenskommelsen med Grängesbergbolaget. Och jag tycker sannerligen, när det ser så mörkt ut som nu vid Porjus, att det vore skäl i att man inte tar det alltför mycket statsbanemässigt, och offrar ännu mera pengar än vad som behövs för att hålla driften uppe. Det är dessa synpunkter, som varit avgörande för mig. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i RåstocK: Det har kommit till min kännedom att åtskilliga kamrater här i kammaren tro, att det inte på den här banan går tåg mer än någon gång i veckan. Jag har därför fått anledning att taga hit en tidtabell, och av denna tidtabell framgår, att det finns åtminstone en tågförbindelse i var-

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

dera riktningen för varje dag. Medan jag ändå har tidtabellen här skall jag tala om att det finns en bana uppe i mina trakter, som går till en statens domän och som trafikeras med ordinarie tåg endast varje lördag. Den ligger i en skogsbygd, där det finns lika mycket snö i vanliga fall om vintern som det finns ovanför Östersund, den ligger i en lika vidsträckt trakt och har en lika talrik befolkning, om inte större än vad det här är fråga om. Så att sådana jämförelser som här gjorts skola vi inte taga upp i fortsättningen såsom något motiv för ett bifall till reservationen.

Till herr Osberg vill jag säga, att sitt tal om Porjus smältverk borde han ha kompletterat med ett erkännande av, att det inte var enbart fraktsatserna vid järnvägen som gjorde att driften måste nedläggas, utan att det i huvudsak var helt andra faktorer, faktorer som vi alla mycket väl känna till. Och dessutom vill jag ännu en gång stryka under, att just för fraktavgifterna ifrån Porjus, och även för andra trafikanter för övrigt, har man under övervägande en sänkning. Nu har man därvidlag i visst fall redan gått med på en sänkning, som går upp till 30 procent vid bruten och 20 procent vid genomgående taxa. Järnvägsstyrelsen har gjort precis som en enskild järnväg skulle ha gjort i det här fallet. Om det inte varit så, att staten bekostat pengarna för Porjus—Gällivarebanan utan ett enskilt företag, är det någon av herrarna som kan ett enda ögonblick inbilla sig, att vi då haft någon som helst utsikt att få en tillämpning av samtrafiktaxan över hela Sverige. Herrarna få ursäktas, men jag tror det inte. Herr Norman riktade sig vidare mot mig därför att jag sagt, att vi på detta sätt skulle avsäga oss kritikrätten. Det är fullkomligt fel. Jag sade i stället, att man i allmänhet skulle följa de en gång givna principerna för att kunna behålla kritikrätten. Ty om vi lägga oss i de affärsdrivande verkens, järnvägsstyrelsens och de andras egentliga uppgifter undan för undan blir resultatet, att de upphöra att taga initiativ och tänka själva, utan sköta dem med ledning av riksdagens detaljanvisningar. Går det så galet, var ha vi då kritikrätten, herr Norman?

Så en enda liten sak till. Man har dragit fram förhållandet mellan domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen samt järnvägsstyrelsen. Anse sig herrarna kompetenta att bli skiljedomare i detta fall? I synnerhet som vi inte böra glömma bort, att den här järnvägsbiten byggdes just för att möjliggöra ett utbyggande av Porjus vattenfall. Jag har velat erinra om dessa saker en gång till och än en gång erinra om att vi göra klokt i att följa de principer, som riksdagen tillämpat förut. Och det är dem jag har den stora äran att få vidhålla emot en hel rad av opponenter.

Herr Osberg: Herr talman! Jag vill bara säga det, att riksdagen är de affärsdrivande verkens arbetsgivare. Och då tycker jag, att herr Anderson i Råstock skjuter över målet, när han anser, att det skall vara riksdagen betaget att komma fram med en sådan här framställning. Jag tycker verkligen, att detta är att gå för långt i hänsynsfullhet.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Herr Olsson i Kullenbergstorp varnade kammaren för att ingripa i detaljer i denna sak. Jag skulle vilja säga, att det verkligen är på tiden, att riksdagen ingriper i detaljerna här, när nu trafiken pågått i nio år på denna bansträcka, men den ännu icke inordnats i allmän trafik.

Herr Jönsson i Revinge sade, att vi norrlänningar borde vara glada över att vi hava banan och låta oss nöja med detta. Jag kan säga herr Jönsson i Revinge, att vi äro synnerligen glada för varje kilometer järnväg vi få, men vad vi kräva här är bara, att de, som bo på denna plats, icke skola behöva betala oskäligt varken i biljettpriser eller fraktsatser. Jag framhåller ännu en gång, vad

Jag sade, när jag hade ordet sist, att det är väl orimligt, att detta lilla samhälle med kringliggande bygd skall hålla statsverket skadeslöst för de omkostnader, som det har där. Det är väl rimligare, att statsbanorna kännas vid detta själva, ty det är dock en statsbana det här gäller. Herr Jönsson i Revinge sade vidare, att vi kunde väl icke begära, att vi skulle trafikera denna bana gratis. Herr Jönsson i Revinge! Vi hava aldrig framställt någon sådan begäran, utan vad vi begära är endast att få åtnjuta samma taxor där, som tillkomma människorna i andra bättre belägna trakter. Herr Jönsson i Revinge framhöll vidare, att det var på många platser i vårt land man fick nöja sig med en dylik anordning. När banan icke vore färdigbyggd. Men nu är det faktiskt så, att denna bana är färdigbyggd och har varit det i många långa år, och då säger jag, jag upp-repar vad jag nyss sade: det är verkligen på tiden, att riksdagen ingriper i detaljerna här, om vi skola kunna få någon ordning på det.

Till herr Anderson i Råstock vill jag säga, att vi hava aldrig klagat eller framställt någon anmärkning beträffande tågens antal eller turer, utan här är det fråga om *taxorna* för respektive tåg på denna sträcka.

Ja, herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Samuelsson: Herr talman! Jag vill bara säga några ord. Flera talare, som varit uppe och talat emot motionärernas framställning, hava tryckt på att det skulle vara orimligt att gå in på de affärsdrivande verkens verksamhet i detalj. Jag får lov att säga, att jag icke alls kan begripa, att man kan jämställa här föreliggande spörsmål med att ingå i verkens görande och låtande i detalj. Skulle man verkligen göra det, så förmodar jag, att det skulle föranleda rätt så mycket mera vidlyftiga debatter här i riskdagen, än det för närvarande är.

Vad motionärerna hela tiden påpekat är ingenting annat än att dessa samhällen icke borde betala mera för biljetter och frakter än andra samhällen, som ha statsbanor. För samhället självt gör det detsamma, ifall järnvägsstyrelsen övertar banan eller icke. Det är fullkomligt likgiltigt. Huvudsaken för dem är, att de få ned frakttaxor och dylikt till belopp, som kunna jämföras med dem, som gälla vid övriga delar av statsbanenätet. Jag har i dag fått ett telegram från fullmäktiges ordförande i Porjus, däri han anhåller, att vi skola försöka verka för att få samma zontariff gällande på bandelen i fråga som på övriga statsbanelinjer. Detta är helt naturligt omöjligt under nuvarande förhållanden. Därest vi icke få järnvägsstyrelsen att övertaga banan, är det helt enkelt alldeles omöjligt att framföra ett förslag i den riktning, som fullmäktiges ordförande önskat. Detta är det huvudsakliga härvidlag, och jag har för min del velat understryka, att jag anser detta önskemål vara fullkomligt berättigat.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
öppnande för
allmän trafik,
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

Ang.
öppnande för
allmän trafik
av järnvägen
Gällivare—
Porjus.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 87 ja mot 71 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Herr statsrådet *Lübeck* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 99, angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel eller trafikmedel;

nr 100, angående pension åt distriktschefen Gustaf Magnus Nermans änka Valborg Nerman, född Hedvall;

nr 101, angående förhöjning för år 1924 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

nr 102, angående inköp för postverkets räkning av tomt i Umeå; och

nr 107, angående avskrivning av visst av postsparbanksmedel felaktigt utbetalt belopp.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om viss ersättning åt aktiebolaget Torf;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgodis; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring i 10 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 19.

För bestämmande av ordningen mellan de personer, vilka, på sätt uti § 2 här ovan nämnts, utsetts till suppleanter för de valmän, som blivit av kammaren valda för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, företogs nu lottning; och blev ordningen mellan suppleanterna bestämd på följande sätt:

herr *Uddenberg* i Varberg,

» *Holmström* i Gävle,

» *Paulsen*,

» *Hansson* i Bäck,

» *Västberg* och

» *Norsell*.

§ 20.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Gardell m. fl.*, nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 53, med förslag till lag om förmynderskap m. m.;

herr *Eriksson* i Grängesberg, nr 411, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 53, med förslag till lag om förmynderskap m. m.;

herr *Hage m. fl.*, nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående anslag för påbörjande av arbetena å statsbanan Jörn—Gubbljåure; och

herr *Lindqvist* i Halmstad, nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 74, angående tillägg till instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken.

Sistnämnda motion blev på begäran omedelbart remitterad till statsutskottet.

Övriga avlämnade motioner bordlades.

§ 21.

Anmälde och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnande, nr 57, för en kommitterad för tryckfrihetens vård.

§ 22.

Vidare anmälde och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 10, angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 5, angående upphävande av danska och norska skiljemynts giltighet som lagligt betalningsmedel i Sverige;

nr 6, angående lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1924 års klass m. m.;

nr 7, angående lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1923 och 1924 års klasser;

nr 8, rörande lag angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål;

nr 9, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 10, angående förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 11, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 3, 5, 6, 7, 9, 10, 14 och 17 §§ i lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter;

nr 12, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 13, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 14, angående sänkning av tullen å ostron;

nr 15, angående sänkta tullsatser för ur;

nr 16, angående ändring i rubriken nr 403 i tulltaxan;

nr 17, om beredande av ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag m. m.;

- nr 18, om rätt för stadsfullmäktige att välja två vice ordförande;
 nr 19, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918;
 nr 20, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;
 nr 21, angående införsel i avlöning, pension eller livränta;
 nr 22, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 12 § strafflagen;
 nr 23, angående lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;
 nr 24, rörande statskontroll över trustar och andra monopolistiska sammanlutningar av företag inom vårt näringsliv;
 nr 25, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken; och
 nr 26, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1925 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner om anslag till räntefria lån för inköp av vårutsäde.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holmgren</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 21 mars,
» <i>Andersson</i> i Rasjön	» 7 » » 20 »
» <i>Borg</i>	» 4 » » 21 »
» <i>Sköld</i>	» 4 » » 20 »
» <i>Månsson</i> i Backa	» 5 » » 21 »
» <i>Andersson</i> i Prästbol	» 7 » » 21 »
» <i>Ryberg</i>	» 7 » » 21 »
» <i>Johanson</i> i Hallagården	» 3 » » 22 »
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» 6 » » 22 »
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	» 5 » » 21 »
» <i>Karlsson</i> i Gasabäck	» 6 » » 21 »
» <i>Sehlin</i>	» 4 » » 21 »
» <i>Fast</i>	» 5 » » 20 »
» <i>Molander</i>	» 6 » » 22 »
» <i>Jeppsson</i>	» 7 » » 20 »
» <i>Gardell</i>	» 5 » » 22 » och
» <i>Ros</i>	» 4 » » 22 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.29 e. m.

In fidem
Per Cronvall.